

Ο Γενοιατικός Οχυρωματικός Πύργος στο Πυργί της Χίου

Άννα Μπενέτου

-

Αθήνα_ Οκτώβριος 2017



ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ_ΣΧΟΛΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
Δ.Π.Μ.Σ. Προστασία Μνημείων_α' κατεύθυνση
συντήρηση και αποκατάσταση ιστορικών κτηρίων και συνόλων

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

Ο Γενουατικός Οχυρωματικός Πύργος στο Πυργί της Χίου
[ανάλυση, τεκμηρίωση, στερέωση, ενίσχυση και αποκατάσταση]

Άννα Μπενέτου
Αρχιτέκτων Μηχανικός

Επιβλέπων Καθηγητής:
Γ. Κίζης

ΑΘΗΝΑ, Οκτώβριος 2017

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

A_ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1_

- i. Αντικείμενο εργασίας και ευχαριστίες
- ii. Χίος_ Ιστορική Αναδρομή
- iii .η Χίος την περίοδο της Γενουατοκρατίας
- iv. η Χίος την περίοδο της Τουρκοκρατίας
- v. Τα Μαστιχοχώρια
Παραγωγή και εκμετάλλευση μαστίχας την περίοδο της Γενουατοκρατίας.
- vi. Το Πυργί.

2_

- i. Ο Πύργος. Γενικά.
- ii. Τοποθέτηση στον οικισμό

B_ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ

1_ Παρουσίαση κτηρίου.

2_ Φωτογραφική τεκμηρίωση

3_ Γεωμετρική τεκμηρίωση

- i. Μεθοδολογική προσέγγιση αποτύπωσης
- ii. Σχέδια αποτύπωσης
- iii. Φωτορεαλιστική απεικόνιση υπάρχουσας κατάστασης

4_ Τεκμηρίωση Γενουατικού Πύργου

- i. Συγκριτικά στοιχεία
- ii. Συμπεράσματα
- iii. Εξέλιξη Πύργου –Φάσεις
- iv. Παθολογία

Γ_ ΠΡΟΤΑΣΗ ΣΤΕΡΕΩΣΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

1_ Επεμβάσεις

- i. Επεμβάσεις στερέωσης
- ii. Ο νέος φορέας
- iii. Πρόγραμμα επανάχρησης

2_

- i. Σχέδια πρότασης
- ii. Φωτορεαλιστική απεικόνιση πρότασης

3_ Επίλογος

Δ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1_ Φωτογραφική τεκμηρίωση των εσωτερικών των κατοικιών

2_ Πηγές, Βιβλιογραφία

A_1_i

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η εργασία εκπονήθηκε στο πλαίσιο του διατμηματικού μεταπτυχιακού προγράμματος σπουδών "Προστασία Μνημείων_ Συντήρηση και Αποκατάσταση Ιστορικών Κτηρίων και Συνόλων" του Ε.Μ.Π.. Αντικείμενό της αποτελεί ο οχυρωματικός πύργος του Πυργίου, οικισμού της νότιας Χίου. Η επιλογή του θέματος έγινε σχεδόν αυτόματα, με κριτήρια κυρίως συναισθηματικά, αφού ο πύργος, βρισκόμενος στον τόπο των καλοκαιρινών διακοπών, αποτελούσε για μένα ίσως το πιο οικείο και παράλληλα 'τρομακτικό' οικοδόμημα. Ο περίκλειστος δρόμος που τον περιβάλλει ήταν η αγαπημένη γειτονιά για παιχνίδια. Ήταν επίσης το σημείο προς το οποίο αυθόρμητα κατευθύνονταν τα παιχνίδια στα αλληλοσυνδεδεμένα δώματα του χωριού αλλά και το μόνο μη προσβάσιμο, όπου σταματούσαν απότομα • προσέλκυε και ταυτόχρονα απωθούσε.

Σύμφωνα με τον Freud το οικείο, σαν όρος έχει διπλή σημασία. Από τη μία είναι το όμορφο, το ελκυστικό, το σχετικό με ο, τι ανήκει στο σπίτι ή στην οικογένεια, με το προσωπικό, το εύθυμο, το χαρωπό. Συνδέεται δηλαδή με θετικά συναισθήματα, καθώς και με καταστάσεις και αντικείμενα που τα προκαλούν. Από την άλλη είναι το ερμητικά κλειστό, αυτό που διαφεύγει της όρασης, που οι άλλοι αδυνατούν να γνωρίσουν, το μυστικό, το σκοτεινό, το κρυφό, το ιερό, το θείο, αλλά και το αλληγορικό, το παραπλανητικό. Στα όριά της η έννοια οικείο [heimlich] συμπίπτει με το αντίθετό της, γίνεται ανοίκειο [unheimlich]. Ο Antony Vidler στο the architectural uncanny αναφέρει ότι το ανοίκειο, σαν σύλληψη, στην αρχιτεκτονική απαντάται είτε σε ένα κτίσμα, στοιχειωμένο ή όχι, που, ενώ παριστάνεται να παρέχει την απόλυτη ασφάλεια, ανοίγεται στη μυστική εισβολή του τρόμου [ανακάτεμα της προβολής του νου και χωρικών χαρακτηριστικών που σχετίζονται με το ανοίκειο], είτε σε έναν οικισμό, όπου οτιδήποτε ήταν κάποτε τειχισμένο και ιδιωτικό κατέστη παράξενο από τις χωρικές επιθέσεις του μοντερνισμού.

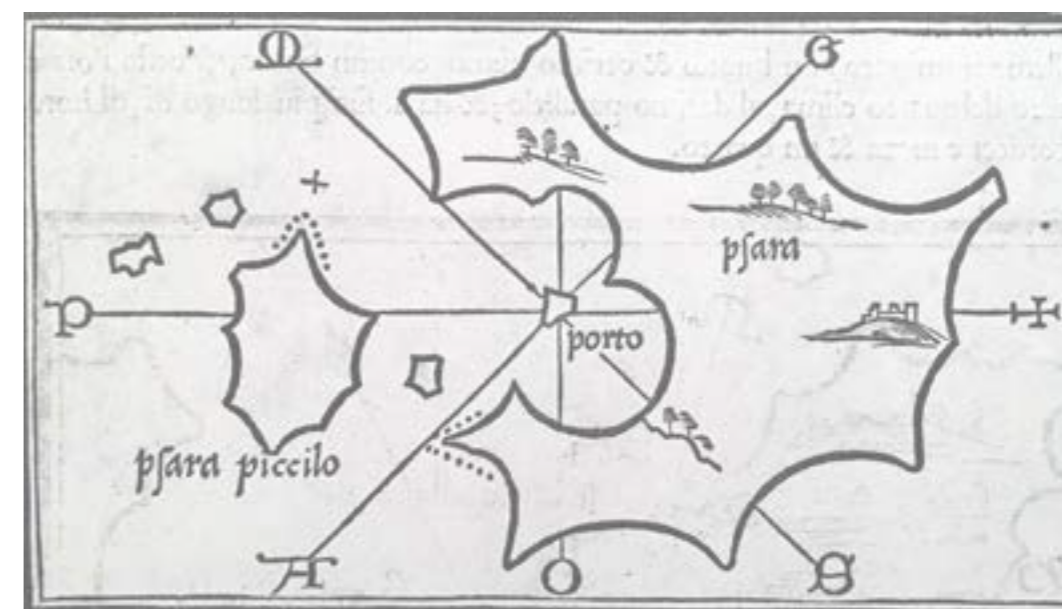
Αυτός ακριβώς η ταλάντωση ανάμεσα στην οικειότητα και το μυστήριο, την αγάπη και το φόβο δε θα μπορούσε παρά να είναι τόσο ελκυστική ώστε να καταστήσει την επιλογή ενασχόλησης με τον πύργο αυτονόητη.

Στο σημείο αυτό θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους όσους συνέβαλαν στην ολοκλήρωση της εργασίας, ο καθένας με τον τρόπο του.

Κατ' αρχάς τον καθηγητή μου κ. *Γιάννη Κίζη* για την ουσιαστική καθοδήγηση και τις συμβουλές καθ' όλη τη διάρκεια της εργασίας. Την αρχαιολόγο και έφορο της 3ης Ε.Β.Α., κα *Όλγα Βάσση*, για την άμεση χορήγηση άδειας μελέτης του μνημείου και το ενδιαφέρον που έδειξε. Τη Δρ. Ιστορίας και Αρχαιολογίας *Αθηνά Ζαχαρού Λουτράρη* για το υλικό που μου έδωσε απλόχερα και τις συζητήσεις μας πάνω στην ιστορία του μνημείου. Την αρχιτέκτονα *Μαρία Ξύδα* για τα σχέδια της μελέτης της. Τις καθηγήτριες κα *Ειρήνη Εφεσίου* και κα *Ελένη Μαΐστρου* για τις ενδιαφέρουσες συζητήσεις πάνω στο θέμα.

Τη φίλη τοπογράφο *Μαργαρίτα Σκαμαντζάρη* για τη βοήθεια στη χρήση του photoscan, το *Στέλιο Παντελάρο* για τη διάθεση του drone, τη *Μαριάννα Χούλη* για τη βοήθεια στις μετρήσεις με total station. Τη μητέρα μου *Αγγελική* και τον *Ηλία Παπαδόπουλο*, πρόεδρο του Πυργίου για τη σημαντική τους συμβολή στις συνεννοήσεις με τους κατοίκους του πύργου και στην πρόσβαση στο εσωτερικό των σπιτιών. Όσους από τους σημερινούς κατοίκους του Πύργου μου επέτρεψαν από την πρώτη στιγμή την είσοδο.

Τις αγαπημένες φίλες *Δανάη Γεωργουλή*, *Μαριαλένα Καμπάνη*, *Φωτεινή Κοντολέων*, *Τάνια Μυλωνάδη*, *Ναυσικά Σαλιάρη* και το φίλο *Άγγελο Μελέκο* για τη βοήθεια και στήριξή τους στο τελευταίο στάδιο της εργασίας.



ΕΥΛΟΓΡΑΦΙΑ 1528



Famolis
in
**ARCHIPELAGO
CHIUS HODIE. SCIO
INSULAE.**
*Victoricibus nupor Venetorum Classe et
armis Turcarum Imperio erepta,*
nec non
Altarum adjacentium Insularum
ME TELINO et SAMOS
Nova Delinatio

A G A U M

M A R T I S

M E D I T E R R A



M A R E hodie

N E I

A R C H I P E L A G U S

P A R I S

I C A R I U M M A R E



Α. 1. ΙΙ. _ΧΙΟΣ_ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ*

ΝΕΟΛΙΘΙΚΗ ΕΠΟΧΗ (6Η ΧΙΛΙΕΤΙΑ – 3.200 Π.Χ.)

Η Χίος κατοικείται από την 6η χιλιετία σύμφωνα με ευρήματα από ανασκαφές στο Άγιο Γάλας και στον Εμπορειό. Κατά τη νεολιθική εποχή αναπτύσσεται ένας σπουδαίος, κατά βάση γεωργικός και κτηνοτροφικός πολιτισμός, που έπαιξε σημαντικό ρόλο στο χώρο του βορειοανατολικού Αιγαίου.

ΠΡΩΙΜΗ ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΧΑΛΚΟΥ (3.200 – 2.300/2.200 Π.Χ.)

Ο οικισμός στον Εμπορειό φτάνει στη μεγαλύτερη ακμή του. Τα αρχαιολογικά ευρήματα μαρτυρούν την παραγωγή δημητριακών, οσπρίων, κρασιού και λαδιού, τη γνώση υφαντικής, επεξεργασίας οψιανού, καθώς και την επικοινωνία με πολλές περιοχές της νησιωτικής και ηπειρωτικής Ελλάδας και με τη Μικρά Ασία. Η κατασκευή έργων για όλη την κοινότητα, η ύπαρξη ειδικευμένων τεχνιτών, η διακόσμηση και τα σχήματα των αγγείων και οι μαρτυρίες λατρευτικών πράξεων εκφράζουν τις καλλιτεχνικές και πνευματικές ανησυχίες των κατοίκων και δείχνουν ότι υπάρχει οργάνωση και κυριαρχεί συλλογικό πνεύμα. Γύρω στα 2.700 – 2.600 π.Χ. ο οικισμός στον Εμπορειό εξελίσσεται σε μεγάλο αστικό κέντρο του Βορείου Αιγαίου καλύπτοντας μία περιοχή τριάντα στρεμμάτων. Στα μέσα της 3ης χιλιετίας μια ισχυρή καταστροφή από φωτιά πλήττει τον οικισμό αλλά οικοδομείται νέος.

ΜΕΣΗ ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΧΑΛΚΟΥ (2.300/2.200 – 1.600 Π.Χ.)

Ο οικισμός του Εμπορειού συρρικνώνεται και υπάρχουν ενδείξεις για κατοίκηση στα Φανά. Υπάρχει επικοινωνία με την Ηπειρωτική Ελλάδα, την Κρήτη και τη Μικρά Ασία.

ΜΥΚΗΝΑΪΚΗ ΕΠΟΧΗ (1.600 – 1.100 Π.Χ.)

Μυκηναϊκή εγκατάσταση στον Εμπορειό τον 14ο και 13ο αι. (καταστρέφεται από φωτιά γύρω στο 1.100), οικισμοί και σε άλλα σημεία του νησιού. Αναπτύσσεται η μεταλλουργία και η επικοινωνία με τις Κυκλάδες, Εύβοια, Κρήτη και Μικρά Ασία.

ΓΕΩΜΕΤΡΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ (1.050 – ΤΕΛΗ ΤΟΥ 8ΟΥ ΑΙ. Π.Χ.)

Εγκατάσταση Ιώνων από την Αττική και την Εύβοια. Κατά τον 8ο αι. εξαπλώνονται σε όλο το νησί, που έχει ήδη ενωθεί με το Πανιώνιο. Μεταβολή του πολιτεύματος από μοναρχικό σε αριστοκρατικό ή τυραννικό. Βάσεις για ανάπτυξη εμπορίου, δημιουργία προϋποθέσεων για πνευματική και καλλιτεχνική ανάπτυξη. Όμηρος.

ΑΡΧΑΪΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ (7ΟΣ ΑΙ. – 493 Π.Χ.)

Σταθεροποίηση της τυπικής μορφής της ελληνικής πόλης – κράτους, εξέλιξη νησιού σε ισχυρή ναυτική και εμπορική δύναμη. Συμμετοχή στην ίδρυση της Ναυκράτης στο Δέλτα του Νείλου – σημαντικός εμπορικός σταθμός. Σπουδαιότερο εξαγωγίμο προϊόν το κρασί. Πρωτοποριακή πολιτειακή οργάνωση με Βουλή Δημοσίη, αριστοκρατικό συμβούλιο, βασιλείς και δήμαρχο. Μεγαλοπρεπείς ναοί, μεταλλουργία, κεραμική, μεγάλοι Χίοι ποιητές και ραψωδοί συνεχιστές του Ομήρου. Πληθυσμός: 70.000 ελεύθεροι κάτοικοι (6ος αι.). Χιακά νομίσματα με το έμβλημα της πόλης, τη Σφίγγα.

Κατάκτηση Ιωνίας από τους Πέρσες στα μέσα του 6ου αι. Επανάσταση το 499 π.Χ. και φοβερή καταστροφή του νησιού το 493 π.Χ.



ΧΑΡΤΗΣ ΧΙΟΥ
ΧΑΛΚΟΓΡΑΦΙΑ 1729



Η ΚΑΤΑΛΗΨΗ ΤΗΣ ΧΙΟΥ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΒΕΝΕΤΟΥΣ
ΧΑΛΚΟΓΡΑΦΙΑ 1701

ΚΛΑΣΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ (493 Π.Χ. - 323 Π.Χ.)

Επαναφορά δημοκρατικού πολιτεύματος (ναυμαχία της Μυκάλης το 479 π.Χ.). ανάπτυξη εμπορείου και ανάδειξη Χιωτών ως «οι πλουσιότατοι των Ελλήνων». Σύμμαχος Αθηναίων στον Πελοποννησιακό πόλεμο (431 π.Χ.). Αποστασία (412 Π.Χ.).

Προσχώρηση στην Αθηναϊκή Συμμαχία (384 π.Χ.). Συμμαχικός πόλεμος (357 π.Χ.), ναυμαχία έξω από το λιμάνι της Χίου, εγκατάλειψη επιχειρήσεων από τους Αθηναίους. Εκστρατεία Μ. Αλεξάνδρου (334 π.Χ.), η Χίος με επιβεβλημένο από τους Πέρσες ολιγαρχικό πολίτευμα. Αποκατάσταση του δημοκρατικού πολιτεύματος το 332 π.Χ. από το Μ. Αλέξανδρο.

Ακμή γραμμάτων και τεχνών. Εκπρόσωποι πνευματικής και καλλιτεχνικής κλασικής Χίου: Ποιητής Ίων, ιστορικός Θεόπομπος, γεωμέτρης Ιπποκράτης, σφραγιδογλύφος Δεξαμενός, χαλκοπλάστες Σώστρατος και Παντία.

ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ (ΤΕΛΗ 4ΟΥ Π.Χ. – ΤΕΛΗ 3ΟΥ ΑΙ. Π.Χ.)

323 - μέσα 3ου αι. π.Χ.: Αντιγόνης, Λυσίμαχος, Πτολεμαίος ο Β'. Μέσα 3ου αι. π.Χ.: ανάκτηση αυτονομίας και σύναψη φιλικών σχέσεων με την Αιτωλική συμπολιτεία. Παραχώρηση στη Χίο ψήφου στο συμβούλιο των ιερομνημόνων (Δελφοί). Σύνδεση με βασιλείς της Περγάμου που ευεργέτησαν το νησί. 202 π.Χ.: Ναυμαχία, ήττα του μακεδονικού στόλου, εγκαίνιασμός ρωμαϊκής επέμβασης στην Ανατολή. Εξέγερση των δούλων της Χίου.

Ακμή γραμμάτων και ιδιαίτερα φιλοσοφίας. Ιστορικοί Ζήνις και Υπερμένης, γεωγράφος Σκύμνος, κιθαρωδός Γλαύκη, ανδριαντοποιοί Λυσίας Πυρράνδρου, Μένιππος, Ζηνόδοτος.

ΡΩΜΑΪΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ (2ΟΣ ΑΙ. Π.Χ. – 3ΟΣ ΑΙ. Μ.Χ.)

Η Χίος αποτελεί ναυτική βάση για το Ρωμαϊκό στόλο. Αξιόλογα νεώρια. Το 188 π.Χ. κηρύσσεται ελεύθερη και αφορολόγητη. 86 π.Χ.: φοβερή καταστροφή του νησιού από το στρατηγό Μιθριδάτη Ζηνόβιο. Ανακήρυξη της Χίου ως σύμμαχο και φίλη των Ρωμαίων από το Σύλλα. 80 π.Χ.: επικύρωση της αυτονομίας και της ελευθερίας της Χίου κατά τη διάθεση των εκάστοτε Ρωμαίων αρχόντων, που την απογύμνωναν κατ' επανάληψη από σπουδαία έργα τέχνης.

Τέλη του 1ου αι. π.Χ.: ναύσταθμος 80 πλοίων (κατά γεωγράφο Στράβωνα).

Από τη βασιλεία του Αυγούστου μέχρι και τη βασιλεία του Διοκλητιανού (31 π.Χ. – 305 μ.Χ.) η Χίος διατηρεί την τοπική της αυτοδιοίκηση.

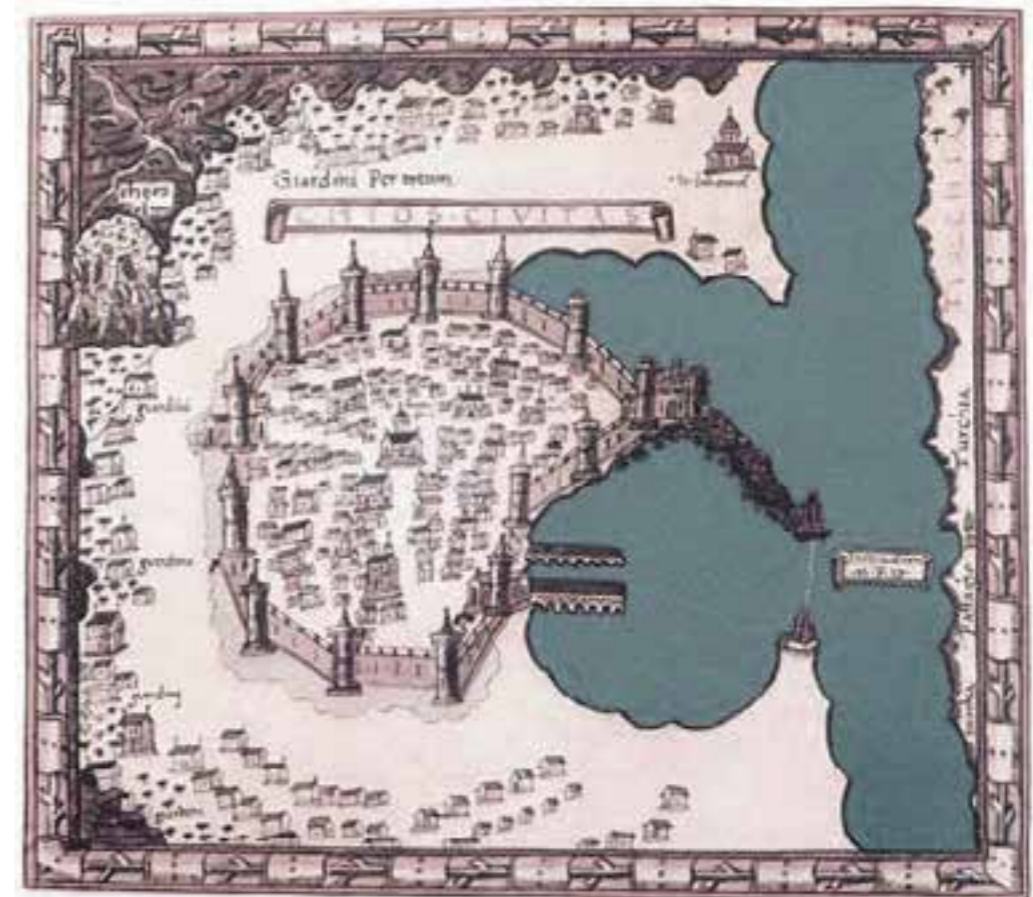
297 μ.Χ.: εισαγωγή της Χίου στη 'Επαρχία των Νήσων', που υπαγόταν στην 'Ασιανή Διοίκηση', μία από τις πέντε διοικήσεις της 'Υπαρχίας της Ανατολής'.

Καλλιτέχνες Απέλλας, Δωρίων, Ηριδανός, Λυσανίας. Μεγάλο λιμάνι, τείχη, γυμνάσιο, θέατρο, πρεσβυτικό και άλλα δημόσια οικοδομήματα.

ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ (4ΟΣ Μ.Χ. ΑΙ. – 1346)

Αναβάθμιση της θέσης της Χίου με τη μεταφορά της πρωτεύουσας του Ρωμαϊκού κράτους στην Κωνσταντινούπολη το 330 μ.Χ.. Ο οχυρωμένος οικισμός του Εμπορείου, ο οικισμός στα Φανά, αναφορές στη Χίο ως σταθμού εμπορικών πλοίων, επιβεβαιώνουν το ρόλο του νησιού στη ναυσιπλοΐα και στην οικονομική ζωή του ανατολικού Αιγαίου. Με τη διάταξη του Θεοδοσιανού κώδικα (438 μ.Χ.) η Χίος επωφελείται εμπορικά.

Μέσα 7ου αι: Πειρατικές επιδρομές Αράβων, καταστροφή και εγκατάλειψη παραδοσιακών οικισμών. Περίοδος ανασφάλειας.



CHIOS MAP HENRICI MARTELLI GERMANI 1470_CITY



Η ΠΟΛΗ ΤΗΣ ΧΙΟΥ CIVITATES ORBIS TERRARUM IV_1588

8ος αι.: η Χίος διοικητικά ανήκει στο θέμα των Κιβυρραιωτών και στο δουγγαριάτο του Αιγαίου Πελάγους.

9ος αι.: αρχή κατασκευής οχυρωματικών έργων στα πλαίσια της συστηματικής προσπάθειας του βυζαντινού κράτους να αποκαταστήσει τον έλεγχο της Μεσογείου. Μεγάλο παράλιο φρούριο της πόλης: εξελίσσεται σε πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό κέντρο. Φρουρία, πύργοι και βίγλες σε καίρια σημεία του νησιού.

11ος αι.: Νέα Μονή Χίου (από Κωνσταντίνο Θ' Μονομάχο).

1082: Παραχώρηση εμπορικών δικαιωμάτων στους Βενετούς από Αλέξιο I Κομνηνό.

1124 - 1125: Κατοχή της Χίου από τους Βενετούς. Ο δόγης της Βενετίας Μικέλης ενεργεί πειρατική επιδρομή, εξανδραποδίζει πολλούς από τους κατοίκους και αρπάζει το λείψανο του Αγίου Ισιδώρου, το οποίο μεταφέρει στη Βενετία.

1171 - 1172: 2η Κατοχή της Χίου από τους Βενετούς. Ο δόγης Βιτάλης Μικέλης πολιορκεί το κάστρο της Χίου, λαφυραγωγεί το νησί και πωλεί ως δούλους πολλούς Χιώτες. Ενώ δεν έχει πετύχει ακόμη την εκπόρθηση του φρουρίου, πληροφορείται ότι ισχυρή ναυτική δύναμη των Βυζαντινών έχει ξεκινήσει για τη Χίο, και εγκαταλείπει το νησί.

1204: παραχώρηση της Χίου στη Λατινική αυτοκρατορία της Κωνσταντινούπολης μετά την άλωση της πόλης από τους Φράγκους και την ίδρυση του ομώνυμου λατινικού κράτους. Η οικονομική εκμετάλλευση των προσόδων της εκχωρείται στους Βενετούς.

1225: ανακατάληψη από τον αυτοκράτορα της Νίκαιας Ιωάννη Βατάτζη.

1261: με τη συνθήκη του Νυμφαίου παραχωρείται στους Γενουάτες το δικαίωμα να εγκαταστήσουν εμπορικό σταθμό στη Χίο.

1292: ο Σικελός Ρογήρος de Luria πολιορκεί και λεηλατεί τη Χίο.

1303: επιδρομή Κατελλάνων

1304: κατάληψη της Χίου από το Benedetto Zaccaria. Πρώτη Γενουατοκρατία, με αναγνώριση της βυζαντινής κυριαρχίας.

1329: ανακατάληψη της Χίου από τους Βυζαντινούς. Σε συνεργασία με το Χιώτη Λέοντα Καλόθετο ο Ανδρόνικος Γ' διώχνει τους Zaccaria de Castro. Σύντομα όμως λήγει οριστικά η Βυζαντινή περίοδος, αφού το 1346 οι Γενουάτες κατέλαβαν τη Χίο.

ΓΕΝΟΥΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ (1346-1566)

1346: κατάληψη της Χίου μετά από τρίμηνη αντίσταση των κατοίκων από το Simone Vignoso, αρχηγό ιδιωτικού στόλου, για λογαριασμό της Γένοβας.

1347: ανεπιτυχής συνωμοσία των Χιωτών με τον Ι. Ζυβό κατά των Γενουατών.

1364: οι Γενουάτες εκδιώκουν τον ορθόδοξο μητροπολίτη της Χίου.

1380-1388: δεύτερη ανεπιτυχής συνωμοσία των Χιωτών επί Ιωάννη Παλαιολόγου κατά των Γενουατών.

1389: μεγάλος σεισμός προκαλεί καταστροφές στην πόλη της Χίου.

1431-1432: οι Βενετοί πολιορκούν το νησί και προσπαθούν ανεπιτυχώς να το καταλάβουν

1433: η Γένοβα θεσπίζει ειδικό νόμο που υποχρεώνει τα γενουατικά πλοία να προσεγγίζουν το λιμάνι της Χίου κατά τα ταξίδια τους προς τα λιμάνια της Ανατολής.

1453: συμμετοχή 300 Χιωτών με επικεφαλής τον Ιωάννη Ιουστινιάνι στην άμυνα της Κωνσταντινούπολης.

1455: επιδρομή των Τούρκων στη Χίο. Οι Γενουάτες τους αντιμετωπίζουν με την καταβολή ετήσιου φόρου μέχρι το 1566, οπότε οι Τούρκοι καταλαμβάνουν οριστικά το νησί.

1473: επίσκεψη στη Χίο του Χριστόφουρου Κολόμβου για να πληροφορηθεί μεθόδους και τρόπους ναυσιπλοΐας και να πάρει χάρτες από ναυτικούς από το Βροντάδο.



Η ΠΟΛΗ ΤΗΣ ΧΙΟΥ, ΧΑΛΚΟΓΡΑΦΙΑ 1566-1574



ΧΑΛΚΟΓΡΑΦΙΑ 1572



CHIOSMAP_G.F.CAMOCIO_1571-1572

Κατά τη Γενουατική περίοδο εισάγονται νέες τεχνολογίες, οργανώνεται η παραγωγή, ενισχύεται η βιοτεχνία και το εμπόριο και η Χίος αναδεικνύεται σε ανθηρότατο εμπορικό κέντρο. Επισκευάζεται και επεκτείνεται το φρούριο της πόλης και το λιμάνι και επιδιώκεται να δοθεί στην πόλη μορφή ανάλογη με αυτή των μεγάλων πόλεων της Ιταλίας. Δημιούργημα της ανάγκης για ασφάλεια από τις επιδρομές των πειρατών και χώροι όπου μπορούσαν να ελέγχουν τον αγροτικό πληθυσμό είναι τα μεσαιωνικά χωριά της Χίου με φρουριακό χαρακτήρα.

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ: (1566 – 1912)

- 1566: οι Τούρκοι, επί Σουλεϊμάν του Μεγαλοπρεπούς καταλαμβάνουν τη Χίο.
- 1567: ο Σελήμ Β΄ παραχωρεί στους Χιώτες τον πρώτο προνομιακό ορισμό (αχτιναμέ).
- 1578: ο Μουράτ Γ΄ ανανεώνει την παραχώρηση προνομίων στους Χιώτες.
- 1599: Ανεπιτυχής επιδρομή των Φλωρεντίνων ιπποτών του Αγίου Στεφάνου.
- 1694-95: κατάληψη της Χίου από τους Βενετούς (Antonio Zeno), ενίσχυση κάστρου και κατασκευή της Porta Maggiore.

Μέχρι την Επανάσταση του 1821 η Χίος γνωρίζει μια περίοδο μεγάλης ακμής. Χάρη στα προνόμια, που παρείχαν πολλές ελευθερίες, την εξουσία ασκεί η Δημογεροντία, που με τον καιρό γίνεται παντοδύναμη. Αναπτύσσεται η βιοτεχνία, κυρίως των μεταξωτών, το εμπόριο και οι Χιώτες ιδρύουν εμπορικούς οίκους και παροικίες στην Ευρώπη και Ανατολή. Οι περιηγητές που επισκέπτονται το νησί το χαρακτηρίζουν επίγειο παράδεισο. Το 1792 ιδρύεται η μεγάλη Σχολή, το Γυμνάσιο, που με τη συμβολή του Αδ. Κοραή επί Νεοφ. Βάμβα, παρέχει παιδεία πανεπιστημιακού επιπέδου. Το κτηριακό συγκρότημα είναι εντυπωσιακό και διαθέτει βιβλιοθήκη, εργαστήριο Χημείας και τυπογραφείο.

1821: ο Υδραίος ναύαρχος Τοπάλης επιχειρεί να ξεσηκώσει τους Χιώτες κατά των Τούρκων. Οι Τούρκοι συλλαμβάνουν τους προκρίτους ως ομήρους.

1822: επανάσταση με υποκίνηση του Αντώνη Μπουρνιά και του Λυκούργου Λογοθέτη. Φοβερή καταστροφή του νησιού από τους Τούρκους.

1827: ανεπιτυχής εκστρατεία, οργανωμένη από τους Χιώτες της Σύρας, για την απελευθέρωση του νησιού. Εκδίκηση των Τούρκων.

Το 1830 με την αποκατάσταση των αρχών στο νησί ξεκινάει η ανασυγκρότηση. Πολλοί από τους πρόσφυγες επιστρέφουν στη Χίο.

1881: μεγάλος σεισμός. 3.558 νεκροί, 1.311 τραυματίες. Περνάει στην ιστορία ως «ο μεγάλος χαλασμός». Το νησί μετατρέπεται σε ερείπια.

1912: Απελευθέρωση της Χίου (11η Νοεμβρίου) και προσάρτηση στο ελληνικό κράτος.

* αποσπάσματα από κείμενο της Αθηνάς Ζαχαρού Λουτράρη

Α. 1. ΙΙΙ. _ Η ΧΙΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΓΕΝΟΥΑΤΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ_

Η εξασθένηση του βυζαντινού κράτους φέρνει στο προσκήνιο της ιστορίας της Χίου τους ανταγωνιστές των Βενετών στην περιοχή, τους Γενουάτες. Η Χίος έχοντας τεράστια σημασία για τους Βυζαντινούς, επειδή αφενός ελέγχει από τη θέση του την περιοχή και τον κόλπο της Σμύρνης και της Φώκαιας, όπου υπήρχαν σπουδαιότατα ορυχεία σύψης, και αφετέρου παράγει μαστίχα, απαραίτητη για τη φαρμακευτική και για ορισμένους κλάδους της βιοτεχνίας, είχε ακμάσει επί πολλά χρόνια και υπήρχε σε αυτό μία εύπορη τάξη.

Με τη συνθήκη του Νυμφαίου το 1261, η οποία ανανεώνεται το 1275, η Γένουα αποκτά το δικαίωμα της ίδρυσης εμπορικού σταθμού σε διάφορες πόλεις - εμπορικά κέντρα της αυτοκρατορίας, συμπεριλαμβανομένης και της Χίου, όπου άλλωστε έχουν εγκατασταθεί εδώ και αρκετά χρόνια πολλοί Γενουάτες. Έτσι, με βάση τη Χίο οργανώνουν το εμπόριό τους στην Ανατολή.

Όταν, στην καμπή του 13ου προς το 14ο αιώνα, οι περιοχές του Αιγαίου άρχισαν να μασίζονται από τις επιδρομές των Οθωμανών Τούρκων, το νησί βρέθηκε σε κρίσιμη κατάσταση. Στη γειτονική Φώκαια βρισκόταν ήδη εγκατεστημένος ο Γενουάτης Μανουήλ Zaccaria, στον οποίο ο Μιχαήλ Η΄ είχε παραχωρήσει την εκμετάλλευση των ορυχείων της σύψης σε όλο το Αιγαίο και την Μαύρη Θάλασσα. Ο Zaccaria, ζημιωμένος από τις πειρατικές επιχειρήσεις των Τούρκων και παράλληλα διαπιστώνοντας ότι το βυζαντινό κράτος δε διέθετε δύναμη, ζήτησε από τον Ανδρόνικο Β΄ να του αναθέσει την άμυνα της Χίου, αλλά ο αυτοκράτορας ανέβαλλε διαρκώς την απάντησή του. Ανάμεσα στα έτη 1307 και 1309 ένα άλλο μέλος της οικογένειας των Zaccaria, ο Benedetto, κατέλαβε τη Χίο υπό περιστάσεις που δεν είναι γνωστές με σαφήνεια (έναρξη πρώτης Γενουατοκρατίας, 1307-1329). Πάντως, το νησί εξακολουθούσε να παραμένει υπό την επικυριαρχία του Βυζαντινού Αυτοκράτορα, ο οποίος το παραχώρησε στο Benedetto με συνθήκη για δέκα χρόνια και του χορήγησε φορολογική ατέλεια με τον όρο να ανεμίζουν βυζαντινές σημαίες στα τείχη του. Η συνθήκη παρατάθηκε και ανανεώθηκε προς τους απογόνους Zaccaria, που είχαν ενισχύσει τη θέση τους οχυρώνοντας το νησί και αποκτώντας ερείσματα στη μικρασιατική παραλία. Φαίνεται μάλιστα πως γύρω στο 1326 κατείχαν και το λιμάνι της Σμύρνης. Η επικυριαρχία του Βυζαντινού αυτοκράτορα είχε καταλήξει να είναι τελείως τυπική.

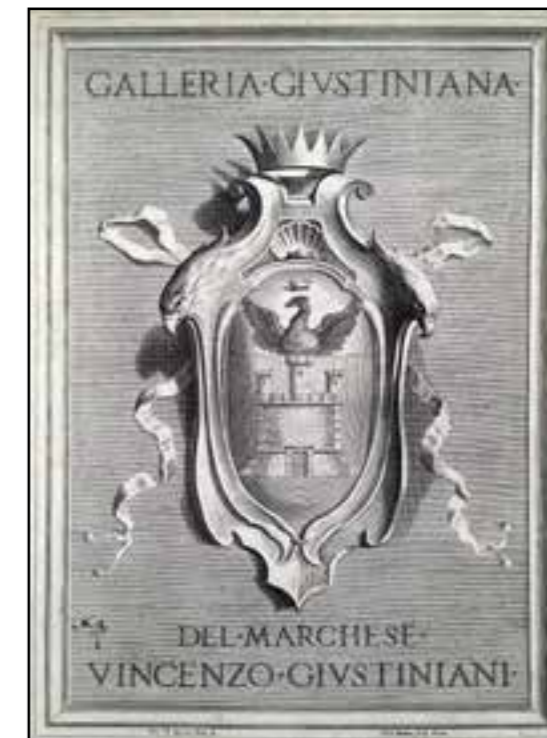
Παράλληλα, οι Zaccaria και κυρίως ο Μαρτίνος Zaccaria, δυνάστης της Χίου από το 1323 και πέρα, σημείωσαν διάφορες επιτυχίες απωθώντας τους Τούρκους στη θάλασσα. Ο ντόπιος όμως βυζαντινός πληθυσμός δεν ήταν ευχαριστημένος από τη διοίκηση της οικογένειας και, στις αρχές της βασιλείας του Ανδρόνικου Γ΄ Παλαιολόγου, ένας αριστοκράτης Χιώτης, ο Λέων Καλόθετος, κατήγγειλε στους Βυζαντινούς την εκτόπιση των Ελλήνων «την τε κακουργίαν των Λατίνων» και δήλωσε πως, σε περίπτωση που ο αυτοκράτορας έστελνε στόλο, αυτός καθώς και διάφοροι συγγενείς και φίλοι του θα βοηθούσαν από μέσα για την απελευθέρωση του νησιού.

Ο Ανδρόνικος Γ΄ και ο κύριος συνεργάτης του, Ιωάννης Καντακουζηνός, διαπίστωσαν ότι η στιγμή ήταν κατάλληλη και το 1329, ύστερα από μια σύντομη ναυτική εκστρατεία, έδωξαν τους Zaccaria και αποκατέστησαν τη βυζαντινή κυριαρχία στη Χίο.

Έχοντας έτσι αποκτήσει μια ισχυρή βάση ο αυτοκράτορας υποχρέωσε τους Γενουάτες της Φώκαιας, οι οποίοι στο μεταξύ είχαν επίσης ανεξαρτητοποιηθεί, να αναγνωρίσουν και πάλι την επικυριαρχία του. Στη συνέχεια σύναψε συνθήκες με τους Τούρκους εμίρηδες του Αϊδινίου και του Σαρουχάν της απέναντι μικρασιατικής παραλίας. Η βυζαντινή κυριαρχία στο Αιγαίο απέκτησε ξανά σταθερό έρεισμα.



ΟΙΚΟΣΗΜΟ ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΙ 1631



Ο ΘΥΡΟΣ ΤΩΝ ΜΑΟΝΕΩΝ ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΙ ΤΗΣ ΧΙΟΥ



ΧΑΡΤΗΣ ΚΤΗΣΕΩΝ ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΙ ΧΑΛΚΟΓΡΑΦΙΑ 1703

Η επιτυχία όμως ήταν σχετικά σύντομη. Το 1346 οι Γενουάτες, επωφελούμενοι από τη συγκεχυμένη κατάσταση που είχε επικρατήσει στο Αιγαίο με τη σταυροφορία της Σμύρνης, καθώς και από τον εμφύλιο πόλεμο που συντάραζε το Βυζάντιο, επιτέθηκαν στη Χίο και την κατέλαβαν γρήγορα (ο ιστορικός του 18ου αι. Stella, λέει ότι το νησί είχε πολλά οχυρωμένα μέρη, από τα οποία τα σπουδαιότερα ήταν: το κάστρο της Βολισσού, το κάστρο των Καμπιών, το κάστρο των Αρμολίων και το κάστρο της Πενθόδου⁵), εκτός από την πρωτεύουσα την οποία άρχισαν να πολιορκούν. Ύστερα από τρεις μήνες οι αρχές της πόλης αναγκάστηκαν να την παραδώσουν με συνθήκη. Κατόπιν οι Γενουάτες κατέλαβαν και τη Φώκαια, επίσης με συνθήκη.

ΔΙΟΙΚΗΣΗ

Την ημέρα της κατάληψης του νησιού μεταξύ του Γενουάτη Simone Vignoso και των διοικητών - μελών του χιώτικου αρχοντολογίου (Αργέντης, Κορέσης) υπογράφηκε συνθήκη που διευθετούσε τον τρόπο συνύπαρξης των Χίων και των Γενουατών με όρους ιδιαίτερα ευνοϊκούς για τους ντόπιους⁴.

Λίγους μήνες αργότερα τη διοίκηση της Χίου, καθώς και της Φώκαιας, ανέλαβε ένας οικονομικός οργανισμός εφοπλιστών, που ονομαζόταν Maona (Mahona), της οποίας τα μέλη (12 οικογένειες) από το 1362 ανήκαν στους Giustiniani της Γένουας και από τότε έφεραν το επώνυμο Ιουστινιάνι. Η δημοκρατία της Γένουας αρκέστηκε στην επικυριαρχία. Η Maona επικύρωσε τις συνθήκες που έγιναν μετά την κατάκτηση¹.

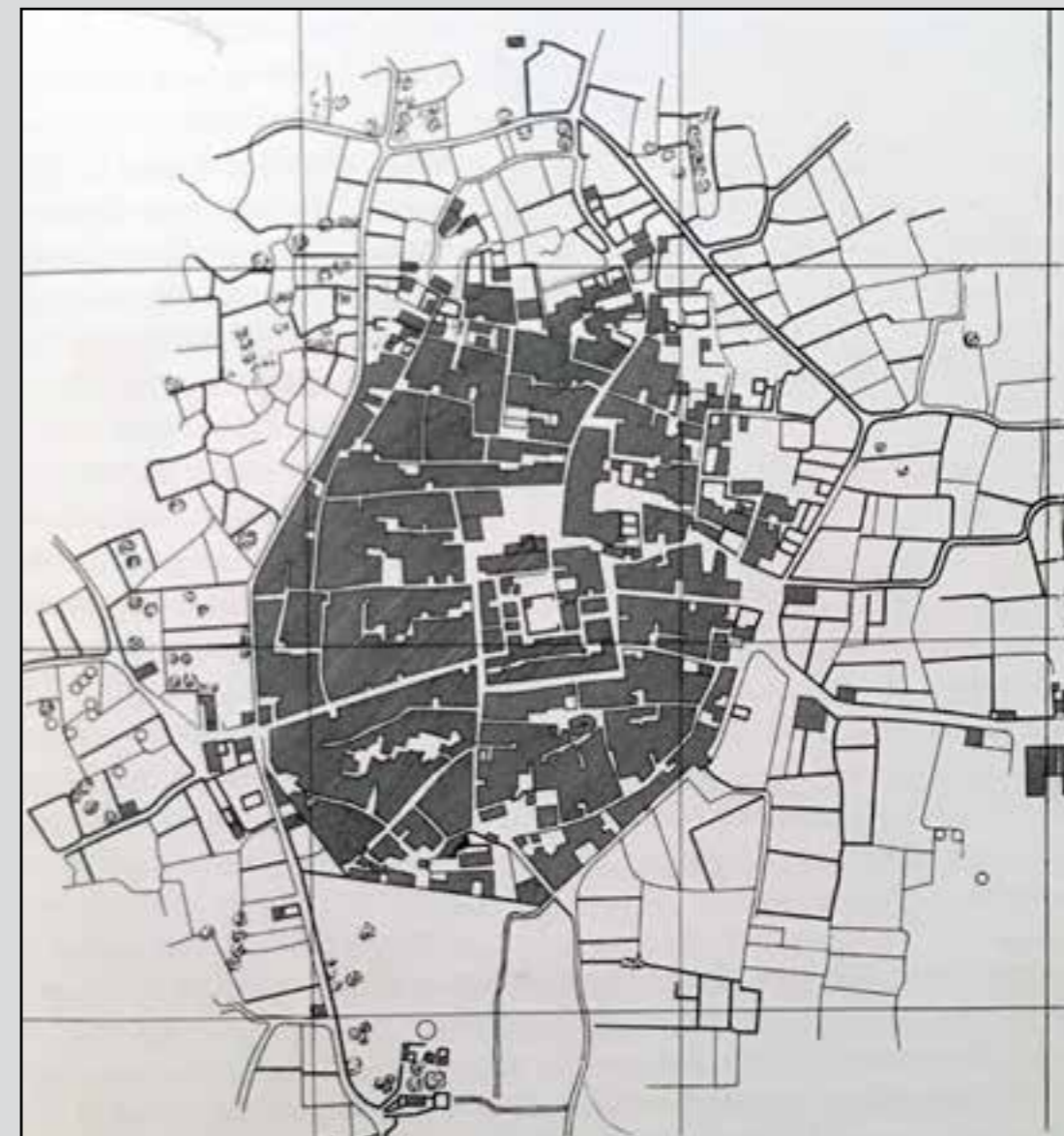
Το νησί χωρίστηκε σε δώδεκα διοικητικά διαμερίσματα - ισάριθμα με τους μετόχους - και ο Podestà (=Αρμοστής, απεσταλμένος της Γένουας, που εκλεγόταν όμως μετά από συνεργασία με τα μέλη της Μαόνας) εξέλεγε και διόριζε τον υποδιοικητή του κάθε διαμερίσματος.

Αυτά ήταν: τέσσερα στα νότια, με τις έδρες τους στο Πυργί, τα Μεστά, την Καλαμωτή και το Λιθί και οκτώ στα βόρεια, με έδρες στο Βίκι, τα Καρδάμυλα, το Πιτύος, το Βροντάδο, τη Βολισσό, το Μελανειός, την Παρπαριά και το Άγιο Γάλας. Οι δύο ανώτεροι αξιωματούχοι ήταν ο Capitaneus των νοτιοχώρων (Catomorea) και ο Capitaneus της Βολισσού (Aranomorea)³.

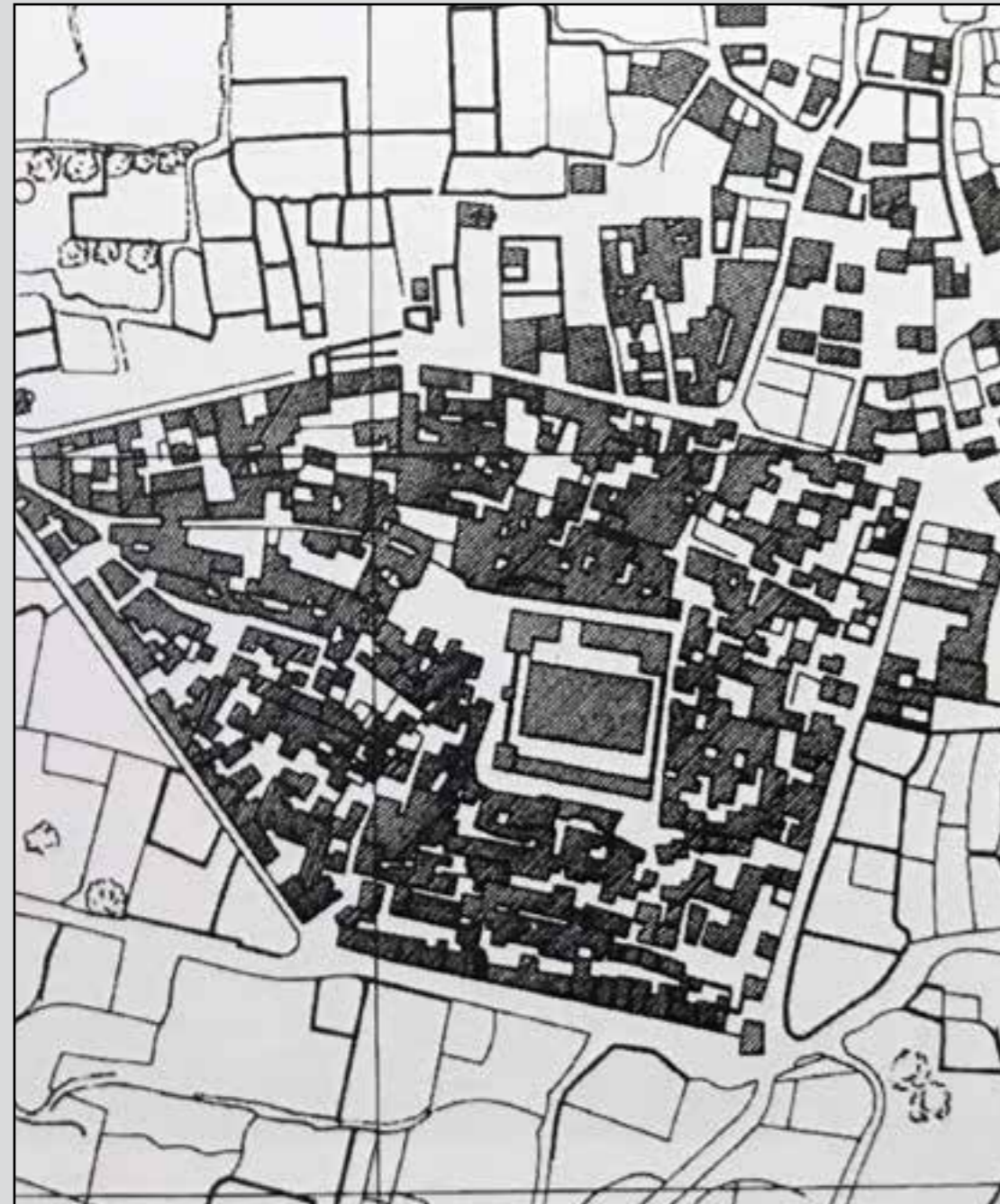
Ο Pernot στις δύο του ζώνες, στους χάρτες του -τα Μαστιχοχώρια και τα Βορειόχωρα -αναφέρει δύο εξίσου μεγάλα χωριά, το Πυργί στα νότια και τη Βολισσό στα βόρεια, πράγμα που σημαίνει ότι μέχρι σήμερα, τα κανάλια επικοινωνίας μεταξύ των δύο κέντρων και της πρωτεύουσας στην ανατολική ακτή, ήταν ουσιαστικά τα ίδια όπως και μετά, όπως τελικά είναι ακόμα σήμερα. Πράγματι, η ύπαρξη του δρόμου μεταξύ Πυργίου και Χώρας εκείνη την εποχή, με τον οποίο συνδέονταν και όλα τα υπόλοιπα Μαστιχοχώρια είναι γεγονός. Ο Buondelmonti, άλλωστε, δεν αφιερώνει τυχαία στην καλλιέργεια της μαστίχας ένα σημαντικό μέρος του κειμένου του³.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Η Χίος κατά το διάστημα της Γενουατοκρατίας εξελίχθηκε σε ανθηρότατο εμπορικό κέντρο, καθώς βρισκόταν στο σταυροδρόμι της θαλάσσιας οδού από τη Γένουα προς την Κωνσταντινούπολη (τα γενουατικά πλοία ήταν υποχρεωμένα να προσεγγίζουν το λιμάνι κατά τα ταξίδια τους προς τα λιμάνια της ανατολής και αντιστρόφως) και των άλλων μικρότερων οδών που συνέδεαν τα λιμάνια του δυτικού και βόρειου Αιγαίου με τα λιμάνια της Μικράς Ασίας. Οι Έλληνες του νησιού εξακολουθούσαν να ασχολούνται με το εμπόριο. Το μεγάλο όμως διαμετακομιστικό εμπόριο, που άφηνε πολλά κέρδη, πέρασε στα χέρια των Γενουατών.



ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΚΟ ΠΥΡΓΙΟΥ



ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΕΣΤΩΝ

Επιδόθηκαν στη συστηματική εκμετάλλευση των προϊόντων του νησιού και ιδιαίτερα της μαστίχας, της οποίας είχαν το μονοπώλιο και πολλές φορές γίνονταν καταπιεστικοί. Η μέριμνά τους για την ασφάλεια του νησιού, την οργάνωση, τον εμπλουτισμό της παραγωγής (η καλλιέργεια των εσπεριδοειδών και η βιοτεχνία των μεταξωτών εισήχθησαν στο νησί από τους Γενουάτες) και την ανάπτυξη του εμπορίου, της οικονομίας και των τεχνών συνετέλεσαν στην αύξηση του πληθυσμού και μετέβαλαν τη Χίο σε παράδεισο της Ανατολής.

ΑΜΥΝΑ_

Κατά τη διάρκεια της γενουατικής περιόδου η άμυνα του νησιού ήταν ευθύνη του Podestà. Οι αξιωματούχοι, οι κύριες στρατιωτικές δυνάμεις και δυνάμεις φρούρησης, ήταν επίσης γενουατικές, παρόλο που δεν υπήρχε νόμος που να απαγορεύει στους Έλληνες να κατέχουν τέτοια αξιώματα. Στις αρχές του 15ου αιώνα διευκρινίζεται ότι οι σαράντα σκοποί και οι σαράντα οκτώ 'άνδρες των πύργων' της Χίου πρέπει να είναι Λατίνοι και όχι σκλάβοι. Εκείνοι όμως θα μπορούσαν να διορίσουν Χιώτες σε χαμηλότερα αξιώματα, στους οποίους και χορηγείτο απαλλαγή από ορισμένα καθήκοντα φρουράς και από την αγγαρεία. Οι Χιώτες χωρικοί με τη σειρά τους αναγκάζονταν να σχηματίσουν στρατό για την άμυνα του νησιού σε περίπτωση κινδύνου ή απειλής, σύμφωνα με μια διάταξη της σύμβασης του Podestà².

Στο πλαίσιο της αμυντικής οργάνωσης των χωριών οι πύργοι* ήταν συνήθως τετράγωνοι, αλλά ποίκιλλαν ανάλογα με τη διαμόρφωση του εδάφους και βρισκόνταν συνήθως στο κέντρο και σε σημείο στο οποίο θα μπορούσε εύκολα καθέννας από τους χωρικούς να φτάσει σε περίπτωση επιδρομής· ήταν επίσης αρκετά μεγάλοι, ικανοί να χωρέσουν όλους τους κατοίκους, εξοπλισμένοι με αμυντικά μέσα και με μόνιμο σκοπό. Από τα μεγέθη τους αντλούμε πληροφορίες για τον πληθυσμό του κάθε οικισμού κατά την περίοδο κατασκευής².

Σε διατάγματα της Mahona, οι πύργοι (ή κάστρα) που απαριθμούνται μεταξύ 1380 και 1443 ήταν: στο Άγιο Γάλας, στο Πυργί, στο Βίκι, στα Καρδάμυλα, στο Μελανιός, στην Παρπαριά, στη Βολισσό, στα Μεστά, στο Πιτυός, στα Αρμόλια, στην Ελάτα και στην Καλαμωτή³.

*Οι αμυντικοί πύργοι (turres) δε θα έπρεπε να συγχέονται με τους πύργους του Κάμπου, που ήταν ιδιωτικές εξοχικές κατοικίες των Ελλήνων και Γενουατών αστών. Οι δεύτεροι ονομάζονταν έτσι μόνο επειδή ήταν της ίδιας τυπολογίας (κατοικία στον όροφο, προσβάσιμη από κινητή εξωτερική σκάλα και αποθήκες στο ισόγειο)· κάθε φορά που λάμβαναν σήμα από τις βίγλες των ακτών για την έλευση πειρατών, η σκάλα απομακρυνόταν και η κατοικία μετατρέποταν σε οχυρό. Στα χωριά, παρόλα αυτά, οι αμυντικοί πύργοι ήταν μικρογραφίες φρουριών².

ΚΟΙΝΩΝΙΑ_

Στη Δυτική Ευρώπη, κατά την τελευταία βυζαντινή περίοδο, το φεουδαρχικό σύστημα ήταν σε φάση παρακμής και μετασχηματιζόταν σταδιακά σε αυτό που θα ονομαζόταν "πρώιμο καπιταλισμός". Ο αγρότης δεν ήταν προσωπικά εξαρτημένος από το φεουδάρχη με υποχρέωση αγγαρειών και καταλήστευση του μεγαλύτερου μέρους της παραγωγής του, αλλά επικρατούσε μια πολύ ηπιότερη φεουδαρχία "ανατολικού τύπου". Στους βυζαντινούς χρόνους στην Χίο υπήρχαν μεγάλες ιδιοκτησίες γης και ισχυρό τοπικό αρχοντολόγιο. Μέτρο του πλούτου αποτελούσε η γη.

Με τους Γενουάτες ως κατακτητές στο νησί η οικονομία περνά από τις μεγάλες ιδιοκτησίες γης στο κεφαλαιοκρατικό σύστημα όπου μέτρο του πλούτου είναι το χρήμα. Η αριστοκρατία είχε τη δυνατότητα με το εμπόριο να αποκομίζει ταχύτερα και μεγαλύτερα κέρδη από ό,τι οι γαιοκτήμονες.

Στην πόλη της Χίου υπήρχαν δύο μεγάλες ομάδες: η καθολική και η ορθόδοξη. Κάθε ομάδα είχε τους ευγενείς, τη μεσαία και τη λαϊκή τάξη. Οι καθολικοί ευγενείς ήταν συγχρόνως γαιοκτήμονες φυτειών μαστίχας και αμπελώνων, αλλά ταυτόχρονα και χρηματοδότες της βιοτεχνίας, του εμπορίου και της ναυτιλίας. Τον πυρήνα της τάξης των εμπόρων και βιοτεχνών αποτελούσε η μεσαία τάξη των καθολικών και οι *rorolari* Μαονέζοι.

Η παροικία των Γενουατών στη Χίο διέθετε μέγαρο, ναό, λουτρό, αποθήκες και κατοικίες και τελούσε υπό τη δικαιοδοσία γενουατών προξένων⁴.

Στην πόλη, οι δυο κοινότητες, ντόπιοι και Ιταλοί κατάφεραν να συνυπάρξουν χωρίς μεγάλες αντιθέσεις παρά τις θρησκευτικές διαφορές τους. Με το πέρασμα του χρόνου οι σχέσεις Χίων - Γενουατών κατακτητών άρχισαν να διαμορφώνονται ανάλογα με τις κοινωνικές τάξεις στις οποίες ανήκαν οι πρώτοι. Οι άρχοντες, οι λεγόμενοι 'χρυσουβουλλάτοι', όταν διαπίστωναν ότι τα προνόμιά τους, όπως η διατήρηση της περιουσίας τους, η ελευθερία στο θρήσκευμα και τα δικαιώματά τους επί των χωρικών, δε μειώθηκαν καθόλου, όχι μόνο έπαψαν να εχθρεύονται τους Γενουάτες, αλλά τα κοινά συμφέροντά τους οδήγησαν στη δημιουργία μιας μικτής γενουατοχιακής κοινωνίας. Η συνεργασία τους πολλές φορές οδήγησε και σε επιγαμίες.

Στα χρόνια της Γενουατοκρατίας ενισχύθηκε η αντίθεση πόλης και υπαίθρου. Αν στην πόλη η Γενοβέζοι έφεραν νέες δομές και χρήμα, στην ύπαιθρο όχι μόνο δεν επέφεραν μεταβολές προς την κατεύθυνση του εκσυγχρονισμού, αλλά καθιέρωσαν καθεστώς μεγαλύτερης σκληρότητας και κατήργησαν τη λειτουργία της κοινότητας και της εσωτερικής αυτοδιοίκησης.

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ -ΤΕΧΝΕΣ_

Η ειρηνική συνύπαρξη των δύο εθνοτήτων είχε άμεσο αντίκτυπο στον δομημένο χώρο. Κατασκευάζονταν χώροι υψηλής ποιότητας δημιουργώντας μια αρχιτεκτονική με στοιχεία από την αρχιτεκτονική της ιταλικής δημοκρατίας με δυνατές όμως βυζαντινές επιδράσεις.

Κατά τη γενουατοκρατία επισκευάστηκε και επεκτάθηκε το φρούριο της πόλης, το οποίο κοσμήθηκε με μεγαλόπρεπα πολυτελή κτήρια. Επιδιώχθηκε να αποκτήσει η πόλη μορφή ανάλογη με αυτή των μεγάλων πόλεων της Ιταλίας. Χτίζονται οι μεγάλες αγροικίες στον Κάμπο. Τότε εντάσσεται και η ίδρυση των οχυρωμένων χωριών στη μαστιχοφόρο νότια περιοχή της Χίου, η οποία έγινε συστηματικά και οργανωμένα για την προστασία των καλλιεργητών από την πειρατεία και για τον αποτελεσματικότερο έλεγχο της παραγωγής και της διακίνησης της μαστίχας. Διαμορφώθηκε έτσι ένα οικιστικό περιβάλλον με φρουριακό χαρακτήρα, ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και υψηλή ποιότητα. Τα μεσαιωνικά χωριά (Μεστά, Πυργί, Ολύμπιο) αποτελούν μοναδικά αρχιτεκτονικά και πολεοδομικά σύνολα⁴.

Η πνευματική ζωή του ελληνισμού της Χίου σημείωσε άνοδο και στο τέλος του 16ου αι. αναφέρονται στο νησί «άνδρες σοφοί, ιατροί και διδάσκαλοι».

Pierre Belon (1547):

«Η γλώσσα τους είναι εν μέρει ελληνική, εν μέρει παραφθαρμένη ιταλική, όπως είναι το ιδίωμα των Γενουατών, το ίδιο η ενδυμασία και ο τρόπος ζωής είναι Γενουατικά».

Την περίοδο της ειρήνης διέκοψε η συνωμοσία των Χιωτών γύρω στο 1380, το χωριστικό κίνημα των κατακτητών μεταξύ 1402 και 1409, με το οποίο κατά το χρονικό αυτό διάστημα καταργήθηκαν οι αρχές της Δημοκρατίας της Γένουας που ήταν εγκατεστημένες στο νησί, η ανεπιτυχής πολιορκία της πόλης από τους Βενετούς το χειμώνα του 1431 - 1432 και η συμμετοχή των Γενουατών της Χίου με επικεφαλής τον Ιωάννη Ιουστινιάνι στην άμυνα της Πόλης το 1453.

Η Γενουατοκρατία, που τον τελευταίο αιώνα χαρακτηριζόταν από αδυναμία αποτελεσματικής αντιμετώπισης του τουρκικού κινδύνου, καταλύθηκε το Πάσχα του 1566, όταν ο *Piyale Paşa* κατέλαβε αμαχητί τη Χίο για λογαριασμό του Τούρκου Σουλτάνου Σουλεϊμάν του Μεγαλοπρεπούς⁴.

1. Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Τόμος Θ', Μεσοβυζαντινοί (1071-1204) και Υστεροβυζαντινοί (1204-1453) χρόνοι, Εκδοτική Αθηνών Α.Ε. 1980, Αθήνα. Οι γενουατικές κτήσεις του Αιγαίου, σελ. 281.

2. Argenti, Philip, The Occupation of Chios by the Genoese and their Administration of the Island 1346-1566, Cambridge University Press, 1958

3. Spagnesi, Piero, Chios Medioevale, Storia Architettonica di un' Isola della Grecia Bizantina, Casa Editrice Universita La Sapienza, Roma 2008.

4. Βάσση, Όλγα, Μεσαιωνική Χίος, Σύλλογος Φίλων της Βιβλιοθήκης Κοραή, Χίος 2014.

5 Χίος, Ημερολόγιο 1973, Κάστρα και Πύργοι στη Χίο, Βιβλιοπωλείον Χαβιάρα



ΧΑΡΤΗΣ ΧΙΟΥ_ BUONDELMONTI



CHIOSMAP_ HENRICI MARTELLI GERMANI 1470

Α. 1. IV_ Η ΧΙΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ

Το 1566 καταλύεται η κυριαρχία των Γενουατών στη Χίο. Οι Τούρκοι δίνουν εντολή στον Piyale Paşa να πλεύσει εναντίον των Γενουατών της Χίου. Ο Piyale Paşa, επικεφαλής 120 γαλερών, κυριεύει στις 17 Απριλίου 1566 και χωρίς να συναντήσει καμία αντίσταση το νησί, που ανέκαθεν εποφθαλμιούσαν οι Τούρκοι για τα πλούτη του και τη σπουδαία γεωγραφική του θέση. Το 1599 οι Φλωρεντίνοι ιππότες του Αγίου Στεφάνου χτυπούν αιφνιδιαστικά τη Χίο, αλλά δεν κατορθώνουν να την κυριεύσουν. Αργότερα ο Βενετός ναύαρχος Αντώνιος Ζένος, επικεφαλής στόλου, κυριεύει τη Χίο (1694), αλλά σε λίγους μήνες αναγκάζεται να εγκαταλείψει (1695). Τότε έφυγαν από το νησί οι περισσότεροι από τους καθολικούς κατοίκους, επειδή φοβούνταν αντίποινα από τους Τούρκους.

ΔΙΟΙΚΗΣΗ_

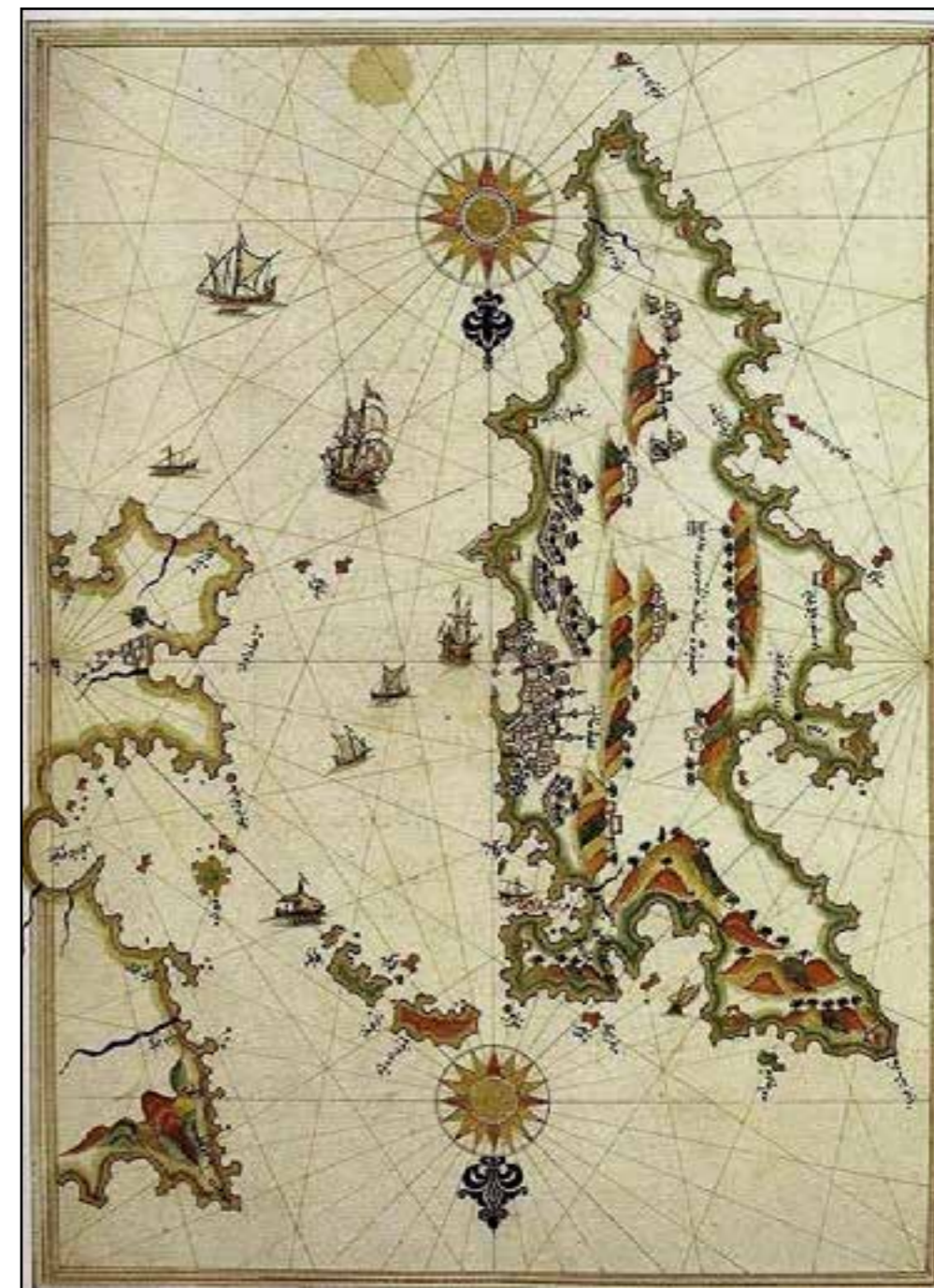
Η μεταχείριση της Χίου από τους Τούρκους είναι προνομιακή από την αρχή. Οι Σουλτάνοι Σελήμ Β' (1567), Μουράτ Γ' (1578) και άλλοι χορηγούν με αχτιναμέδες (αποφάσεις) προνόμια στη Χίο, με τα οποία βελτιώνουν τη φορολογική και ποινική νομοθεσία που ίσχυε επί Γενουατών. Εξαιτίας των προνομίων η τουρκοκρατία στη Χίο είχε προσλάβει ήπια μορφή. Οι Χιώτες έχουν το δικαίωμα της ζωής και της περιουσίας, δεν υπόκεινται στην αφαιμάξη του παιδομαζώματος και τον βίαιο εξοπλισμό, ασκούν ελεύθερα τα θρησκευτικά τους καθήκοντα και έχουν δικά τους συμβολαιογραφεία που οι πράξεις τους είναι ισχυρές απέναντι σε κάθε αρχή. Από τους φόρους διατηρείται ο κεφαλικός και ο φόρος της «εγγείου» περιουσίας, ενώ καταργείται ο φόρος της δεκάτης. Ισχύουν βέβαια και άλλοι δευτερεύοντες φόροι που αφορούν το εμπόριο, τις εισαγωγές – εξαγωγές και άλλες συναλλαγές.

Pierre Belon [1547]

«Η θρησκεία τηρείται από το έθνος τους αυστηρά. Οι κάτοικοι της Χίου, επειδή είναι εν μέρει Γενουάτες και Ιταλοί, εν μέρει Έλληνες και φόρου υποτελείς στους Τούρκους, ζουν σε πλήρη ελευθερία την οποία επέτρεψαν οι Τούρκοι. Η διακυβέρνηση του νησιού, πριν πέσει στα χέρια των Τούρκων, ήταν στα χέρια αποκλειστικά των Γενουατών. Αλλά από τότε που ανήκει στους Τούρκους δεν εξαρτάται πια από αυτούς, όπως πιο πριν. Γιατί το νησί κυβερνιέται πια και διοικείται σύμφωνα με τις επιθυμίες των κατοίκων του και όχι όπως θέλουν οι Γενουάτες».

wW

Στη διαμόρφωση αυτής της τουρκικής πολιτικής απέναντι στη Χίο συμβάλλουν οπωσδήποτε οι επιφανείς, μορφωμένοι και συνετοί Χιώτες που ζουν την εποχή αυτή στην Πόλη και έχουν κύρος και ισχύ στο σουλτανικό περιβάλλον. Άλλο δεδομένο, που μπορεί να λειτουργήσει θετικά προς την ίδια κατεύθυνση, είναι το γεγονός ότι κατά την κατάληψη του νησιού από τους Τούρκους δεν προβλήθηκε καμία αντίσταση από τους κατοίκους. Ίσως ακόμη το πολύτιμο προϊόν του νησιού, η μαστίχα, να ενίσχυε την τάση των τουρκικών αρχών για επίδειξη εύνοιας απέναντι στο νησί.



ΧΑΡΤΗΣ ΧΙΟΥ

Jean de Thévenot (1656)_ για τον έλεγχο από τους Τούρκους:

«Και γι' αυτό το λόγο στα μέρη όπου καλλιεργούνται αυτά τα δέντρα υπάρχουν φύλακες στους δρόμους, οι οποίοι κατοικούν σε σπίτια που έχουν χτιστεί γι' αυτό το λόγο. Οι φύλακες ελέγχουν πάντα τους περαστικούς από αυτά τα μέρη μήπως και έχουν πάρει μαζί τους μαστίχα και ο έλεγχός τους είναι τόσο ενδελεχής, ώστε ο γενίτσαρός μου μού είπε ότι κάποτε ανακάλυψαν σε μια γυναίκα ένα μεγάλο κομμάτι μαστίχας το οποίο είχε κρύψει στο πιο απόκρυφο σημείο του σώματος της. Όσοι συλλαμβάνονται να έχουν στην κατοχή τους παράνομα μαστίχα οδηγούνται αμέσως στις γαλέρες.»

Η Χίος μετά την υποταγή της στους Τούρκους αποτελεί επαρχία της ευρύτερης διοικητικής περιφέρειας του Αιγαίου (Εγιαλέτ), η οποία διοικείται από τον καπετάν πασά που εδρεύει στην Κωνσταντινούπολη. Η Χίος τυπικά διοικείται από τον μπέη, που ονομάζεται αργότερα μουσελίμης (έπαρχος). Αυτός είναι ο εκπρόσωπος της κρατικής εξουσίας και παράλληλα ο αγοραστής της επικαρπίας του νησιού, δηλαδή του δικαιώματος της συγκέντρωσης των φόρων, για την αγορά των οποίων είναι υποχρεωμένος να καταβάλλει στο δημόσιο ταμείο κάθε διετία 400.000 γρόσια. Στην ενάσκηση των καθηκόντων του βοηθείται από τη χωροφυλακή, ο αρχηγός της οποίας λέγεται ζούμπασης.

Κορυφαίος εκπρόσωπος της τουρκικής δικαιοσύνης είναι ο καδής, ο οποίος είναι ο προϊστάμενος του ιεροδικείου. Το ιεροδικείο δικάζει φορολογικές και ποινικές υποθέσεις και εκδίδει αποφάσεις για αγοραπωλησίες μεγάλης αξίας (χοτζέτια) και για άλλες αστικές υποθέσεις.

Παράλληλα όμως με τους παραπάνω φορείς εξουσίας είναι αναγνωρισμένος και λειτουργεί ο θεσμός της τοπικής αυτοδιοίκησης με αιρετούς άρχοντες, τους δημογέροντες ή δεπουτάτους, όπως τους ονόμαζαν μέχρι το 18ο αιώνα.

Η δημογεροντία είναι ένα είδος αριστοκρατικής δημοκρατίας. Οι δημογέροντες εκλέγονται κάθε χρόνο από κατάλογο 40 έγκριτων πολιτών. Εκλέκτορες είναι όσοι έχουν διατελέσει δημογέροντες. Ο αριθμός τους κυμαίνεται κατά περιόδους από τρεις έως πέντε. Η εκλογή τους επικυρώνεται τυπικά από τον μουσελίμη. Η εξουσία τους είναι διοικητική, δικαστική και εν μέρει εκτελεστική. Οι δημογέροντες ρυθμίζουν τις διαφορές που αναφύονται μεταξύ των πολιτών, επαγρυπνούν για την τήρηση των ηθών και εθίμων από τον λαό και έχουν την εποπτεία των σχολείων, των φιλανθρωπικών ιδρυμάτων και των μοναστηριών. Διορίζουν επίσης τους δικαστές του εμποροδικείου και ναυτοδικείου, τους συμβολαιογράφους, τη φορολογική επιτροπή, τους εισπράκτορες των φόρων και τους υγειονόμους, ασκούν αστυνομικά καθήκοντα, έχουν λόγο στα εκκλησιαστικά ζητήματα, συγκαλούν συνελεύσεις και ορίζουν, σε συνεργασία με το μουσελίμη, τους φόρους της Χώρας και των 42 μόνο χωριών, που έχουν στη δικαιοδοσία τους, γιατί τα Μαστιχόχωρα αποτελούν χωριστή περιφέρεια με δική τους αυτοδιοίκηση.

Η δημογεροντία για την εξυπηρέτηση των συμφερόντων του τόπου έχει μόνιμο εκπρόσωπο στην Κωνσταντινούπολη, τον «Εφορο της Χίου», ο οποίος εκλέγεται από τους εκεί Χιώτες.

Η Χίος με όλα αυτά τα προνόμια και με το τουρκικό στοιχείο αρκετά περιορισμένο – μόλις 3.000 Τούρκοι ζουν στο Κάστρο – όχι μόνο νιώθει λιγότερο την τυραννία της τουρκοκρατίας αλλά έχει και τις προϋποθέσεις για μια νέα περίοδο ακμής. Η Χίος ήδη το 18ο αιώνα είναι ένας τόπος που ευημερεί.

Η ανάπτυξη του εμπορίου, της ναυτιλίας και της βιοτεχνίας φέρνει την οικονομική άνεση και οι τέχνες αναπτύσσονται. Η περιώνυμη σχολή της Χίου ιδρύεται το 1792. Πολλά αρχοντικά και ένας μεγάλος αριθμός εκκλησιών κτίζονται την εποχή αυτή. Ο πληθυσμός του νησιού έχει ξεπεράσει τις 100.000.

Η Τουρκοκρατία στη Χίο διήρκεσε έως τις αρχές του 20ου αιώνα, μέχρι το 1912, οπότε ο ελληνικός στόλος απελευθέρωσε το νησί. Μελανό σημείο στη μακρόχρονη περίοδο της Τουρκοκρατίας, η οποία κατά τα άλλα υπήρξε εξαιρετικά επιεικής για τη Χίο και περίοδος πρωτοφανούς ευημερίας μετά από παραχωρήσεις προνομίων, ήταν η σφαγή του 1822. Όταν οι Χίοι, από παρότρυνση των Σαμίων αποφάσισαν να συμμετάσχουν στην Ελληνική Επανάσταση του 1821, οι Οθωμανοί με επικεφαλής το Ναύαρχο Καρά Αλή κατέσφαξαν τους κατοίκους και λεηλάτησαν το νησί². *

*Ο τουρκικός στόλος φτάνει στη Χίο. Οι σφαγές, οι πυρπολήσεις, οι λεηλασίες, οι αρπαγές, οι συλλήψεις χιλιάδων γυναικόπαιδων που μεταφέρονται απέναντι στις ακτές, για να πουληθούν στην Ασία, και ο απαγχονισμός στην πλατεία Βουνακίου του μητροπολίτη Πλάτωνα Φραγκιάδη και 63 προκρίτων συνθέτουν την εικόνα της πρωτοφανούς καταστροφής. Το βράδυ της 6ης προς την 7η Ιουνίου 1822 ο Κ. Κανάρης παίρνει εκδίκηση με την πυρπόληση της τουρκικής ναυαρχίδας στο λιμάνι της Χίου. Την επόμενη μέρα 20.000 Τούρκοι κατευθύνονται προς τα Μαστιχόχωρα και ολοκληρώνουν το έργο της καταστροφής. Υπολογίζεται ότι σκοτώθηκαν περίπου 30.000 κάτοικοι και πάνω από 45.000 πουλήθηκαν ως δούλοι. Από ένα πληθυσμό που πλησίαζε τις 120.000 λιγότεροι από 2.000 παρέμειναν στο νησί και περίπου 40.000 κατέφυγαν στις Κυκλάδες, την Εύβοια, τον Πειραιά και την Πελοπόννησο.

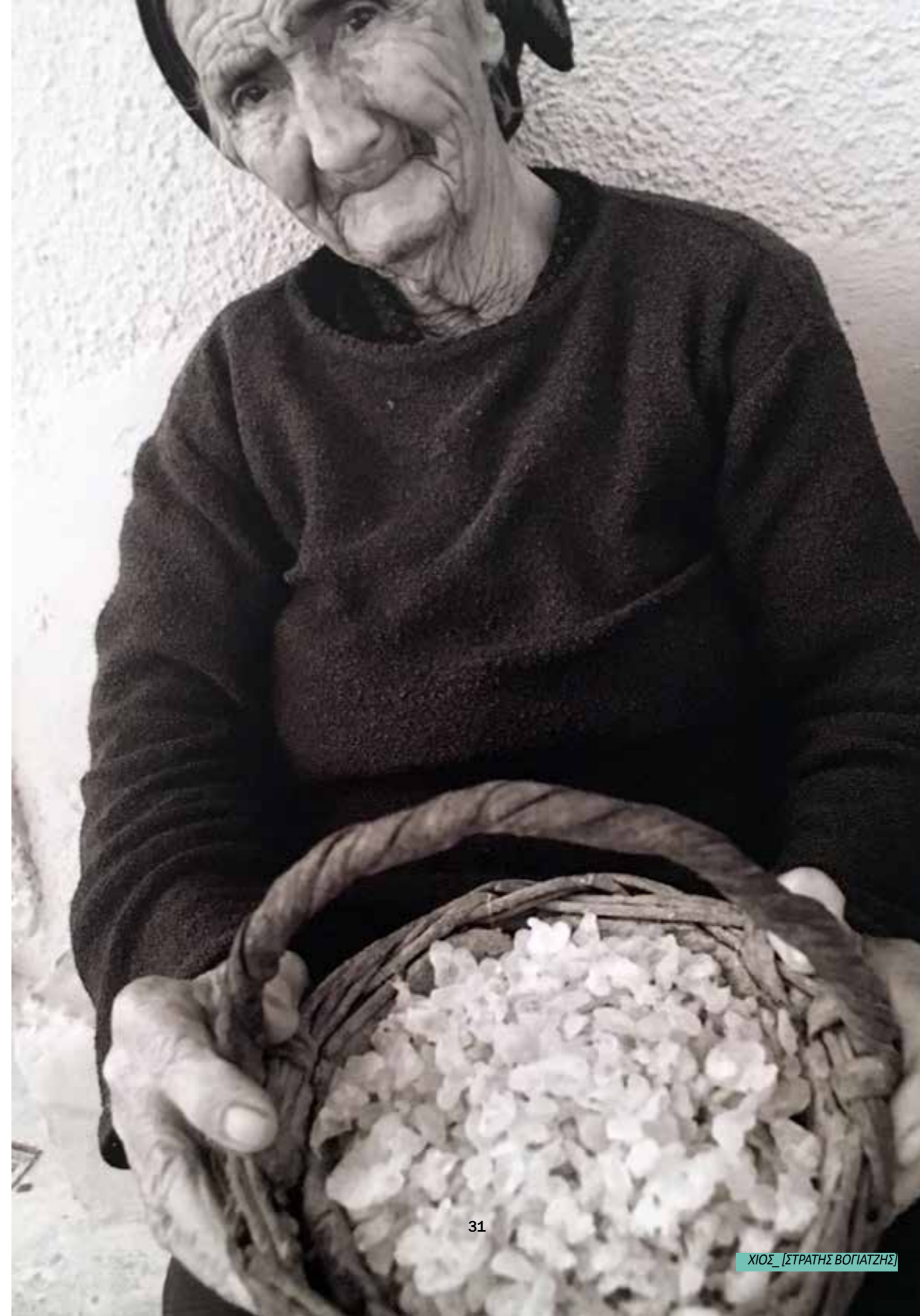
Α. 1. V. _ΤΑ ΜΑΣΤΙΧΟΧΩΡΙΑ

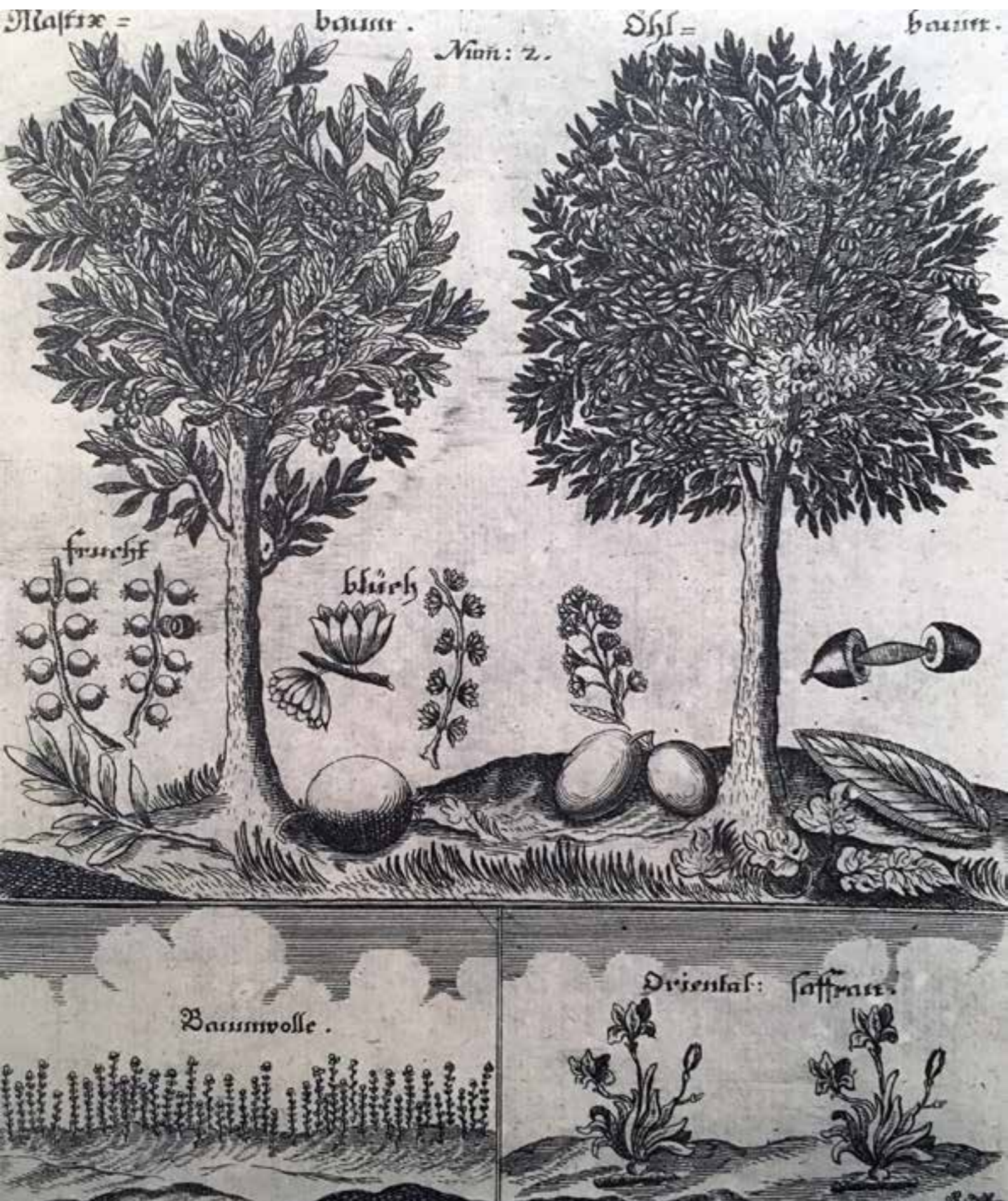
Από το Ιστορικό υπόμνημα του Fustel de Coulanges, Η Νήσος Χίος, 1856:

«Από το λιμάνι της Ελίντας, στο μέσο του ημικυκλίου που σχηματίζει το νησί στα δυτικά, που επικοινωνεί με το λιμάνι που ο Στράβων ονόμαζε Λαΐους, σημερινό λιμάνι του Λιθίου, αποτελούσε περίφημο αγκυροβόλιο, καλά προφυλαγμένο από τους ανέμους και ήταν κάποιος σπουδαιότητας τον καιρό των Γενουατών. Τα καράβια που δεν ήθελαν να κάνουν το γύρο της νήσου, ξεφόρτωναν τα εμπορεύματά τους εδώ, που μεταφέρονταν στη συνέχεια στην πόλη από την ξηρά. ...από το Λιθί ξεκινάει η καλλιέργεια της μαστίχας και μαζί μ' αυτήν αυξάνει και ο πλούτος. Όλα τα χωριά της νότιας Χίου έχουν έναν αέρα ευημερίας, που σπάνια βρίσκει κανείς στα βορειόχωρα. Το πιο αξιοσημείωτο είναι πως εδώ, ο πλούτος είναι μοιρασμένος εξίσου. Αυτή η περιοχή, που δεν έχει παρά το ένα τέταρτο της έκτασης του νησιού, πληρώνει περισσότερο φόρο από το υπόλοιπο τμήμα και είναι πυκνοκατοικημένη. Από τα είκοσι ένα της χωριά, υπάρχουν πολλά που αριθμούν 2.500-3.000 κατοίκους. Έχουν όλα έναν ιδιαίτερο χαρακτήρα: σχηματίζουν ένα τέλειο τετράγωνο, κλειστό απ' όλες τις πλευρές• τα σπίτια, με τις πόρτες στραμμένες προς το εσωτερικό του χωριού, χωρίς καμία έξοδο στο εξωτερικό, ενωμένα ακόμα μεταξύ τους με χοντρούς τοίχους, σχηματίζουν μια αδιάσπαστη οχύρωση. Μπαίνει κανείς μέσα στο χωριό από μια στενή πύλη, που τη νύχτα κλείνεται μ' ένα σιδερένιο κιγκλίδωμα. Στο κέντρο του τετραγώνου υψώνεται ένας πύργος το ίδιο τετράγωνος, με δύο ή τρία πατώματα, και που συνήθως δεν έχει ούτε πόρτα ούτε κανένα είδος εξόδου στο ύψος του εδάφους• ανεβαίνει κανείς εκεί με μία σχοινένια σκάλα. Αυτή η δομή, που παρατηρείται πού και πού στα βορειόχωρα, στα νοτιόχωρα είναι γενικευμένη. Όλοι οι χωρικοί είναι σύμφωνοι όταν λένε πως αυτοί οι πύργοι, κι αυτά τα χωριά, που μοιάζουν με κάστρα, χρονολογούνται από τον καιρό των Γενουατών, κι όλα μας υποχρεώνουν να παραδεχτούμε πως λένε την αλήθεια. Η κατασκευή είναι γενουατική: ο τοίχος του πύργου μοιάζει με τον τοίχο του κάστρου της Χίου και οι πόρτες των σπιτιών είναι χαμηλές και στενές σαν εκείνες της πόλης. Συχνά βλέπουμε στους τοίχους εμβλήματα της οικογένειας Ιουστινιάνι, κι ο λαός διατηρεί ακόμα, στη γλώσσα και στις ιστορίες του, ενθυμήσεις απ' τους Ιταλούς. Ο πληθυσμός φαίνεται να πνίγεται μέσα στα όρια που του έχουν χαράξει: οι δρόμοι είναι στενοί μην αφήνοντας στον αέρα αρκετό χώρο για να κυκλοφορεί. Τα σπίτια, με δύο ή τρία πατώματα είναι στριμωγμένα το ένα πάνω στο άλλο, χωρίς ν' αφήνουν ανάμεσά τους χώρο, ούτε καν για αυλή. Γιατί είναι τόσο λίγος ο χώρος και τόσο λίγη η ελευθερία; Γιατί αυτές οι συνεχόμενες οχυρώσεις, αυτές οι εμπασίες, αρματωμένες με σιδερένιες πόρτες, αυτοί οι ψηλοί πύργοι, τόσο καλά διαφεντεμένοι; Το καθετί εδώ αποπνέει τον πόλεμο ή την καταπίεση. Τόσες προφυλάξεις επινοήθηκαν εναντίον εχθρών ή εναντίον χωρικών; Οι πλούσιες σοδειές, το χρήμα και το μαστίχι, πιο πολύτιμο από το χρήμα, άξιζαν σ' αυτά τα χωριά τόσες απειλές από μέρους των ξένων, ή τόσο δυσπιστία από μέρους των κυριάρχων τους;

Είναι πάντως γεγονός πως παρά τη θλιβερή εντύπωση που δοκιμάζει κανείς μπαίνοντας σ' αυτού του είδους τις φυλακές, εντούτοις βασιλεύει μια σχετική ευημερία.

Τα κυριότερα από αυτά τα χωριά είναι το Πυργί στα νότια, τα Μεστά στα δυτικά, τα Νένητα και η Καλλιμασιά στα ανατολικά. Σε κανένα άλλο μέρος οι Γενουάτες δεν άφησαν τόσα ίχνη της διαμονής τους. Ο τετράγωνος πύργος και πολλά σπίτια έχουν ακόμα πάνω τους τα οικόσημά τους. Ο λαός έχει διατηρήσει την κόμμωση κι ένα μέρος της Ιταλικής ενδυμασίας. Όλα τα χωριά της Χίου, νότια και βόρεια λεηλατήθηκαν το 1822. Το Πυργί είναι από τα πιο διατηρημένα και τα πιο ακμαία.»





ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΘΕΣΗ_ ΜΑΣΤΙΧΑ_

Στα νότια και νοτιοδυτικά του νησιού συναντώνται οι οχυρωμένοι οικισμοί των Μαστιχοχωρίων, χτισμένοι μακριά από τη θάλασσα, όπως οι περισσότεροι παλιοί οικισμοί του Αιγαίου. Το τοπίο εδώ είναι ήρεμο, με χαμηλούς λόφους, σε σχέση με το βόρειο τμήμα του νησιού. Τα χωριά αυτά, με το εύφορο έδαφος όπου παράγεται η μαστίχα είναι όλα οχυρωμένα από τις πειρατικές επιδρομές και είναι όλα οργανωμένα γύρω από ένα κεντρικό πύργο. Συστάθηκαν με το συνοικισμό πολλών μικρότερων κωμών και τη μετακίνηση των καλλιεργητών από τα ανοχύρωτα και διεσπαρμένα στον κάμπο χωριά τους σε νέα οικιστικά κέντρα. Θα πρέπει να χτίστηκαν στο διάστημα μεταξύ 1346 και 1415 (που άρχισαν να πληρώνουν φόρο υποτέλειας στους Τούρκους), δημιουργώντας σιγά σιγά ένα άρτιο σύστημα άμυνας³. Οι βίγλες κατά μήκος της ακτογραμμής των μαστιχοχωρίων αποτελούσαν μέρος του όλου αμυντικού συστήματος και, τοποθετημένες σε κατάλληλες θέσεις και έχοντας οπτική επαφή μεταξύ τους, μετέδιδαν το σήμα κινδύνου διαδοχικά στα χωριά και σε όλους τους κατοίκους που βρίσκονταν στην εξοχή. Όλοι εγκατέλειπαν τις δουλειές τους και αμπαρώνονταν στα χωριά σφραγίζοντας τις πόρτες του εξωτερικού τείχους.

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ_

Η μελέτη των οικισμών αυτών παρουσιάζει για τον αρχιτέκτονα μεγάλο ενδιαφέρον για την παλαιότητά τους και για την ιδιομορφία τους: διατηρούν τον τύπο της παλιάς οχυρωμένης πόλης. Σημαντικό ενδιαφέρον έχει η μελέτη των ξένων επιδράσεων, καθώς και των άλλων τεχνών που αναπτύχθηκαν στο ίδιο περιβάλλον και που παρουσιάζουν ξεχωριστή ιδιορρυθμία (λαϊκά φορέματα, κεντήματα, χειροτεχνία, χορός, μουσική κλπ). Οι κάτοικοι των Μαστιχοχωρίων (απλοί, συντηρητικοί και κρατούν τις παραδόσεις τους) ασχολούνται κυρίως με τη γεωργία, ανέπτυξαν από τα παλαιότερα χρόνια αξιόλογη οικοδομική δραστηριότητα και έφτασαν σε σημαντικά επιτεύγματα στον τομέα της λαϊκής αρχιτεκτονικής και διακοσμητικής³.

Ο οχυρωματικός χαρακτήρας που δημιουργήθηκε από τους Γενοβέζους κατακτητές, στόχο είχε τον έλεγχο της παραγωγής της μαστίχας και του εργατικού δυναμικού, αλλά και την άμυνα στην περίπτωση πειρατικής επιδρομής. Οι οικισμοί δημιουργήθηκαν με βάση την γεινιάσή τους με μαστιχοφόρες εκτάσεις και τη δυνατότητα να επικοινωνούν με τις βίγλες και τα διοικητικά στρατιωτικά κέντρα της περιοχής, αλλά μακριά από την θάλασσα εξαιτίας της πειρατείας. Θεωρείται ότι το εγχείρημα επετεύχθη, φέρνοντας μηχανικούς από τη Γένοβα και εφαρμόζοντας ένα μοντέλο οικιστικής δόμησης, που είχε εφαρμοστεί την ίδια περίοδο ή προγενέστερα σε άλλες κτήσεις τους. Οι μεσαιωνικοί οικισμοί της Χίου (Μεστά, Πυργί, Ολύμποι, Βέσσα, Καλαμωτή κ.τ.λ.) ήταν πανομοιότυποι με τους αντίστοιχους οικισμούς της Λιγυρίας (Trìora, Bussana Vecchia, San Remo) από πολεοδομική άποψη και από τον τρόπο δομής και λειτουργίας του σπιτιού, τις κατασκευαστικές και μορφολογικές λεπτομέρειες. Φτάνει ακόμα και στην ταύτιση, λόγω της χρήσης μιας ντόπιας γρανιτώδους πέτρας που είναι παρόμοια και στις δύο περιοχές, στη Χίο και στη Λιγυρία. Εκτός από τα καθαρά αρχιτεκτονικά και πολεοδομικά σχέδια, μετέφεραν από τη Γένοβα θεματικά μοτίβα και τρόπους διακόσμησης που επηρέασαν την τέχνη και τον τρόπο ζωής. Οι διαφορές, από την άλλη, οφείλονται στις κλιματολογικές συνθήκες, στην κλίμακα των κτηρίων, στο φως, στις επεμβάσεις που πρόσθεσε κάθε πολιτισμός με το πέρασμα του χρόνου⁵.

Η πρώτη σαφής μαρτυρία για την ύπαρξή τους αναφέρεται το 1422 από τον γεωγράφο Χριστόφορο Buondelmondi, ο οποίος σημειώνει στο χάρτη του το Πυργί, το λιμάνι και τον πύργο των Μεστών.



ALBENGA, LIGURIA



ΜΕΣΤΑ_ΧΙΟΣ_



ΠΥΡΓΙ ΧΙΟΣ_



APRICALI, LIGURIA



ΜΕΣΤΑ_ΧΙΟΣ_



ΧΙΟΣ_



ΠΥΡΓΙ ΧΙΟΣ_



DOLCEACQUA, LIGURIA

Christoforus Buondelmondi (1420)_για τα Μαστιχοχώρια:

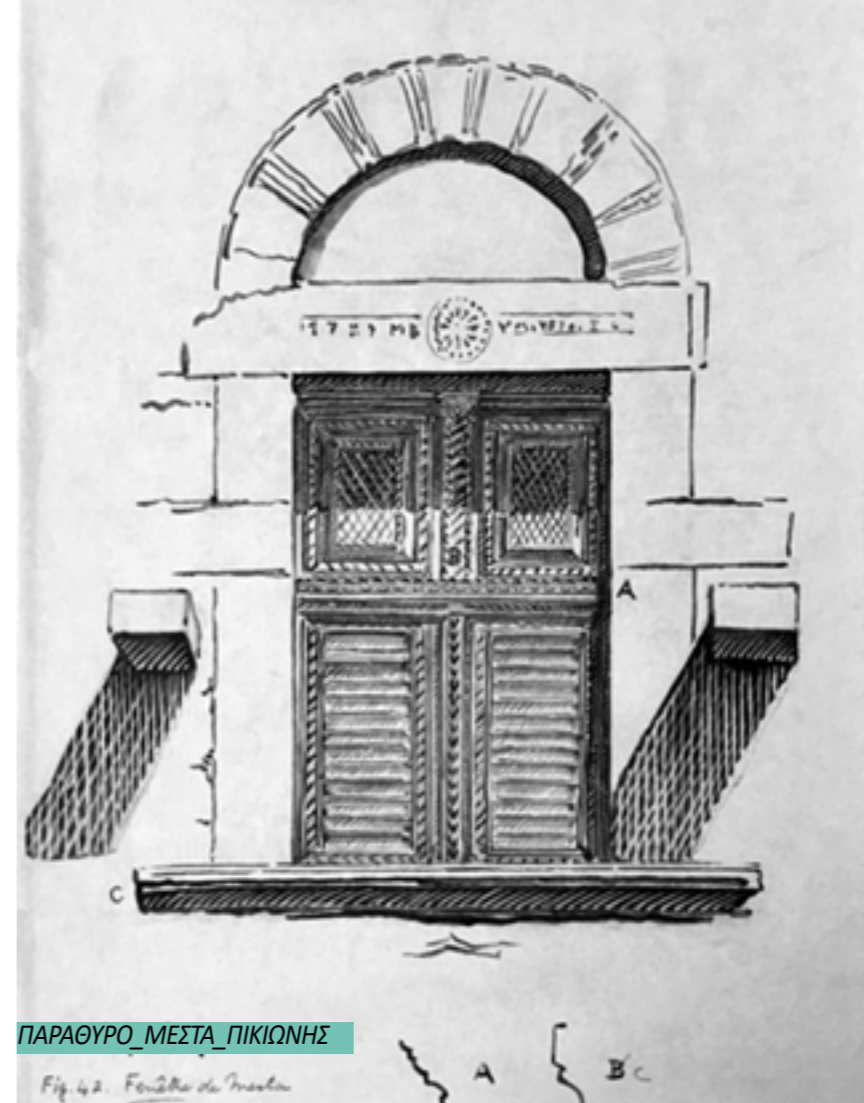
«Τώρα θα μιλήσουμε για την 'Κάτω Μεριά'. Σ' αυτήν προς το νότο και δυτικά καλλιεργούνται σε χαμηλούς λόφους οι σχίνοι. Εδώ την άνοιξη οι χωρικοί συλλέγουν με τέχνη το μασίχι που έχει πέσει πάνω σε καλά στρωμένο χώμα, αυτό δε που είναι άξιο θαυμασμού είναι ότι στην 'Απάνω Μεριά' τέτοιου είδους δέντρα δεν φύονται»

Τα ονόματα των χωριών και των γύρω τοποθεσιών είναι πάντοτε βυζαντινά και αναφέρονται σε χρυσόβουλλα παλαιότερα της εμφάνισης των Γενουατών. Φαίνεται λοιπόν ότι σε αυτές τις θέσεις υπήρχαν μικροί, καθαρά βυζαντινοί οικισμοί, παλαιότεροι, που αποτέλεσαν τους πυρήνες των μεγαλύτερων χωριών που κτίστηκαν το 14ο αιώνα. Το κλειστό πολεοδομικό σύστημα και ο τρόπος της ανέγερσης έτσι, ώστε οι χώροι δύο γειτονικών σπιτιών να συμπλέκονται, έκανε πάντοτε πολύ δύσκολη την κατεδάφιση ενός σπιτιού και την ανέγερση νέου στη θέση του. Ο αμετάβλητος τρόπος ζωής των κατοίκων, μέσα σε πέντε αιώνες, αφενός, η στερεότατη οικοδόμηση των σπιτιών αφετέρου, είχαν ως αποτέλεσμα να κατεδαφιστούν και να ξαναχτιστούν ελάχιστα σπίτια. Τα σπίτια, ειδικότερα, που με τους εξωτερικούς τοίχους τους σχηματίζουν τα τείχη του χωριού (και που διατηρούνται σε καλή κατάσταση), δε μπορεί να είναι νεότερα των μέσων του 15ου αιώνα. Αν λάβουμε υπόψη μας ότι τα σπίτια αυτά δε διαφέρουν από τα άλλα του ίδιου χωριού, ούτε κατά τον τρόπο δόμησης ούτε κατά τον τύπο, καθώς και τις προηγούμενες παρατηρήσεις για τη δυσκολία κατεδάφισης και ανέγερσης νέου σπιτιού, θα πρέπει να δεχτούμε ότι το μεγαλύτερο μέρος των σπιτιών χτίστηκε πριν το τέλος του 15ου αιώνα. Εξάλλου (όπως σωστά παρατηρεί ο W. Eden), το πολεοδομικό σύστημα και ο τρόπος οχύρωσης απαιτούν, αφενός μεν ορισμένο εκ των προτέρων μέγεθος του οικισμού, αφετέρου δε μια «πράξη ίδρυσης». Όλο μαζί το χωριό χτίστηκε σε μικρό χρονικό διάστημα, βάσει καθορισμένου προγράμματος. Οι μορφές και οι τρόποι κατασκευής παρουσιάζουν μεγάλη ομοιότητα με άλλα κτήρια της ίδιας εποχής, έξω από τη Χίο και δε μας οδηγούν σε διαφορετική χρονολόγηση από αυτήν που δείχνουν τα ιστορικά δεδομένα³.

ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑ

Η γενική αρχή που πρυτανεύει είναι η εξοικονόμηση χώρου. Εκτός από την πλατεία και τους στενού—ς δρόμους, όλος ο υπόλοιπος χώρος καλύπτεται από κατοικίες και εκκλησίες. Άλλη αρχή ήταν να διατάσσονται τα στοιχεία έτσι, ώστε οι κάτοικοι να αμύνονται αποτελεσματικά και να διαφεύγουν σε περίπτωση άλωσης του οικισμού.

Η αλληλοκάλυψη και αλληλοϋποστήριξη συνιστούν τις βασικές αρχές δόμησης διαμορφώνοντας σειρές σπιτιών, χωρισμένες σε παράλληλους και κάθετους δρομίσκους, προσφέροντας ποικίλες δυνατότητες απόκρυψης και κίνησης. Στη γενική εικόνα κυριαρχεί το πυκνό κτίσιμο με κυβικούς όγκους και γυμνές τοιχοποιίες, με δώματα, εξωτερικά πάντοτε με γυμνή επιμελημένη αργολιθοδομή και μικρά ανοίγματα, συνήθως τοξωτά με γύψινους διακοσμητικούς φεγγίτες. Τα υλικά δομής βρίσκονται επί τόπου. Κυρίως γίνεται χρήση γκρίζου ασβεστόλιθου, πωρόλιθου και σχιστόλιθων. Σε πολλά σημεία αντηρίδες (τόξα ή ημικυλινδρικοί θόλοι), πάνω στις οποίες πολλές φορές υπάρχουν δωμάτια (σκεπαστά) ενώνουν τις απέναντι συστοιχίες σπιτιών. Έτσι ο δρόμος σκεπάζεται από πάνω και γίνεται πιο εύκολο στους κατοίκους να μετακινηθούν από σπίτι σε σπίτι σε περίπτωση κινδύνου του χωριού, αφού άλλωστε τα δώματα βρίσκονται όλα στο ίδιο περίπου ύψος³.



ΠΑΡΑΘΥΡΟ_ΜΕΣΤΑ_ΠΙΚΙΩΝΗΣ



ΠΑΡΑΘΥΡΟ_ΠΥΡΓΙ

Η όλη δομική συγκρότηση εξασφάλιζε τρεις ανεξάρτητες κινήσεις: μία στο επίπεδο των δρόμων, μία κατακόρυφη, μέσα στα σπίτια και μία στο επίπεδο των δωματίων, που ήταν στην ίδια περίπου στάθμη και συνδέονταν όλα μεταξύ τους με τις εναέριες γέφυρες (τόξα), έτσι ώστε σε περίπτωση ανάγκης να μπορέσουν οι κάτοικοι να διαφύγουν και να οχυρωθούν τελικά στον πύργο.

Τα περισσότερα Μαστιχοχώρια της Χίου έχουν ως πυρήνα το προϋπάρχον οχυρό (πύργο) που αποτελεί και τη δεύτερη γραμμή άμυνας και καταλαμβάνει το κέντρο του οικισμού. Πρώτη γραμμή άμυνας αποτελεί η συνεχής σειρά των εξωτερικών τοίχων των σπιτιών, που σε συνδυασμό με τους γωνιακούς κυκλικούς πύργους συμπληρώνουν την οχύρωση. Υπάρχουν ανοίγματα μόνο προς το εσωτερικό του χωριού, έτσι ώστε το τείχος εξωτερικά να παρουσιάζεται συμπαγές. Ασφαλίζει με δύο ψηλές σιδερένιες πύλες*, στις δύο του εισόδους. Οι εσωτερικοί δρόμοι** και δρομίσκοι συγκλίνουν προς το κέντρο του οικισμού, τον κεντρικό πύργο, ο οποίος αποτελεί και το τελευταίο καταφύγιο σε περίπτωση πολιορκίας. Αυτό το πολεοδομικό σύστημα, που είχε την καταγωγή του στην ελληνική αρχαιότητα (απαντάται στις αρχαίες πόλεις της Ιωνίας όπως αναφέρεται από τον Θουκυδίδη και τον Πλάτωνα καθώς και σε παλαιότερους οικισμούς άλλων νησιών), διατηρείται από τους βυζαντινούς στην οχύρωση των μοναστηριών και εφαρμόζεται στη Χίο από τους Γενουάτες, στοχεύει οπωσδήποτε στην αποτελεσματικότερη άμυνα των κατοίκων του χωριού, σε περίπτωση εχθρικής επίθεσης και στη διαφυγή τους σε περίπτωση άλωσής του, αλλά και στον αποτελεσματικότερο έλεγχο των ίδιων των κατοίκων και της παραγωγής τους από τους Γενουάτες". (Μπούρα, Χ, Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική, «Μέλισσα» σελ.34).

Άλλο χαρακτηριστικό των οχυρωμένων χωριών είναι ο μικρός αριθμός και οι περιορισμένες διαστάσεις των ελεύθερων κοινόχρηστων χώρων. Οι μόνοι ελεύθεροι χώροι είναι τα πλατώματα που συνδυάζονται πάντα με τον κεντρικό πύργο. Ιδιοτυπία του Πυργίου αποτελεί η ύπαρξη μεγάλης πλατείας (Λιβιάδι) στο κέντρο και κοντά στον πύργο.

* Ελάχιστες πύλες σώζονται πια. Ούτε μπορούμε να ξέρουμε πόσες είχε κάθε χωριό. Μόνο στα Μεστά φαίνεται σαφώς ότι υπάρχουν δύο, εκ των οποίων η μία (η Πόρτα του Καπετάνιου) διατηρείται πολύ καλά). Άλλοτε πάνω στην πύλη αυτή υπήρχε πύργος για την άμυνα, είναι δε κτισμένη με μεγάλους πωρόλιθους. Στο χωριό Ολύμποι σώζεται επίσης μία πύλη με υπερκείμενο άλλοτε πιθανώς τετράγωνο πύργο. Το πλάτος της είναι περίπου δύο μέτρα³.

**Αρτιο δίκτυο δρόμων βρίσκουμε μόνο στα Μεστά. Το βασικό σύστημα κυκλοφορίας το αποτελούν τρεις δρόμοι που ξεκινούν από τον κεντρικό πυρήνα με τον πύργο και καταλήγουν στις πύλες. Από αυτούς ξεκινούν άλλοι στενότεροι, που καταλήγουν δε αδιέξοδους και εξυπηρετούν τα σπίτια. Οι κεντρικοί δρόμοι έχουν πλάτος περί τα δύο μέτρα, ενώ οι δευτερεύοντες γίνονται πιο στενοί, με πλάτος έως 1,50 μέτρο. Οι διαστάσεις τους καθορίζονταν από το χώρο που χρειαζόταν ένα μουλάρι φορτωμένο με ξύλα (γύρω στα 2.5μ.) και με τον αναβάτη στη ράχη του. Στις γωνίες των δρόμων υπάρχουν λοξές απομήσεις (φαλτσογωνιές) για μεγαλύτερη διευκόλυνση της διέλευσης των φορτωμένων ζώων. Οι στενοί δρόμοι των χωριών θυμίζουν λαβύρινθο και αυτό όχι τυχαία, αλλά μετά από σχεδιασμό για να χάνονται οι επιδρομείς και να μη βρίσκουν την έξοδο από το χωριό. Στο Πυργί έχουμε διόδους προσπέλασης μόλις 80 εκατοστών. Οι δρόμοι είναι λιθόστρωτοι, στη μέση δε σχηματίζεται αυλάκι για τα νερά της βροχής που παίρνει διάφορες μορφές (η μέθοδος αυτή αποχέτευσης απαντάται και σε άλλα μέρη της Ελλάδας -Πήλιο, Αρκαδία κ.α.- τα νερά συγκεντρώνονται στα αυλάκια των κεντρικών δρόμων και φέρονται έξω από τα τείχη). Είναι συνήθως καμπυλωμένοι, με αποτέλεσμα να μη δημιουργούνται φυγές προς το βάθος, να αποφεύγονται τα ρεύματα του αέρα το χειμώνα και να διευκολύνεται η άμυνα. Σκοτεινοί, στενοί, με τα τόξα ψηλά και το καμπύλο τους σχήμα, παίρνουν ένα έντονο γραφικό χαρακτήρα και μας δίνουν μια ιδέα της μεσαιωνικής πόλης. Εννοείται ότι, λόγω στενότητας του χώρου δεν υπάρχουν πουθενά δέντρα.





PERNOT ΓΥΡΙΣΜΟΣ ΑΠΟ ΤΟ ΧΩΡΑΦΙ



PERNOT ΔΡΟΜΟΣ ΣΤΟ ΠΥΡΓΙ_1901

Οι πύργοι:

Ο πύργος είναι τετράγωνος σε κάτοψη, διώροφος ή τριώροφος, με τυφλούς τοίχους στο ισόγειο και περιορισμένα ανοίγματα ψηλότερα. Είτε πρόκειται για πύργους ελέγχου του ευρύτερου πεδίου πρόσβασης και προσβολής του οχυρού, είτε των πυλών και των τειχών για τον έλεγχο του πληθυσμού, οι πύργοι εξέχουν από την άνω οριογραμμή της περιμετρικής οχύρωσης δηλώνοντας σαφώς την παρουσία τους. Αντιπροσωπευτικά χωριά γενουατικού σχεδιασμού είναι το Πυργί και τα Μεστά, με πυρήνα τον κεντρικό πύργο. Ο οχυρός πύργος, στην μεσαιωνική του έκφραση, αντιπροσωπεύει αφενός την επιβολή και την ασφάλεια και αφετέρου την εποπτεία της γης και της παραγωγικής διαδικασίας.

ΚΟΙΝΩΝΙΑ_

Στα χρόνια της Τουρκοκρατίας οι κάτοικοι των νοτιοχώρων δεν άλλαξαν τη ζωή τους και τις συνήθειές τους. Σιγά – σιγά ατόνησε η διαρκής απειλή των επιδρομών και άρχισαν να κτίζουν σπίτια έξω από τα τείχη, αφήνοντας τα οχυρώματα να καταστραφούν.

Οι πληροφορίες για το καθεστώς της παραγωγής της μαστίχας και για τις συνθήκες ζωής των κατοίκων των Μαστιχοχωρίων είναι περιορισμένες και ασαφείς. Αν και είναι βεβαιωμένο ότι για τον έλεγχο της παραγωγής της μαστίχας και τη συγκέντρωση του προϊόντος ίσχυαν, προκειμένου να προστατευθεί το μονοπώλιο, αυστηρότατες ποινικές διατάξεις, που σε περιπτώσεις κλοπής ή λαθρεμπορίας μαστίχας πρόβλεπαν φρικτές και απάνθρωπες ποινές (πρόστιμα, μαστίγωση, σιγματισμό του δέρματος με πυρακτωμένο σίδερο, κόψιμο αυτιών ή μύτης και θάνατο), οι ίδιοι οι Γενουάτες δεν ενδιαφέρονταν για την ιδιοκτησία της γης. Παρά τις αντίθετες απόψεις που έχουν διατυπωθεί, ο όρος «φεουδαρχικό καθεστώς» δεν τεκμηριώνεται. (Μπούρα, Χ, Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική, «Μέλισσα», σελ.34) Είναι βέβαια γνωστή η σημαντική έκταση μοναστηριακών κτημάτων και η ύπαρξη μεγάλων γαιοκτησιών, που ανήκαν σε παλιές βυζαντινές οικογένειες, όπως μαρτυρείται έμμεσα από διάφορα τοπωνύμια. Όμως από τα έγγραφα της όψιμης τουρκοκρατίας αναδύεται ένας ομοιογενής ορθόδοξος πληθυσμός, στον οποίο ανήκουν σπίτια και χωράφια, και ο οποίος διακρίνεται σε προεστούς, παροίκους και φτωχολογιά. Η εικόνα αυτής της ομοιογένειας αντικατοπτρίζεται και στον τρόπο δομής των μεσαιωνικών σπιτιών. Κανένα σπίτι δεν ξεχωρίζει από τα άλλα για το μέγεθος και την πολυτέλειά του. Ο πληθυσμός αυτός είχε έντονη την κοινοτική αντίληψη.

Στην περίοδο της γενουατοκρατίας ίσχυε ο θεσμός της τοπικής αυτοδιοίκησης με περιορισμένη δικαιοδοσία. Από τους κατοίκους της κάθε κοινότητας ορίζονταν οι άρχοντες (deputati), οι οποίοι ήταν υπεύθυνοι απέναντι στους κατακτητές για την εκτέλεση των προσωπικών εργασιών, την είσπραξη φόρων (καπνικό: κεφαλικός φόρος και ακρόστιχο: φόρος επί της κτηματικής περιουσίας) και τη ρύθμιση τοπικών ζητημάτων.

Οι Τούρκοι, όταν έγιναν κύριοι του νησιού, διατήρησαν και ενίσχυσαν τον θεσμό των κοινοτήτων. Ειδικά η μεταχείριση των μαστιχοχωρίων, τα οποία και αποτελούσαν ιδιαίτερη διοικητική περιφέρεια, αφιερωμένη σε κάποιο επίσημο πρόσωπο της οθωμανικής αυλής ήταν, εξαιτίας του προϊόντος της μαστίχας, ιδιαίτερα ευνοϊκή. Οι μαστιχοπαραγωγοί καλλιεργούσαν τους σκίνους αποκλειστικά για λογαριασμό των Τούρκων, οι οποίοι συγκέντρωναν τη μαστίχα (Αγάς) και την προωθούσαν στην Κωνσταντινούπολη. Η ετήσια παραγωγή μαστίχας ανερχόταν περίπου σε 50.000 οκάδες (64 τόνους).

Από αυτό το ποσό τις 20.000 τις παρέδιδαν ως φόρο στον Αγά, ενώ το υπόλοιπο του το πουλούσαν σε πολύ χαμηλή τιμή για να το διαθέσει στην αγορά σε τιμή μονάδας υπερδεκαπλάσια από αυτήν που το αγόραζε. Το λαθρεμπόριο της μαστίχας διωκόταν σκληρά, ακόμα και με καταδίκη σε θάνατο, όπως γινόταν και επί γενουατοκρατίας. Την περίοδο της παραγωγής τα μαστιχοχώρια ήταν απαγορευμένη περιοχή και ελεγχόταν σκληρά από φύλακες που τοποθετούσε ο Αγάς σε καίρια σημεία.

Στους κατοίκους των μαστιχοχωρίων αναγνωριζόταν το δικαίωμα της ελεύθερης, κατά βούληση, διάθεσης της κινητής και ακίνητης περιουσίας τους χωρίς καμία παρέμβαση των Τούρκων στις διαδικασίες. Είχαν τους δικούς τους μνήμονες ή νοτάρους των οποίων οι συμβολαιογραφικές πράξεις είχαν απόλυτη ισχύ ενώπιον κάθε αρχής. Σε κάθε χωριό εκλέγονταν, μετά από γενικές συνελεύσεις των κατοίκων, από δύο έως πέντε Γέροντες προερχόμενοι από τους προκρίτους του χωριού, που αναλάμβαναν τη διοίκηση της κοινότητας για ένα χρόνο.

Εκτός από πρωτοβάθμια τοπική εξουσία, τα μαστιχοχώρια διέθεταν αυτοδιοίκηση και σε δεύτερο βαθμό, ασκούμενη από δύο αιρετούς άρχοντες, τους Βεκίληδες (Επίτροποι - Έφοροι), που εκλέγονταν κάθε χρόνο, σε γενική συνέλευση των Γερόντων όλων των μαστιχοχωρίων. Οι Βεκίληδες είχαν για τα μαστιχοχώρια τις αρμοδιότητες που είχε η δημογεροντία της Χώρας, δίκαιαν σε ιδιαίτερο μεγαλοπρεπές κτήριο, το «Κοινό», και εκπροσωπούσαν τα χωριά ενώπιον των τουρκικών αρχών.

Τα Μαστιχοχώρια είχαν δικό τους λεπροκομείο, κοινό σχολείο (το Δασκαλείο) και τον δικό τους Έφορο στην Κωνσταντινούπολη για την προάσπιση των συμφερόντων τους.

Ιστορικές συγκυρίες, τάσεις για ανεξαρτητοποίηση και αυτοδιοίκηση και άλλων περιοχών της Χίου και αγώνες για εκδημοκρατισμό του θεσμού της δημογεροντίας επέδρασαν αρνητικά στο καθεστώς των προνομίων.

Στο πέρασμα των αιώνων οι κάτοικοι σχεδόν ποτέ δε μπόρεσαν να εκμεταλλευτούν οι ίδιοι την πιο όμορφη μερίδα του πλούτου τους, προερχόμενη από το πολύτιμο προϊόν της μαστίχας. Αυτό κατορθώνεται μόνο μετά το 1938, οπότε ιδρύεται και εδραιώνεται η Ένωση Μαστιχοπαραγωγών Χίου, αποτελούμενη από 6.000 μέλη σε 20 πρωτοβάθμιους συνεταιρισμούς.

Τα δύο φοβερά πλήγματα που υπέστη η Χίος το 19ο αιώνα είχαν αντίκτυπο και στα μαστιχοχώρια. Το 1822, όταν οι Τούρκοι κατέστρεψαν το νησί, τα χωριά στον νότο λεηλατήθηκαν άγρια και οι κάτοικοι εξοντώθηκαν. Ο φοβερά καταστροφικός σεισμός που έγινε στις 22 Μαρτίου του 1881 ισοπέδωσε κυριολεκτικά τα μαστιχοχώρια της νοτιοανατολικής Χίου (Καλλιμασιά, Καταρράκτη, Νένητα, Βουνό κ.ά.), ενώ προξένησε πολύ λιγότερες ζημιές σε αυτά της νότιας Χίου (Πυργί, Μεστά, Ολύμπους κ.ά.).

1. FUSTEL DE COULANGES, Η Νήσος Χίος, Ιστορικό Υπόμνημα_ Memoire sur l' ile de Chio, 1856 Αθήνα, Εκδόσεις Α. Καραβία

2 Tiberi, Claudio, Architetture Occidentali a Chios_ Estratto dagli Atti del XVI Congresso Internazionale di Storia dell' Architettura, Atene 1969_ Tipografia Antoniana - Padova, σελ. 14

3 Χαράλαμπος Μπούρας, Το Ελληνικό Λαϊκό Σπίτι, Ε.Μ.Π. 1960

4 Πρώιος, Ισίδωρος, Ένα Κειμήλιο, το Πυργί της Χίου, Σύλλογος Πυργουσών Αττικής, Αθήνα 1992, Σύνομη Ιστορική Θεώρηση σελ 36-40.

5 Τα Ξυστά στο Πυργί της Χίου, Διατήρηση και Αποκατάσταση των Κτηριακών Όψεων στο Πυργί της Χίου, Raphael Program |Code 97/F 1998-1999_ Εκδόσεις «άλφα πι», Χίος 2000.



Α. 1. v. _ΤΑ ΚΑΤΑΛΟΙΠΑ ΤΗΣ ΓΕΝΟΥΑΤΙΚΗΣ ΟΧΥΡΩΜΑΤΙΚΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΣΤΑ ΜΑΣΤΙΧΟΧΩΡΙΑ_ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

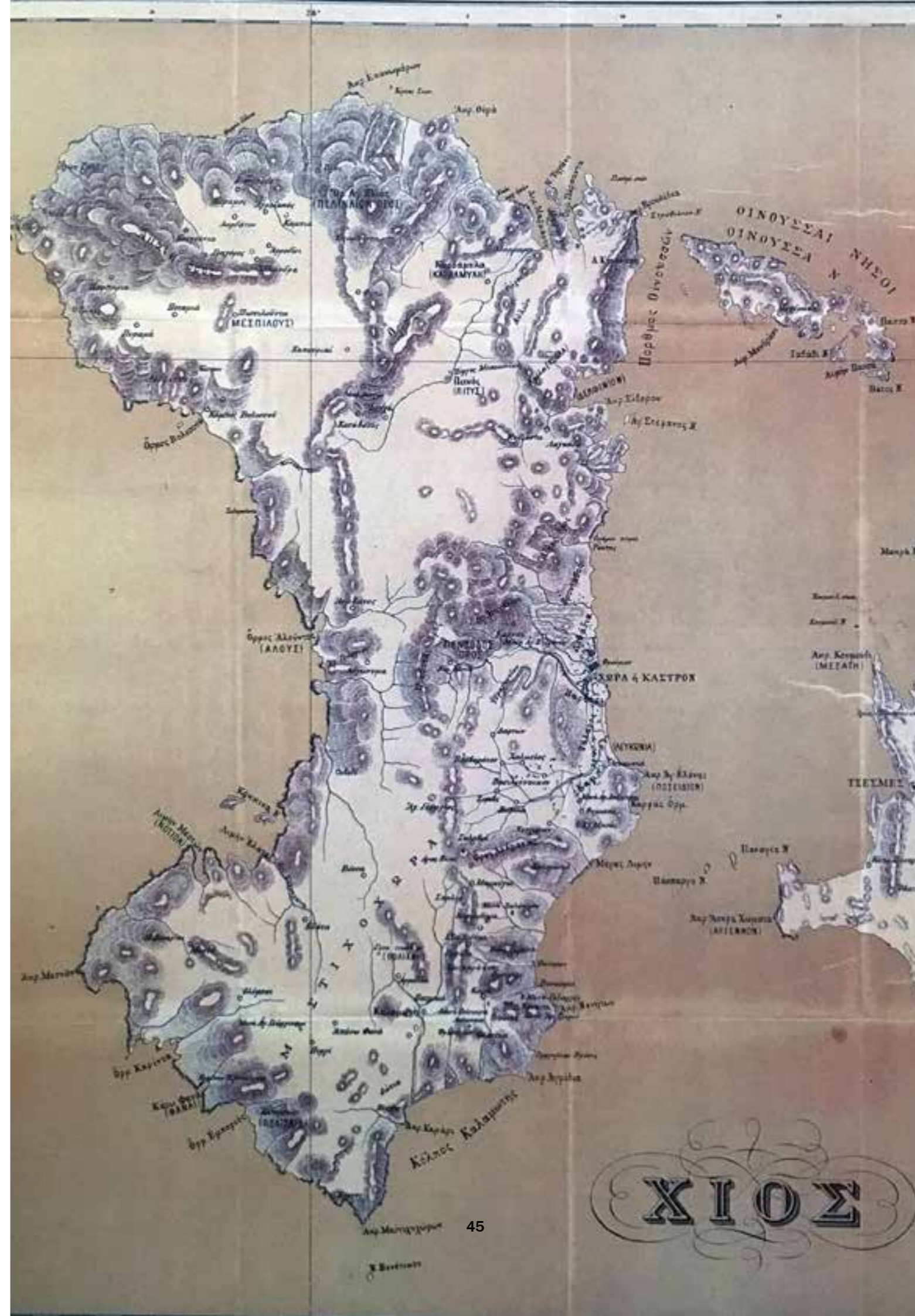
Τα κατάλοιπα της οχυρωματικής αρχιτεκτονικής στην ύπαιθρο της Χίου είναι πολλά. Διάσπαρτα σε στρατηγικά μέρη του νησιού είτε σώζονται τα ερείπια τέτοιων οχυρών είτε είναι γνωστό από τις πηγές ότι υπήρχαν από τους χρόνους των Βυζαντινών ή της Γενουατοκρατίας. Το φρούριο των Αρμολίων στην κορυφή του όρους Λυκούρι, έχοντας μεγάλο οπτικό πεδίο, κατοπτρεύει όλη την περιοχή των μαστιχοχωρίων, γεγονός που ερμηνεύει και την ίδρυση του οχυρού στη θέση αυτή: έχει οπτική επαφή με τα παράλια, την Κώμη και τον Εμπορείο, με τα Δώτια και τα Φανά προς νότο, δηλαδή με τη μαστιχοφόρα και πιο εύφορη περιοχή της νότιας Χίου, προς τα δυτικά βλέπει το Ληθιμένα και προς τα ανατολικά όλη το λοφοσειρά που κλείνει τον κάμπο της Καλαμωτής και των Αρμολίων. Ήταν το κέντρο ενός σχεδιασμένου αμυντικού συστήματος, το οποίο περιλάμβανε εκτός από το Φρούριο, τους πύργους, τις βίγλες και τα οχυρωμένα χωριά της νότιας Χίου³.

Σύμφωνα με τον Fustel de Coulanges, οι Γενουάτες, ξέροντας ότι το καθαρότερο συμφέρον βρίσκεται στην ευημερία του τόπου που διοικούν και ότι ο πλούτος των υπηκόων είναι η πηγή του πλούτου των κυριάρχων, εκμεταλλεύονταν τη Χίο τόσο καλά, που πλούτιζαν και την ίδια. Το νησί έχει ξεχάσει τι τους χρωστάει, ωστόσο αν η ενθύμηση των ευεργετημάτων τους έχει σβήσει από τη μνήμη των ανθρώπων, το έδαφος, η πόλη και τα χωριά κουβαλούν ακόμα τα ερείπια και τους καρπούς της. Η σημερινή πόλη είναι έργο τους. Χτίστηκε, μέσα στην Ανατολή, σε μια πόλη ευρωπαϊκή, με τάξη, συμμετρία και άνεση • οι δρόμοι, ευθυγραμμισμένοι, κόβονταν στη δεξιά γωνία, ανοίγονταν για να σχηματίσουν διασταυρώσεις ή πλατείες • τα σπίτια υψώνονταν με τρία ή τέσσερα πατώματα, χτισμένα με πελεκητή πέτρα, και η πρόσοψή τους, με αυστηρή και αρκετά μεγαλοπρεπή αρχιτεκτονική, παρουσίαζε την εικόνα εκείνη του μόνιμου πλούτου, που τη βλέπει κανείς στα παλιά ξενοδοχεία της Γένουας. Τα ίδια τα χωριά έχουν ακόμα τη μαρτυρία ενός παλιού πλούτου. Τα Καρδάμυλα, η Βολισσός, τα Μεστά, το Πυργί, τα Νένητα, τα Θυμιανά και άλλα είναι πιο πολύ μικρές πολιτείες παρά χωριά. Οι δρόμοι τους είναι ευθυγραμμισμένοι και πλακοστρωμένοι, τα σπίτια τους έχουν πολλά πατώματα και είναι συχνά χτισμένα με πελεκητή πέτρα¹.

Οι Γενουάτες φρόντισαν να χτίσουν τις οχυρώσεις των χωριών και οικοδόμησαν στις εξοχές ένα μεγάλο αριθμό πύργων, όπου ο χωρικός θα μπορούσε να βρει καταφύγιο για τον εαυτό του και για τα αγαθά του. Όταν ακολουθήσει κανείς την ακτή του νησιού από τη θάλασσα, διακρίνει πάνω σε κάθε λόφο ένα μικρό κυκλικό πύργο (βίγλα). Εκεί είχαν οργανώσει ένα σύστημα από σκοπιές. Σε καθέναν από αυτούς τους πύργους ένας βιγλάτορας ήταν σκοπιά μέρα και νύχτα, κι από εκεί, μόλις δινόταν σύνθημα για ύποπτο πλοίο, οι χωρικοί, ειδοποιημένοι, έπαιρναν τα όπλα ή κατέφευγαν μέσα στα χωριά τους.

Εναντίον ενός εχθρού λιγότερο επίμονου, αλλά πιο επίφοβου, οι Γενουάτες οχύρωσαν την πόλη. Το κάστρο της πόλης χτίστηκε από τους Ζακκαρία. Γύρω στο 1440, τότε που οι Τούρκοι ήταν θαλασσοκράτορες και πήγαιναν να πολιορκήσουν την Κωνσταντινούπολη, οι Ιουστινιάνι περιτριγύρισαν μ' ένα τείχος την ίδια την πόλη. Βλέπει κανείς ακόμα, από τη βορειοδυτική πλευρά, μερικά λείψανα των κατασκευών εκείνων.

Πολλά υδραγωγεία χτίστηκαν ή επισκευάστηκαν από τους Γενουάτες. Δημιούργησαν και λιμάνι, ανυψώνοντας εναντίον των υπερυψωμένων κυμάτων ένα διπλό μόλο και περιζώνοντάς το από τη μεριά της ακτής με ψηλούς τοίχους και προκυμαίεις για να συγκρατούν τα χώματα που οι βροχές και οι χείμαρροι κουβαλούν αδιάκοπα εκεί.



Χάρη στο λιμάνι, η Χίος αποτέλεσε αγκυροβόλιο όλων των πλοίων που ακολουθούσαν τη μεγάλη γραμμή Κωνσταντινούπολης – Αιγύπτου. Οι Ιουστινιάνι, αντί να σφετεριστούν το μονοπώλιο, άνοιξαν το νησί στους μεγαλύτερους όλων των εθνών, ακόμα και στους Βενετούς, με τους οποίους είχαν σχέση μίσους. Ένας μεγάλος αριθμός πλούσιων Ιταλικών οικογενειών συναντιούνταν εκεί (χειρόγραφο Ιουστινιάνη, I,8). Οι ίδιοι οι Έλληνες μπόρεσαν να εμπορευτούν και να πλουτίσουν.

Η κλίση προς το εμπόριο και τη ναυτιλία, που ήταν χαμένα κατά το μεσαίωνα, ξαναπαρουσιάστηκε στη Χίο χάρη στους Ιταλούς.

Η βιομηχανία των μεταξωτών, όπου η Χίος διακρίθηκε αργότερα, ήταν κι αυτή κληρονομιά των Γενουατών. Είναι αλήθεια πως εκείνος που καθιέρωσε στην Ευρώπη την εκτροφή των μεταξοσκωλήκων ήταν ένας Βυζαντινός αυτοκράτορας • η βιομηχανία μεταφέρθηκε στην Ιταλία μόλις δημιουργήθηκε και από εκεί στη Χίο, όπου ιδρύθηκαν και διευθύνονταν για δύο αιώνες περίπου από τους Ιουστινιάνι τα πρώτα εργοστάσια μεταξωτών.

Η κυριαρχία λοιπόν των Ιουστινιάνι είχε σαν αποτέλεσμα να ξανάρθει στο νησί το εμπόριο, να το μυήσει στη βιομηχανία, να το πλουτίσει και να φέρει κεφάλαια απαραίτητα για το μετέπειτα εμπόριο, να προετοιμάσει την ευημερία και την αναγέννησή του, να το ανυψώσει. Το απέσπασαν από τον αδρανή όγκο μιας Αυτοκρατορίας που έσβηνε, δίνοντάς του υπόσταση. Οι Γενουάτες, έχοντας το οργανωτικό πνεύμα που έλειπε από τους Χιώτες, τους έδωσαν αρχές εσωτερικής διακυβέρνησης που τις εφάρμοζαν και αργότερα, όπου η τουρκική κυριαρχία τους άφησε κάποια ελευθερία. Αν και η ιταλική κυριαρχία απλώθηκε πάνω και άλλα νησιά, τα ευεργετήματά της δεν ήταν πουθενά τόσο γόνιμα όσο στη Χίο η Εύβοια, οι Κυκλάδες, η Κρήτη, αφού άκμασαν για λίγο, ξανάπεσαν στην αδράνεια όταν η Δύση έφυγε από πάνω τους. Δεν έγινε όμως το ίδιο με τη Χίο: οι Χιώτες, πιο δραστήριοι και πιο ικανοί, επωφελήθηκαν καλύτερα από τα μαθήματα που πήραν και οφείλονται κατά μεγάλο μέρος στις αρετές τους που τα ευεργετήματα των Γενουατών έφεραν τους καρπούς τους μέχρι το 19ο αιώνα.

Οι Γενοβέζοι, ένας λαός ξένος, πολεμικός, περήφανος, ικανός τόσο στα έργα του πολέμου όσο και στην επιστήμη, στις τέχνες και στα γράμματα, ήρθε εδώ ως κατακτητής και έμεινε πάνω από δύο αιώνες, ρίχνοντας το σπόρο της αρχιτεκτονικής που άνθισε σε όλο το νησί και που την καλλιέργησαν οι Χιώτες². Διακρίνει κανείς αντιφάσεις στην εκτελεσθείσα από ελληνικό χέρι γενοβέζικη αρχιτεκτονική, ανάμεσα στη *facture* μιας υφής εμπειρικής και λαϊκής αφενός και μιας μορφής προηγμένης παράδοσης, σχολείου • μέσα στις αντιθέσεις φυλών και εποχών στο νησί, ιδού το γενουατικό: έχει το σφρίγος και την ορμή μιας καινούργιας ράτσας. Ανδρικό. Περήφανο, πολεμικό, φίνο, διανοητικό, είναι γεμάτη δράση και ενέργεια. Γύρω από ένα γενουατικό πύργο το περιβάλλον γίνεται ιδιοκτησία, υλική κατάκτηση².

Παρατηρήσεις του Β. Φίλια, καθηγητή Κοινωνιολογίας στο συνέδριο Χίος –Γένοβα, για τις κοινωνικές επιπτώσεις της Γενουατικής παρουσίας στη Χίο:

«...Οι Γενοβέζοι όταν έρχονται στη Χίο, δημιουργούν αμέσως, μια σχέση ταχύτατης καταπίεσης σε βάρος των αγροτικών πληθυσμών και επίσης αναμφισβήτητα παρατηρείται μία, τεράστια θα λέγαμε, οικειοποίηση ή ακριβέστερα, υφαρπαγή - των γαιών τους. Ποιος παραχώρησε στη «Μαόνα» τις Χιώτικες γαίες κι από πού τις πήραν; Έχουμε πράξεις τέτοιας παραχώρησης; Πουθενά! Άρα είναι αναμφισβήτητο ότι αυθαίρετα, οι γαίες αυτές, αφαιρέθηκαν από εκείνους στους οποίους παραδοσιακά ανήκαν, τους καλλιεργητές, στους οποίους επετράπη στοιχειωδώς απλά και μόνο να καλλιεργούν τη γη σε μια σχέση ιδιαίτερα βαρειάς κοληγίας.

Ιδιαίτερα βαρειάς, που ειρηνεύεται από το χαρακτήρα μιας τυχοδιωκτικής κατάκτησης που διαμόρφωσε συνθήκες σε βάρος του αγροτικού πληθυσμού χειρότερες από εκείνες, που ίσχυαν στη Δύση στην ακμή του φεουδαρχικού συστήματος. ...Οι οικισμοί αυτοί δεν ήταν οργανωμένοι στον τύπο των φρουριών μόνο και μόνο για να αποκρούονται οι ενδεχόμενες επιθέσεις από τα έξω, όπως θα δείτε και στα Μεστά ή οπουδήποτε αλλού, αλλά πρωταρχικά για να ελέγχεται ο αγροτικός πληθυσμός. Να ελέγχεται, τόσο στο επίπεδο προσφοράς εργασίας, όσο και σε ενδεχόμενες εξεγέρσεις, πράγμα άλλωστε το οποίο επιβεβαιώνει η ιστορική έρευνα.

Ας σημειωθεί ότι, στη φάση αυτή για την οποία μιλούμε, η καλλιέργεια της μαστίχας ήταν το κύριο προϊόν, που ενδιέφερε τους Γενοβέζους, που ήταν μια δύναμη στρατιωτικοοικονομική, η οποία άνοιγε δρόμους, διαύλους εμπορικών επικοινωνιών, προς όφελος βεβαίως της Γενοβέζικης Συνορίας.

*...οι Γενοβέζοι όπως και οι Βενετσιάνοι ήταν *Freibeuter*, δηλαδή δεν βασιζόταν στην ανάπτυξη αστικών παραγωγικών δραστηριοτήτων, αλλά βασικά στην εκμετάλλευση πρώτων υλών και γενικά αγροτικών προϊόντων και εμπορευμάτων, τα οποία μπορούσαν να αντλήσουν από τις διάφορες ελεγχόμενες περιοχές, δεν ανέπτυσσαν οι ίδιοι δευτερογενείς παραγωγικές δραστηριότητες.*

...στη διαμάχη για την επικράτηση στο Αιγαίο, η οποία διήρκεσε αιώνες, οι νησιώτες δέχτηκαν τελικά τους Τούρκους, ως μια λύση, με κάποια σχετική ανακούφιση. Γιατί; Διότι πρώτα απ' όλα οι Τούρκοι, πολύ πιο καθαρή ανατολική Δεσποτεία απ' ό,τι ήταν το Βυζάντιο, δεν αναγνώριζαν σε καμία περίπτωση καθεστώδες δουλοπαροικίας. Ο αγρότης, μπορεί να ήταν Ραγιάς, δηλαδή να ανήκε σε ηττημένο, κατακτημένο, δοριάλωτο, Έθνος, αλλά όμως, ήταν ελεύθερος, σε σχέση με την οποιαδήποτε άρχουσα τάξη. Δεν ήταν δουλοπάροικος, δεν ήταν δεμένος με τον τόπο, υποχρεωμένος να διαμένει σ' έναν ορισμένο τόπο, δεν ήταν υπόχρεως αγγαρειών κο.κ. Η εκμετάλλευση του αγρότη στο Οθωμανικό σύστημα γινόταν μέσα από τη φορολογία και γι' αυτό, η πρώτη μεγάλη εξέγερση, η περιφημη του επισκόπου Τρίκης το 1611, έγινε στο όνομα της κατάργησης των φόρων. Ο Τούρκος φορολόγους, δεν υποχρέωνε τον αγρότη να εργάζεται στα κτήματα του, ο δυτικός όμως Φεουδάρχης τον υποχρέωνε.

Το Γενοβέζικο σύστημα, το παραποιημένο Φεουδαρχικό, δεν βασιζόταν στο φόρο, βασιζόταν στην άμεση εκμετάλλευση της εργασίας του αγρότη. Να γιατί οι φόροι δεν ήταν τόσο υψηλοί. Γι' αυτό ακριβώς έχουμε μετά την Τούρκικη κατάκτηση, την αναβίωση του θεσμού της κοινότητας, που οι Λατίνοι είχαν καταστρέψει. ...Στο Τουρκικό σύστημα δεν φορολογούνται άτομα, ο φόρος επιβάλλεται συνολικά σαν βάρος της κοινότητας και η κοινότητα κάνει τις εσωτερικές κατανομές.»

1. FUSTEL DE COULANGES, Η Νήσος Χίος, Ιστορικό Υπόμνημα_ Memoire sur l' ile de Chio, 1856 Αθήνα, Εκδόσεις Α. Καραβία

2 Δημήτρης Πικιώνης_ Η Αρχιτεκτονική της Χίου_ Από τη Γενουατική Κατάκτηση μέχρι των Ημερών μας_ «ΙΝΔΙΚΤΟΣ», Αθήνα 2000

3 Βάσση, Όλγα, Μεσαιωνική Χίος, Αρχαιολογικός Οδηγός για τα μνημεία της Χίου από την Ύστερη Αρχαιότητα έως την Τουρκοκρατία (5ος αι. – 16ος αι.), Σύλλογος Φίλων της Βιβλιοθήκης «Κοραΐς», Χίος 2014.

4 Φίλιας, Βασίλειος, «ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΠΑΝΩ ΣΤΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΕΝΟΒΕΖΙΚΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣ ΣΤΗ ΧΙΟ» Αποσπάσματα από την ομιλία στο Α' διεθνές συνέδριο «Χίος-Γένοβα»,

A. 1. VI_ΤΟ ΠΥΡΓΙ

ΓΕΝΙΚΑ_

Η ύπαρξη του Πυργίου πιθανολογείται από τον 11ο αιώνα και βεβαιώνεται στο 13624: Σύμφωνα με μαρτυρία του ιεροδιακόνου Γρηγορίου του Χίου, που μόνασε στη Νέα Μονή, το Πυργί υπήρχε ήδη το 1089. Ο Κωνσταντίνος Σγουρός βεβαιώνει ότι υπήρχε το 1362. Ο πίνακας του Ορτελίου ονομάζει το χωριό *Pirgino*, ενώ ο *Buondelmondi*, σημειώνει ως κάστρο στο χάρτη του το 142, το λέει «φρούριο εν τόπω ομαλώ». Όλοι οι περιηγητές που επισκέφθηκαν τη Νότια Χίο, ομόφωνα, χαρακτήρισαν το Πυργί οχυρό [λόγω του τείχους και του πύργου και όχι για τη θέση], πολυάνθρωπο και μέγα, ενώ δεν παρέλειψαν να αναφερθούν και στο μεγάλο αριθμό εκκλησιών. Ο *Vansleben* μάλιστα (1674) παρέχει και αξιόλογη πληροφορία, η οποία και μαρτυρεί την εποχή κατά την οποία χτίστηκε ο πύργος: *Pirghi bellissimo e grandissimo borgo fabbricato all Italiana*. Από αυτό φαίνεται ότι ιδρύθηκε επί Γενουατών, πιθανώς παράλληλα με των Αρμολίων και τα υπόλοιπα των Μαστιχοχωρίων, για την ασφάλεια των παραγωγών της μαστίχας. Οι γενουάτες συγκέντρωσαν τα σποραδικά χωριά στους πυρήνες των προϋπαρχόντων μεγάλων εντοπίων χωριών για να εξασφαλίσουν τους πληθυσμούς αυτούς, κάτι που συμφωνεί με την παράδοση των Πυργουσών, οι οποία λέει ότι κάλεσαν νησιώτες και δη ανδρίους και ναξίους προς φρούρηση του τόπου από τους πειρατές¹.

Και ο ιστορικός Γεώργιος Ζολώτας φαίνεται πεπεισμένος ότι ο αρχικός πυρήνας του χωριού υπήρχε, πριν από τη γενουατική κατοχή της Χίου, παράλληλα με την ύπαρξη πολλών άλλων μικρών και μεγάλων χωριών, τα οποία ήταν διάσπαρτα στην περιοχή που ανήκει σήμερα το Πυργί, και ότι οι κάτοικοι όλων αυτών των ανοχύρωτων βυζαντινών οικισμών συνενώθηκαν με τους κατοίκους του Πυργιού για λόγους ασφάλειας και αποτέλεσαν ένα πολυάνθρωπο, πλούσιο και καλά οχυρωμένο χωριό. Η συνοίκηση λοιπόν των κατοίκων των περικείμενων χωριών στο Πυργί τοποθετείται χρονικά στα τέλη του 14ου και στις αρχές του 15ου αιώνα, όταν η γενουατική κατοχή της Χίου έχει ήδη επισημοποιηθεί:

Το Πυργί οφείλει το όνομά του εις τον υψηλότεστον πύργον του, περί τον οποίον συνωκίσθη το σημερινόν μέγα χωρίον εκ πολλών σποράδην περικειμένων χωριών μικρών και μεγάλων...¹, (το Χαλκειός, ο Καλλικιάδος, τα Σώζοντα, το Στροφιλόν, ο Μάναγρος, το Κέρος ή Άνω χωρίον, η Αγία Αναστασία, τα Δώτια, ο Εμπορείος, οι Άγιοι Θεόδωροι, η Φανά, ο Μαγιάτικος και το Πυργούσικο). Το χωριό έχει σχήμα ωσειδές περίπου, το οποίο διαγράφουν σήμερα οι οικίες που διατηρούν στην περιφέρεια το σχήμα του άλλοτε περιβόλου ή καστροτείχους.. Ο κεντρικός πύργος είναι υψηλότετος και σχεδόν ακέραιος, περιβάλλεται από τείχος με τέσσερα πυργόπουλα στις γωνίες, από τα οποία δύο είναι και σήμερα ορατά. Οι οικίες οργανώνονται βάσει αυτού του πύργου, η πρώτη σειρά σε αυτόν, η δεύτερη σειρά επί του τείχους που τον περιέβαλλε και η τρίτη ακολουθούσε άλλο, τετράγωνο εξωτερικό τείχος με κέντρο πάντοτε τον πύργο². Υπάρχουν δύο μόνο εισοδοί, η πάνω και η κάτω Πόρτα.

ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ_

Στα 1974 ο περιηγητής Βασλέμπεν χαρακτηρίζει το Πυργί ως «ωραιότατη και μέγιστη κωμόπολη κατασκευασμένη με ιταλικό τρόπο»

Ο αρχικός οικισμός που τα όριά του σήμερα μόλις τα διακρίνουμε έχει έκταση 84ων στρεμμάτων και κλίση από τα δυτικά προς τα ανατολικά. Κράτησε τα όριά του, τον πολεοδομικό του ιστό και τη μορφολογία του μέχρι τις αρχές του 20ου αιώνα⁵.



ΤΣΙΜΑ - ΠΑΠΑΧΑΤΖΗΔΑΚΗ



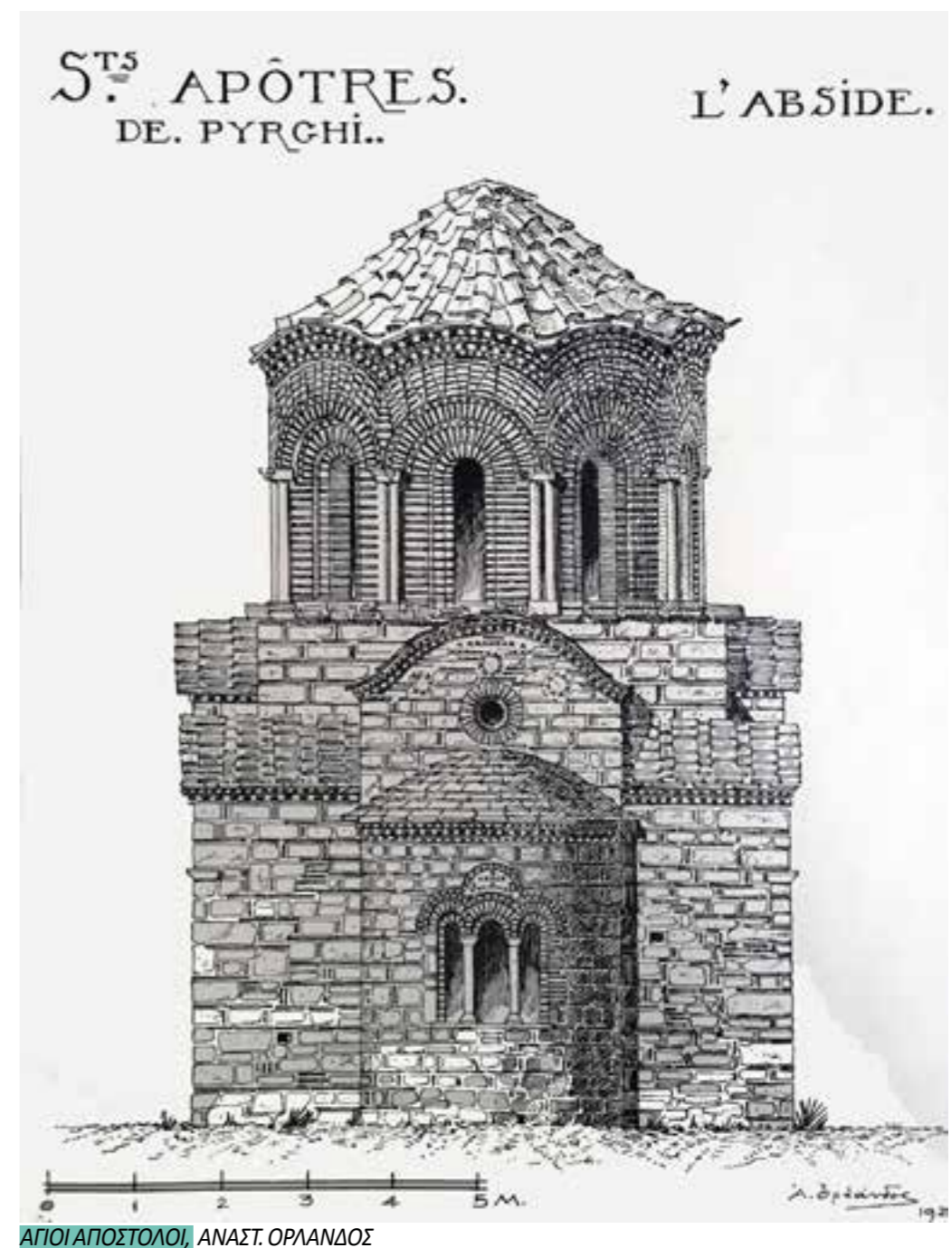
ΑΕΡΟΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΠΥΡΓΙΟΥ 1937_ΑΡΧΕΙΟ ΑΡΓΕΝΤΗ

Ο μισογκρεμισμένος πύργος, θεωρείται ότι ήταν ο ψηλότερος των μαστιχοχωριών και είναι το μόνο απροσπέλαστο μέσω των δωμαίων κτίσμα του οικισμού. Γύρω από τον πύργο υπήρχε, εμφανέστατη και σήμερα, δεύτερη οχυρωματική γραμμή και ακολουθούσε μια τρίτη, εμφανής επίσης, λιγότερο απροσπέλαστη και η δεύτερη και η τρίτη είχαν το τετράπλευρο σχήμα του πύργου. Γύρω από την επιμελημένη και ισχυρή οχύρωση απλωνόταν το χωριό, που τελικά έφτανε σε αυστηρά και απaráβαρα όρια. Οι εξωτερικοί τοίχοι των ακραίων σπιτιών αποτελούσαν το εξωτερικό τείχος, στο οποίο άρχισαν να ανοίγονται παράθυρα κατά τη δεκαετία του 1930. Σε δύο του μόνο σημεία υπήρχαν ανοίγματα (σιδερένιες πόρτες) για την είσοδο και την έξοδο: στα ανατολικά (κάτω πόρτα) και δυτικά (απάνω πόρτα).⁹ Ήταν έτσι μια γνήσια μικρογραφία μεσαιωνικής πολιτείας, προφυλαγμένης από τα τείχη της και τον πύργο της⁸.

Ρυθμό δεν έχει, ούτε ρυμοτομία το χωριό, το οποίο σε πολλά διασώζει τη μεσαιωνική του όψη, μόνο δε περί τον πύργο, διατηρεί τις περιφερειακές οδούς, εν είδει τετραγώνων περιβαλλόντων τον κεντρικό πύργο πέριξ συνοικίας. Η πρώτη οδός, η οποία φέρει εκ της επάνω πόρτας του χωριού, ονομάζεται Λουτρό, η επόμενη, που εισάγει στην κύρια οδό του χωριού, Κλησιά. Η κυριότερη των οδών είναι η λεγόμενη Πατασά (πιθανώς Πατησιά ή Πατωσιά), που οδηγεί στο Λιβάδι, την κεντρική πλατεία του χωριού¹. Σήμερα δεν τηρείται εξωτερική τετράγωνη του γύρου μορφή, καθότι οι κατοικίες πλέον επεκτείνονται και έξω από τον τρίτο γύρο².

Εντούτοις, παρά την έλλειψη ρυθμού, όπως υποστηρίζει ο Ζολώτας, η όλη δομή υπακούει σε μία ενιαία λογική, φανερώνει μία διάθεση να γίνει με τις πέτρες ένα σύνολο οπωσδήποτε αρμονικό. Τα δώματα των σπιτιών που συντάσσονται σε περιφερικές ζώνες και χωρίζονται μεταξύ τους με δρόμους που τέμνονται ανά διαστήματα από άλλους δρόμους πιο στενούς [που με τη σειρά τους σκεπάζονται από θολωτές καμάρες που λειτουργούν σαν γέφυρες] επικοινωνούν μεταξύ τους, σχηματίζοντας ένα ενιαίο επίπεδο, το οποίο σε περίπτωση κινδύνου εξυπηρετούσε στην επικοινωνία των κατοίκων της ίδιας ζώνης. Ο κεντρικός πύργος, οχυρωμένος με επάλξεις, είναι το ύστατο καταφύγιο της αντίστασης³.

Το Πυργί, ανεξάρτητο εκκλησιαστικά από το υπόλοιπο νησί, έχει τις περισσότερες εκκλησίες από κάθε άλλο χωριό της Χίου, αμιλλώμενο ακόμη και την πρωτεύουσα. Το ότι σχεδιάστηκε μακριά από τη Χίο φαίνεται και από το ότι κανένα από τα εκκλησιαστικά κτίσματα δεν είχαν συνυπολογιστεί την ώρα του σχεδιασμού. Ανάμεσα σε αυτά είναι και ο σωζόμενος βυζαντινός ναός των Αγίων Αποστόλων, χρονολογούμενος τον 13ο αιώνα. Η ύπαρξη του ναού αυτού μαρτυρεί το γεγονός ότι το χωριό δεν ιδρύθηκε από τους Γενουάτες αλλά προϋπήρχε. Είναι ένα άριστα διατηρημένο βυζαντινό μνημείο, μικρό αντίγραφο του καθολικού της Νέας Μονής. Ο τρούλος έχει και εδώ οκταγωνική στήριξη (νησιώτικος οκταγωνικός), διακρίνεται όμως η πρόθεση τονισμού του κατά μήκους άξονα με τη διαμόρφωση καμάρων προς το ιερό και προς τα δυτικά, όπου άλλοτε υπήρχαν δύο τετράγωνοι σε διατομή πεσσοί. Στο εσωτερικό ο ναός έχει αξιόλογες τοιχογραφίες. [Orlandos, Anastasios, Monuments Byzantins de Chios, Imprimerie "Hestia", Athens 1930] σχέδια.



ΑΓΙΟΙ ΑΠΟΣΤΟΛΟΙ, ΑΝΑΣΤ. ΟΡΛΑΝΔΟΣ



Το πυργούσικο σπίτι_

Το σπίτι διατάσσεται στο χώρο που περιλαμβάνεται ανάμεσα στο δρόμο της πρόσοψης και τα συνεχόμενα σπίτια στα δύο πλαϊνά. Ο σκοπός που έχει να εκπληρώσει είναι απλός: να αποτελέσει ένα κατάλυμα για τους ανθρώπους, και ένα για τα ζώα. Η κατασκευή στηρίζεται στη λιθοδομή από αργούς ή ημιλαξευμένους ασβεστόλιθους. Για υποστήριξη ή στέγαση χρησιμοποιείται αποκλειστικά το σύστημα των θόλων (ημικυλινδρικές καμάρες ή σταυροθόλια).

Η στενότητα του χώρου έχει άμεσα επηρεάσει την τυπολογία των σπιτιών: το ισόγειο, όπου κανείς μπαίνει από το δρόμο από διαφορετική πόρτα, ήταν σκοτεινός χώρος, προοριζόμενος για στάβλους και αποθήκες που για λόγους ασφαλείας δεν μπορούσαν να βρίσκονται εκτός του οικισμού. Στο πλατύσκαλο στο μέσον της [πάντα εωτερικής] σκάλας που οδηγεί στον όροφο, το «παραπούντι», βρίσκει κανείς έναν ημιόροφο, που χρησίμευε κυρίως για αποθήκευση ρούχων, κλεισμένων σε μπαούλα, μαστίχας ή καρπών και σπανιότερα για ύπνο ή κουζίνα. Άλλοτε ήταν ένα ξύλινο πάτωμα στο μέσον ενιαίου με το ισόγειο θόλου, άλλοτε υπήρχε δεύτερος καθ' ύψος, χαμηλότερος θόλος πάνω από το στάβλο. Ο όροφος είχε χρήση κατοικίας. Η –πάντα εσωτερική- σκάλα οδηγεί στο «πουντί», το αίθριο, που αποτελεί το κέντρο της σύνθεσης του σπιτιού, εξυπηρετώντας την κίνηση, παρέχοντας φυσικό φωτισμό και αερισμό. Το πουντί, απαραίτητο στοιχείο της κάτοψης του σπιτιού, ακάλυπτο, είναι ο χώρος όπου εκτελούσε ο κάτοικος πολλές από τις δουλειές που έχουν σχέση με την αγροτική ζωή του το καλοκαίρι, και τις οποίες μετέφερε το χειμώνα μέσα στο σπίτι. Επίσης εξασφάλιζε την άμεση προσπέλαση του δώματος, που ήταν επίπεδο και χρησίμευε για την ξήρανση καρπών ή καπνών⁶ με σκάλα, εν μέρει κτιστή και εν μέρει φορητή.

Εκεί βρίσκονταν οι πόρτες του σαλονιού «σπίτι»*, του υπνοδωματίου «κάμαρα» και της κουζίνας**:

*Σπίτι (ή καλό σπίτι): το σαλόνι, που στις πιο φτωχικές οικίες χρησιμεύει και για ύπνο. Ο εκτεταμένος χώρος του σπιτιού δικαιολογείται από το γεγονός ότι παλιά ήκμαζε εδώ η σηροτροφία. Η τυπική εικόνα που παρουσίαζε το σπίτι ήταν ενός χώρου στεγασμένου με σταυροθόλιο, κοσμημένο με γύψινα ή έγχρωμα κοσμήματα λαϊκού πνεύματος. Αξιοπρόσεκτα το μοτίβο του ντουλαπιού με το ράφι του από πάνω ασύμμετρα (το συνηθέστερο) ή συμμετρικά τοποθετημένο, το εικονοστάσι, τα καθίσματα δίπλα στο παράθυρο, οι φεγγίτες κ.τ.λ. Είναι άπειρη η ποικιλία της διαμόρφωσης του συνδυασμού των διαφόρων απλών τύπων θόλων ανάλογα με τη διαμόρφωση του χώρου που έχουν να σκεπάσουν. Κι είναι επίσης άπειρη η ποικιλία έγχρωμης διαμόρφωσής τους, που το γούστο της εξακολουθεί μέχρι σήμερα.

**Κουζίνα: απλός τετράγωνος χώρος στη γωνία του οποίου υπάρχει το τζάκι (ή και) ο φούρνος. Ο Ρερνот αναφέρει: όλα τα σπίτια στο Πυργί δεν προσφέρουν άνεση. Αν εξαιρέσει κανείς το ισόγειο, σ' όλα το ίδιο, δεν αποτελούνται συνήθως από μία σάλα και μία κουζίνα. Στη μέση της, τρεις πλατιές πέτρες είναι φυτεμένες στο δάπεδο. Βάζουν πάνω σε αυτές μία πυροστιά ή ένα πήλινο τσουκάλι, κι ανάβουν από κάτω φωτιά με κλαδιά ή ξύλα. Ο καπνός απλώνεται μέσα σ' όλο το δωμάτιο, σκεπάζοντας τους τοίχους με καπνιά, που φεύγει είτε από την πόρτα είτε από μια τρύπα ανοιγμένη στο δώμα γι' αυτό το σκοπό. Τα μάτια των νοικοκυρών υποφέρουν και τα φαγητά μαγειρεμένα έτσι παίρνουν μίαν ιδιαίτερη γεύση. Ωστόσο συνηθίζει κανείς γρήγορα και, όταν κατεβαίνει στην πόλη, οι σούπες του Μπαπή φαίνονται άνοστες⁷.

ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ_ ΠΟΡΤΕΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΘΥΡΑ

Ο πιο συνηθισμένος τρόπος περιθωρίου πόρτας είναι του πέτρινου ανωφλιού επάνω σε λαμπάδες για τα μικρότερα ανοίγματα, ελαφρωμένα με ένα δοξάρι. Οι λαμπάδες είναι σχετικά λεπτοί, το τοξωτό υπέρθυρο χαμηλωμένο από κοινές πέτρες και επιχρισμένο με σοβά διακοσμημένο με χρωματιστά ή μη τζαμιλίκια.



ΜΑΣΤΙΧΟΧΩΡΙΑ_ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ [ΣΤΡΑΤΗΣ ΒΟΓΙΑΤΖΗΣ]





Για τα μεγαλύτερα ανοίγματα (πόρτες σπιτιών απ' όπου μπαίνουν φορτωμένα και τα ζώα) απαντούν διάφορα σχήματα δοξαριού (σχ. 164). Οι μεγάλες εξώθυρες του Πυργίου με τις τραβέρσες απ' έξω παρομοιάζουν την κατασκευή των αρχαίων θυρών, έτσι όπως μας τη διασώζουν τα αρχαία αγγεία³.

Τα ξυστά_

Μόνο στο Πυργί συναντάται ένας τρόπος διακόσμησης των όψεων που εκτελείται πάνω σε επίχρισμα. Πρόκειται για τα 'ξυστά', μια ιδιότυπη τεχντροπία που υπήρχε άλλοτε και σε σπίτια στη Χώρα, στον Κάμπο και σποραδικά σε άλλα μεσαιωνικά χωριά. Γίνεται με την επίθεση δύο στρώσεων επιχρίσματος στους τοίχους: το κατώτερο γκρίζο και το ανώτερο λευκό. Όσο είναι ακόμα νωπό, ξύνεται σε διάφορα γεωμετρικά σχέδια αφήνοντας να φανεί το κατώτερο σκούρο χρώμα. Είναι τεχνική τόσο δυτικής προέλευσης, που κατάγεται από την εποχή της Γενουατοκρατίας στη Χίο (στην Ιταλία τα ανάλογη τεχνική sgraffiti γνωρίζουν μεγάλη διάδοση κατά την Αναγέννηση το 16ο αι.) όσο και ανατολικής (θεματολογία εγχάρων γεωμετρικών μοτίβων). Η όψη χωρίζεται σε στενές οριζόντιες ταινίες πάνω στις οποίες χαράσσονται τα διακοσμητικά θέματα σε εναλλαγή άσπρου και μαύρου. Δε γνωρίζουμε πότε ακριβώς πρωτοξεκίνησαν, πώς ήταν αρχικά και από πού ήρθαν, τοποθετούνται όμως πριν το 1850 οπότε συναντώνται σποραδικά μέσα στον οικισμό, σε κεντρικά σημεία ή σε όψεις που θέλουν να δείξουν μία πολυτέλεια⁵.

Τα ξυστά που έχουμε σήμερα της πρώτης φάσης πλησιάζουν περισσότερο μορφολογικά αυτά αστικών περιοχών όπως της Χώρας ή του Κάμπου, που είναι προσαρμοσμένα σε δυτικά πρότυπα και μιμούνται οικοδομικά στοιχεία. Αντίθετα, τα ξυστά των αρχών του 20ου αιώνα έχουν ανατολίτικες επιρροές⁵.

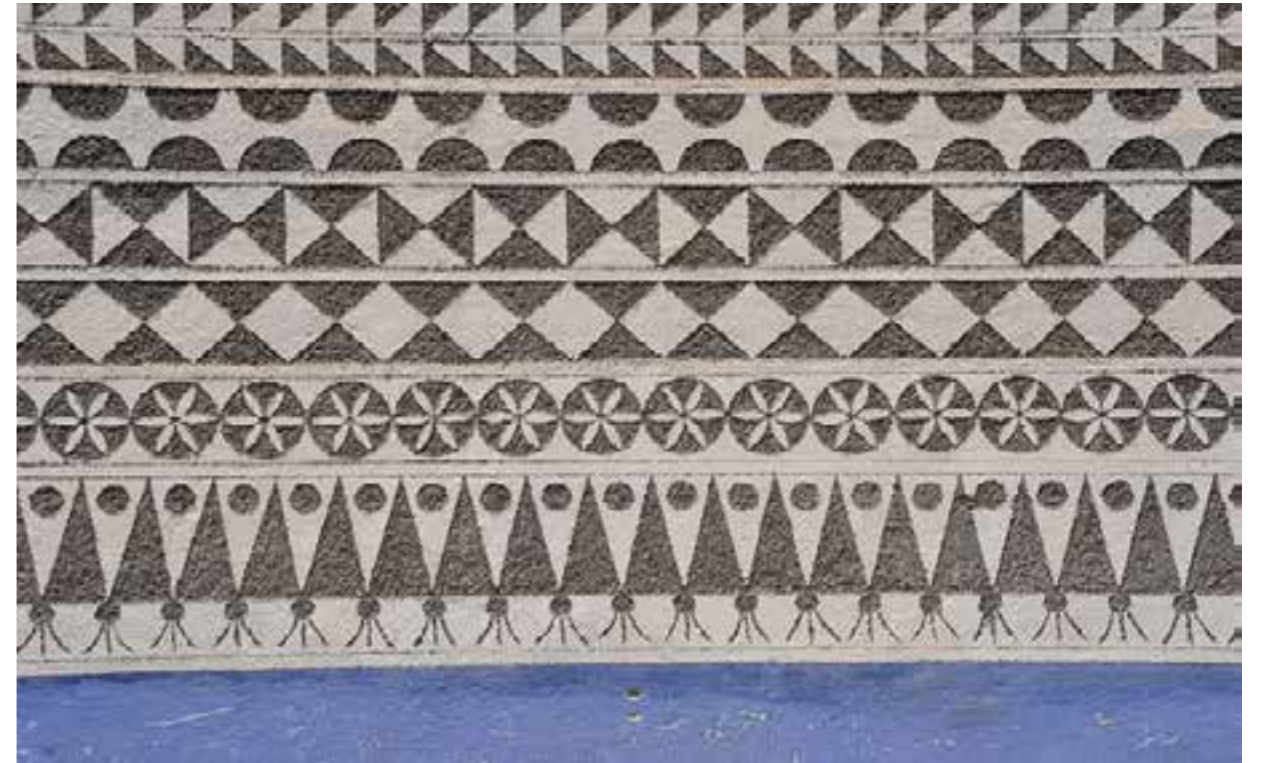
Αλλοιώσεις

Η μορφολογία του οικισμού αλλοιώθηκε σημαντικά από την εποχή που για την ανακαίνιση ή ανακατασκευή χρησιμοποίησαν το οπλισμένο σκυρόδεμα, υλικό που δίνει προβόλους και ανοίγματα που δεν έχουν καμία σχέση με τη μεσαιωνική ταυτότητα του οικισμού. Ο τύπος του νεότερου σπιτιού στον οικισμό δείχνει πώς δύναται το λαϊκό πνεύμα να υποτάσσει το καινούργιο υλικό (το μπετόν στα μπαλκόνια) καθώς και πώς το διακοσμητικό πνεύμα, αν και κατώτερης αναμφίβολα ποιότητας και μεταχειριζόμενο με ευκολία το μοτίβο, δεν έχασε ακόμα τη δύναμή του³.

ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Οι Πυργούσοι ήταν κυρίως γεωργοί, εν μέρει δε μόνο ανθρακείς, ξυλοκόποι και μικρέμποροι. Προϊόντα του χωριού είναι η μαστίχα, το λάδι, το κρασί, ο γλυκάνισος. Σχετικά με το Πυργί έχουν γραφτεί πολλά λόγω της πρωτοτυπίας που παρουσιάζει τόσο η διάλεκτος και η ενδυμασία, όσο και η μουσική και ο χορός των κατοίκων.

Αξίζει να σημειωθεί μία κοινωνική συνήθεια, άμεσα συνδεδεμένη με την πολεοδομική συγκρότηση του οικισμού: η εθιμοτυπική βόλτα, η συνεχής κυκλική πορεία γύρω από τη δεύτερη γύρω από τον πύργο ζώνη σπιτιών με βασικούς σταθμούς την Πατασά, του Ξένου, την Πλατεία. Τον κύκλο αυτό εκτελούσαν πολλές φορές αγόρια και κορίτσια με αντίθετη φορά η κάθε κατηγορία για να διευκολύνεται το συναπάντημα. Γύρω στον κύκλο σταθμευμένες παρέες μεγαλύτερων σε ηλικία απολάμβαναν τα νιάτα που πηγαινοέρχονταν στολισμένα. ένας μικρός κύκλος έγινε το καταφύγιο πολλών μυστικών καρδιάς και αποτέλεσε τις περισσότερες φορές το πρώτο σκαλί ενός γάμου όχι πια από προξενίο μα από προσωπική επιλογή. Η συνήθεια αυτή είχε εξελικτική πορεία στο πέρασμα του χρόνου και μαρτυρούσε αναμφίβολα την έμφυτη κοινωνικότητα των κατοίκων.



ΞΥΣΤΑ



PERNOT ΓΥΝΑΙΚΑ ΑΠΟ ΤΟ ΠΥΡΓΙ



PERNOT ΓΥΝΑΙΚΑ ΑΠΟ ΤΟ ΠΥΡΓΙ



PERNOT ΓΥΝΑΙΚΑ ΑΠΟ ΤΟ ΠΥΡΓΙ



PERNOT ΕΠΙΣΤΡΕΦΟΝΤΑΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΒΡΥΣΗ



PIRGI ΑΡΧΕΙΟ ΑΡΓΕΝΤΗ



PERNOT Η ΔΗΜΟΣΙΑ ΠΛΑΤΕΙΑ

1. Ζολώτας, Γεώργιος, Ιστορία της Χίου, Τόμος Α', Ιστορική Τοπογραφία και Γενεαλογία, τυπογραφείο Π.Δ. Σακελλαρίου, 1921. σελ 581.
2. Τσίμα, Γ., Παπαχατζιδάκη, Π., Χιακόν Λεύκωμα, Εργαστήριο Γραφικών Τεχνών Σ. Ν. Ταρουσοπούλου, Φωτοτυπείο Β. Παπαγιανόπουλου και ΣΙΑ, Αθίνα 1930.
3. Πικιώνης, Δημήτρης, Η Αρχιτεκτονική της Χίου, Από τη Γενουατική Κατάκτηση μέχρι των Ημερών μας, «ΙΝΔΙΚΤΟΣ», Αθήνα 2000
4. Μπούρας, Χαράλαμπος, Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική, «Μέλισσα», σελ.34
5. Τα Ξυστά στο Πυργί της Χίου, Διατήρηση και Αποκατάσταση των Κτηριακών Όψεων στο Πυργί της Χίου, Raphael Program | Code 97/F 1998-1999_ Εκδόσεις «άλφα πι», Χίος 2000
6. Smith, Arnold, The Architecture of Chios, subsidiary buildings, implements and crafts, Alec Tiranti, London 1962, σελ. 118
7. Pernot, Hubert, Η Νήσος Χίος, μετάφραση Κ. Κλεάνθη, Έκδοση «Χίος, Ημερολόγιο», Αθήνα 1981.
8. Θεοτοκάς, Γιώργος, Μια Μεσαιωνική Ελληνική Κοινότητα, Το Πυργί της Χίου, του Γιώργου Θεοτοκά ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΤΟΥ ΕΝ ΧΙΩ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΡΓΕΝΤΗ τόμος έβδομος 1939.
9. Τσιική, Ν., Γλωσσικά από το Πυργί της Χίου, Έκδοση Συλλόγου Πυργουσών Αττικής, Αθήνα 2002.

A.2.1. Ο ΠΥΡΓΟΣ

«Φαντάζει, στο βάθος μιας πλατιάς πεδιάδας κεντημένης με αραιούς θάμνους και περιζωσμένης με χαμηλούς λόφους, ένας όγκος σκοτεινών τειχών σε σχήμα πολυγωνικό, όπου δεσπόζει ένας τετράγωνος μισογκρεμισμένος πύργος. Το μυστήριο και η θλίψη πλανώνται πάνω σε αυτές τις πέτρες, που υψώνονται μόλις πάνω από το δρόμο. Είναι λοιπόν χωριό αυτό, που έχει κανείς μπροστά του; Δε θα το νόμιζε κάποιο τεράστιο φρούριο άλλου καιρού, κατασκαμμένο από μια τιμωρία που κανείς δε γνωρίζει τι αδικήματα αποτίει; ολόκληρο το φρούριο διατηρεί πάνω του ένα πολεμικό ύφος: ο πύργος με τις επάλξεις του, οι εξωτερικές οικοδομές ενωμένες η μία με την άλλη με τρόπο που να σχηματίζουν ένα αδιαπέραστο οχυρωματικό τείχος, η εμπασία, ανοιχτή σήμερα, άλλοτε χωρίς αμφιβολία κλειστή, θωρακισμένη με σίδηρο, ως τα στριφτά δρομάκια, γεμάτα σκιερά καντούνια. Πού είναι λοιπόν το Πυργί, που οι ταξιδιώτες εξύμνησαν τα θέλητρά του;»⁵

«Ο νυν σωζόμενος και πάντων των πύργων ο έπιφανέστερος κατά τας παραδόσεις των χωρικών σώζεται εν τῷ χωριῷ Πυργίῳ κειμένω προς Δ. τῶν Νεητήων. Εἶναι κτίριον τετράγωνον και ἐπίμηκες πανταχόθεν μεμονωμένων... το πάχος τοῦ θεμελίου τείχους εἶναι 1,70 μ., το ὕψος μοι ἐφάνη περίπου 30 μ., τὸ μήκος 23 μ., το πλάτος 19 μ.. Ὅλον τὸ ἐμβαδὸν μέτρα τετραγωνικά 437. Εἶχεν άλλοτε τάφρον πεπληρωμένην σήμερον χώματος και λίθων, περιβάλλουσαν ἅπαν το κτίριον»¹.

Ο κεντρικός πύργος του Πυργίου είναι ένα βαρύ σχεδόν τετράγωνο κτήριο (διαστάσεων 20,95 * 17,80μ), ελεύθερο από όλες τις πλευρές, με ισόγειο και δύο ορόφους. Ήταν αμυντικό [χρησίμευε ως τελικό καταφύγιο σε περίπτωση κατάληψης του χωριού] και διοικητικό κέντρο. Χρονολογικά τοποθετείται λίγο πριν το 1400, την εποχή της γενουατοκρατίας. Σε κάθε πλευρά του κάθε ορόφου υπήρχαν τρία παράθυρα τοξωτά με πώρινα πλαίσια, ενώ στο ισόγειο δε φαίνεται να υπήρχαν ανοίγματα. Η είσοδος στον πύργο γινόταν από το έδαφος με κινητές κλίμακες, που τις έσερναν επάνω, και με κινητά στοιχεία, τα οποία τον συνέδεαν προσωρινά με τον περίβολο που τον περιέβαλλε και τα οποία μπορούσαν να απομακρυνθούν. Έτσι ο πύργος απομονωνόταν και σε περίπτωση εχθρικής επίθεσης το πάτημά του δεν ήταν εύκολο. Η κάθε πλευρά του δώματος επιστεφόταν με έξι επάλξεις σε σχήμα χελιδνοουράς (τα μέρουλλα των Βυζαντινών), με τις οποίες το γενικό ύψος έφτανε τα 18 μέτρα περίπου. Δυστυχώς σήμερα δε σώζεται καμία. Το πάχος των τοίχων κυμαίνεται από 1,50 - 1,70 μ.

Η κάλυψη του ισογείου ήταν με απλές καμάρες, ενώ τω δύο ορόφων με σταυροθόλια, που όμως κατέρρευσαν. Μόνο το κέλυφος παραμένει σήμερα, στο οποίο πόρτες και παράθυρα έχουν ανοιχθεί σε θέσεις που δεν υπήρχαν αρχικά, ενώ μέσα σε αυτό, έχουν δυστυχώς χτιστεί πολλά σπίτια, γεγονός που σε κάποια σημεία καθίσταται αδύνατο να δει κανείς σήμερα πώς διαμορφώνονταν οι όροφοι².

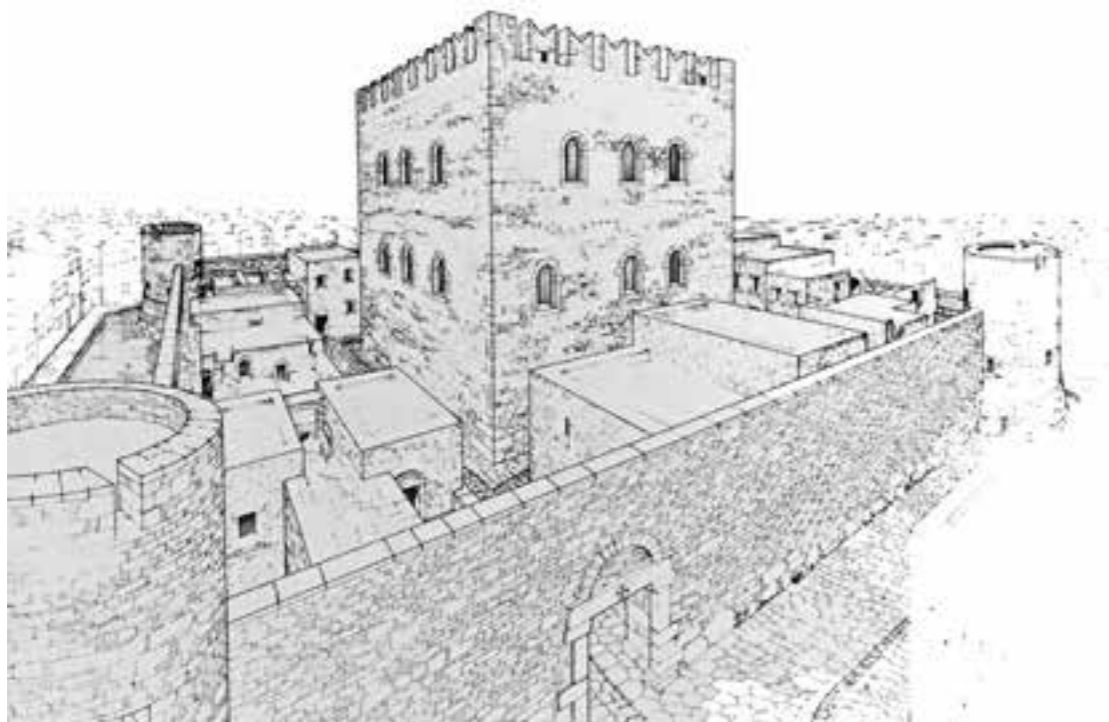


ΑΕΡΟΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΠΥΡΓΟΥ_2017



ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΛΗΨΗ ΠΥΡΓΟΥ_2017

Μία από τις ιδιαιτερότητες του Πυργίου σε σχέση με τα άλλα μαστιχοχώρια είναι ο ξεχωριστός οχυρωματικός περίβολος γύρω από τον κεντρικό πύργο, ενισχυμένη οχύρωση που δε συναντάται στα άλλα χωριά². Σε καθεμιά από τις τέσσερις γωνίες του υπήρχε ένας κυλινδρικός πυργίσκος [πυργόπουλο]. Ο περίβολος είχε διαστάσεις 43 επί 38 μ. και το πάχος του τοίχου ήταν 1,50μ. σήμερα σώζονται μόνο δύο πυργόπουλα στη νότια πλευρά. Έχουν ύψος 10 μ. και διάμετρο περίπου 4.40μ. μέσα από το τείχος έχουν χτιστεί σπίτια και έτσι δε διακρίνεται η πύλη της εισόδου, ούτε φυσικά άλλες λεπτομέρειες. Σε διάφορα σημεία, με συμμετρικές διαστάσεις, υπήρχαν οπές από τις οποίες εξέρχονταν τα στόμια των όπλων σε περιπτώσεις επιδρομών. Όταν οι φρουροί λάμβαναν σήματα επιδρομής, οι κάτοικοι εισέρχονταν στον Πύργο για ασφάλεια, έτοιμοι να υπερασπιστούν την ατομική τους ακεραιότητα με τα μέσα που διέθεταν⁴.

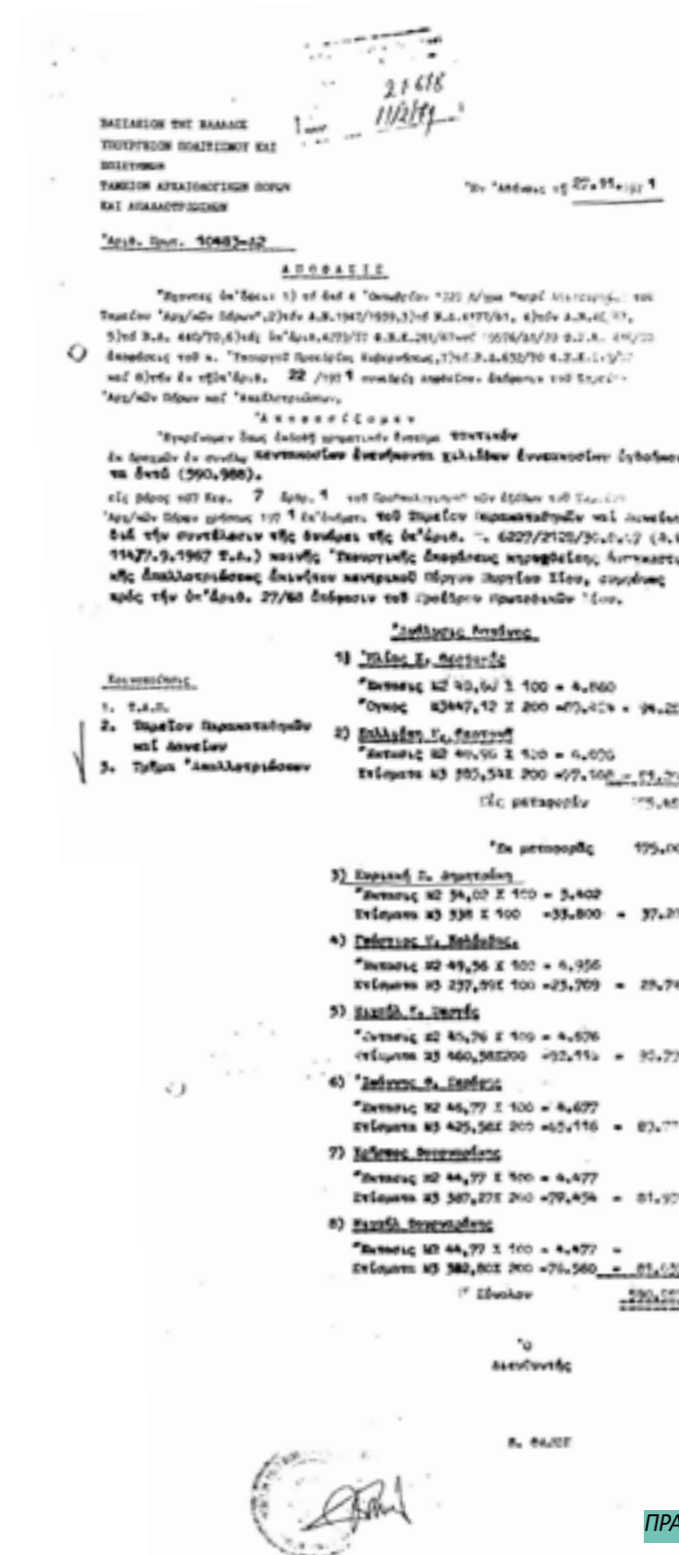


Χ. ΜΠΟΥΡΑΣ, ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΟΧΥΡΩΜΑΤΟΣ ΠΥΡΓΙΟΥ

Σχετικά με την αποθήκευση νερού, είναι πολύ πιθανό να υπήρχε πηγάδι υπογείως του πύργου, που δεν ήταν δυνατό να εντοπιστεί. [το πλησιέστερο εντοπισμένο είναι σε ένα από τα σπίτια της δεύτερης συστοιχίας έξω από αυτόν]. Λέγεται επίσης ότι από ένα από τα σπήλαια εντός του, ξεκινούσε σήραγγα που οδηγούσε στο Μοναστήρι, τοποθεσία όπου υπήρχε πηγάδι για ανεφοδιασμό νερού, σε απόσταση περίπου πεντακοσίων μέτρων⁴.

Όταν η περίοδος των κινδύνων έπαψε και ιδιαίτερα στα χρόνια της τουρκοκρατίας, ο πύργος εγκαταλείφθηκε και άρχισε σιγά σιγά να καταστρέφεται. Ο σεισμός του 1881 καταστρέφει όλη σχεδόν την ανατολική του όψη και προκαλεί πλήγμα στη δυτική. Από το 1892 οκτώ σπίτια κτίστηκαν μέσα στον πύργο και κατέλαβαν όλη του την έκταση. Το 1937 αφαιρέθηκαν, με απόφαση των κοινοτικών αρχών, λόγω κινδύνου κατάρρευσης, τρία μέτρα από το ανώτερο τμήμα κάθε όψης για να χτιστεί από την πέτρα αυτή ο περίβολος της αυλής του σχολείου του χωριού³.

Το κτήριο έχει προταθεί για απαλλοτρίωση και ανήκει στην 3η Ε.Β.Α.. οι σημερινοί ιδιοκτήτες (πλην ενός) δεν έχουν παραλάβει τα χρήματα της απαλλοτρίωσης³.



ΠΡΑΞΗ ΑΠΑΛΛΟΤΡΙΩΣΗΣ_1971

1. Α.Γ. Πασπάτη, Γιακόν Γλωσσάριον, σ.7, Εν Αθήναις 1885.
2. Smith, Arnold, The Architecture of Chios, subsidiary buildings, implements and crafts, Alec Tiranti, London 1962, σελ. 118
3. Τα Ξυστά στο Πυργί της Χίου, Διατήρηση και Αποκατάσταση των Κτηριακών Όψεων στο Πυργί της Χίου, Raphael Program |Code 97/F 1998-1999_ Εκδόσεις «άλφα πι», Χίος 2000
4. Γιαννακής, Γεώργιος, Το Πυργί της Χίου με τους Λαογραφικούς Θησαυρούς του, Έκδοση Φιλοτεχνικού Ομίλου Χίου, Χίος 1980
5. Γιάννη Ψυχάρη, Το ταξίδι μου, Αθήνα, 1888 σ.123 - 137



ΤΣΙΜΑ-ΠΑΠΑΧΑΤΖΗΔΑΚΗ



ΠΥΡΓΙ, ΑΡΧΕΙΟ ΧΩΡΕΜΗ



ΤΣΙΜΑ-ΠΑΠΑΧΑΤΖΗΔΑΚΗ



ΤΑ ΔΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΥΡΓΙΟΥ, ΑΡΧΕΙΟ ΑΡΓΕΝΤΗ

Β. ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ

Β. 1. Ι. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΚΤΗΡΙΟΥ



ΣΧΗΜΑΤΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΠΥΡΓΙΟΥ_1911,
ΤΣΙΚΗΣ, ΠΡΩΙΟΣ, ΝΤΟΥΛΗΣ_1992_ΣΕΛ 183

Ενώ ο πύργος, παρά το μειωμένο σημερινό του ύψος, δεσπόζει ακόμα και σήμερα στον οικισμό καθώς κανείς τον προσεγγίζει, είναι δύσκολο να γίνει αντιληπτός αφόσον κάποιος βρίσκεται μέσα στο Πυργί. Αυτό οφείλεται αφενός στον πυκνό και δαιδαλώδη πολεοδομικό ιστό που δεν επιτρέπει οπτικές φυγές και αφετέρου στη μία και μοναδική πρόσβαση από ένα στενό δρόμο.



ΤΣΙΜΑ-ΠΑΠΑΧΑΤΖΗΔΑΚΗ



Ο ΠΥΡΓΟΣ



Ο πύργος, με οκτώ κατοικίες να καταλαμβάνουν τον όγκο του, έχει χάσει σήμερα το δημόσιο χαρακτήρα του. Η εντύπωση που δίνει στον επισκέπτη είναι ενός οικοδομικού τετραγώνου με χρήση οικιστική: στο άλλοτε οχυρωματικού χαρακτήρα οικοδόμημα έχουν δημιουργηθεί ανοίγματα κατά βούληση σε διάφορες χρονικές στιγμές, με τις όψεις να εκφράζουν τις αισθητικές επιλογές του κάθε ιδιοκτήτη.

Καθώς εισέρχεται λοιπόν κανείς στον περικλειστο περίβολο του πύργου αντικρίζει την περισσότερο αλλοιωμένη ανατολική όψη του, στην οποία έχουν διαμορφωθεί μέτωπα τεσσάρων κατοικιών. Είναι η όψη της οποίας η τοιχοποιία είχε καταρρεύσει με το μεγάλο σεισμό του 1881, οπότε στη συνέχεια συμπληρώθηκε με ετερογενή υλικά και τρόπους δομής. Παρατηρεί κανείς ανοίγματα σε τυχαίες θέσεις, εξώστες από οπλισμένο σκυρόδεμα με κιγκλιδώματα διαφόρων ειδών και στέγαστρα από λαμαρίνα, τεχνοτροπίες διακόσμησης όψεων, επιχρίσματα διαφόρων ειδών και χρωμάτων εφαρμοσμένα κατά τόπους... μία συμπύκνωση που εκφράζεται με μια πολλαπλή διαστρωμάτωση, ένα μωσαϊκό που προέκυψε με απόλυτη τυχαιότητα. Καθώς αρχίζει να περιηγείται γύρω από τον πύργο οι όψεις συνεχίζουν να εντυπωσιάζουν ως συμπλέγματα διαφόρων αποσπασμάτων, σε μικρότερο όμως βαθμό.





ΔΥΤΙΚΗ ΟΨΗ



ΒΟΡΕΙΑ ΟΨΗ

Β. 3. ΓΕΩΜΕΤΡΙΚΗ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ

Ι. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΑΠΟΤΥΠΩΣΗΣ

Οι τοπογραφικές μετρήσεις που πραγματοποιήθηκαν στον πύργο περιλάμβαναν τις μετρήσεις των φωτοσταθερών που τοποθετήθηκαν στο κτίριο για την παραγωγή του τρισδιάστατου μοντέλου, αλλά και χαρακτηριστικών σημείων που καθορίζουν τη γενική μορφή του κτίσματος και του περιβάλλοντα χώρου. Εκτελέστηκαν με τη μέθοδο των πολικών συντεταγμένων σε τοπικό σύστημα συντεταγμένων και χρησιμοποιήθηκε ο ολοκληρωμένος γεωδαιτικός σταθμός (GPT - 3100N Series Non - Prism Total Station). Ο ορθός καθορισμός και το πλήθος των φωτοσταθερών και χαρακτηριστικών σημείων στο κτήριο προέκυψε από εκτίμηση συναρτήσει της πολυπλοκότητας του αντικειμένου. Ως χαρακτηριστικά σημεία θεωρήθηκαν εκείνα που ορίζουν τα επίπεδα των βασικών δομικών στοιχείων της κατασκευής, τη θέση, τη μορφή και τις διαστάσεις των ανοιγμάτων, π.χ. ακρογωνιαίοι λίθοι, σταθμοί ανοιγμάτων, εξώστες, σημεία της βάσης και της κορυφογραμμής του κτιρίου, κ.ά.



PHOTOSCAN 3D MODEL



ΟΡΘΟΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΟΨΗΣ

Για να αποδοθούν τα δομικά υλικά (οι λίθοι, τα κονιάματα, τα υλικά ανοιγμάτων καθώς και οι φθορές τους) να χρησιμοποιηθεί η διαδικασία της παραγωγής ορθοφωτογραφιών.

Η λήψη των φωτογραφιών έγινε με τέτοιο τρόπο, ώστε να υπάρχει μεγάλη επικάλυψη μεταξύ των φωτογραφιών της κάθε λωρίδας λήψης περιμετρικά του κτιρίου.

Λόγω του μεγάλου ύψους του κτίσματος, της πυκνής δόμησης και της υπερβολικής στενότητας του δρόμου που το περιβάλλει, έγινε σε τρία στάδια: οι λήψεις της πρώτης φάσης, στις κάτω ζώνες, κοντά στη βάση του πύργου πραγματοποιήθηκαν από το δρόμο. Αυτές της δεύτερης φάσης από τα δώματα των κατοικιών του πρώτου, γύρω από τον πύργο, δακτυλίου, και της τρίτης με τη χρήση drone για την πάνω ζώνη και για την απόδοση της κάτοψης του κτιρίου.

Οι φωτογραφίες λαμβάνονταν υπό πολλές γωνίες για να αποτυπωθεί όσο γίνεται περισσότερη πληροφορία όσον αφορά τις λεπτομέρειες και η απόσταση λήψης για κάθε όψη ήταν η κατάλληλη ώστε να μην υπάρχουν εμπόδια.



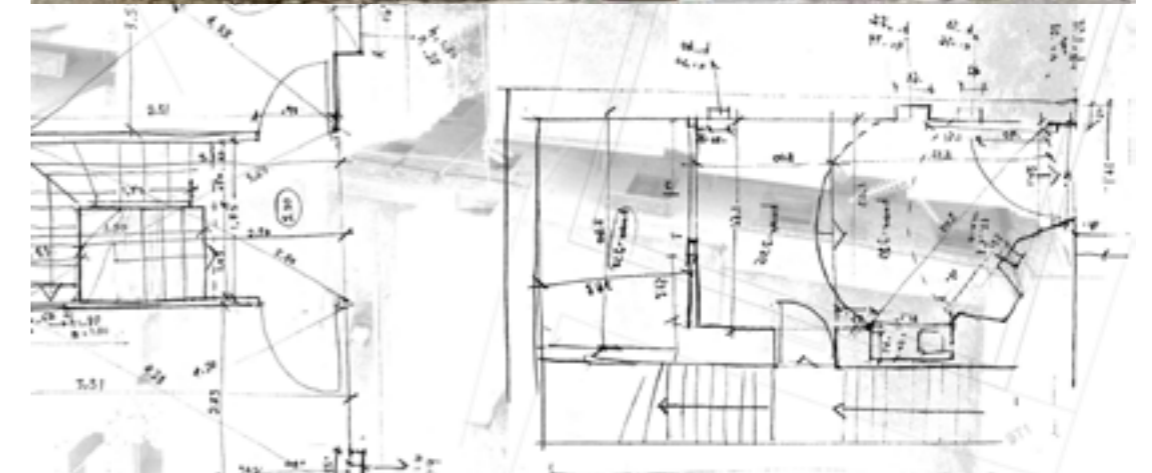
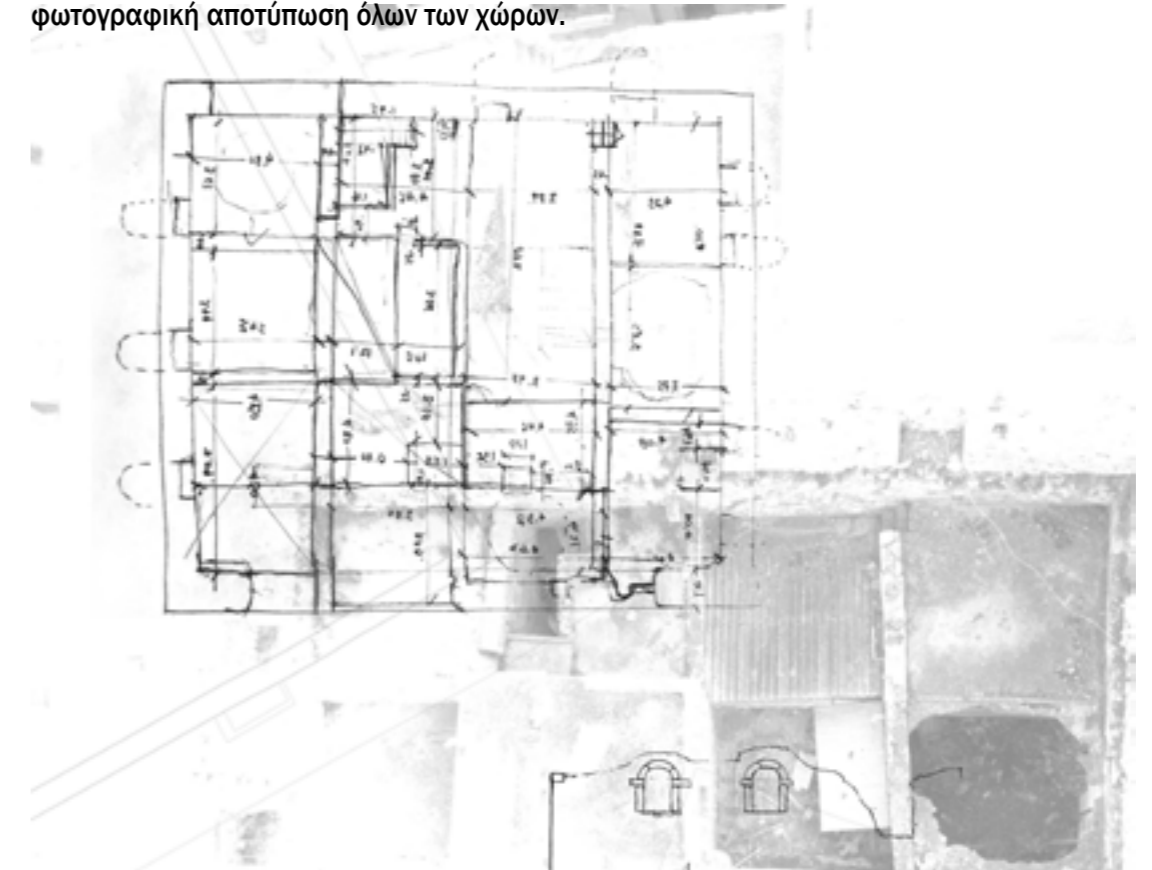
Για την παραγωγή των ορθοφωτογραφιών χρησιμοποιήθηκε το λογισμικό Photoscan της Agisoft, ένα λογισμικό IBM (Image Based Modelling), το οποίο δημιουργεί τρισδιάστατα μοντέλα με τη χρήση εικόνων, με την τεχνολογία multi-view για 3D ανακατασκευή. Λειτουργεί με αυθαίρετες, τυχαίες εικόνες και είναι αποτελεσματικό κάτω από ελεγχόμενες ή μη καταστάσεις, δηλαδή ο χρήστης μπορεί να ακολουθήσει αυτόματες ή ημιαυτόματες διαδικασίες. Οι εικόνες μπορούν να ληφθούν από οποιαδήποτε θέση, υπό την προϋπόθεση βέβαια ότι το αντικείμενο προς ανακατασκευή εμφανίζεται σε τουλάχιστον δύο εικόνες. Η διαδικασία της επεξεργασίας των εικόνων και της ανακατασκευής του τρισδιάστατου μοντέλου περιλαμβάνει τα εξής βασικά στάδια:



- Φόρτωση των εικόνων στο PhotoScan (loading photos).
- Επιθεώρηση των εικόνων που φορτώθηκαν, αξιολόγησή τους και εξάλειψη των περιττών ή άχρηστων εικόνων.
- Σκόπευση σημείων και απόδοση των συντεταγμένων τους.
- Προσανατολισμός (ευθυγράμμιση) των εικόνων (align photos).
- Δημιουργία πυκνού νέφους σημείων (build dense cloud) με βάση τις εκτιμώμενες θέσεις της κάμερας και τις ίδιες τις εικόνες.
- Δημιουργία του τρισδιάστατου πλέγματος του αντικειμένου (build mesh).
- Απόδοση της υφής (generate texture).
- Εξαγωγή των ορθοφωτογραφιών.



Η αποτύπωση των εσωτερικών χώρων των κατοικιών που περιλαμβάνονται στον πύργο έγινε με τη συμβατική μέθοδο, με επί τόπου μετρήσεις, παρατηρήσεις και καταγραφές σε σκαριφήματα. Έγινε χρήση μετροταινιών και ηλεκτρονικού αποστασιόμετρου καθώς και φωτογραφική αποτύπωση όλων των χώρων.



ΟΙ ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑ 1_



Πρόκειται για την πρώτη κατοικία της ανατολικής όψης, από αριστερά.

Η ισόγεια αποθήκη είναι ανεξάρτητη, με είσοδο από τη νότια όψη του πύργου, που σχηματίζεται από ένα πολύ πρόχειρο άνοιγμα υποβασταζόμενο από ανώφλι οπλισμένου σκυροδέματος. Το εσωτερικό της χωρίζεται σε δύο χώρους που επικοινωνούν μέσω ενός τοξωτού ανοίγματος. Η θολοδομία έχει καθαριρευθεί και αντικατασταθεί με πλάκες οπλισμένου σκυροδέματος. Μέσα από τον πρώτο χώρο περνούν οι σωληνώσεις αποχέτευσης, μάλιστα έχει αφαιρεθεί μέρος της λιθοδομής κατά τόπους για το σκοπό αυτό. Στο δεύτερο χώρο εμφανίζεται το κάτω μέρος της σκάλας που οδηγεί στον όροφο (μπετόν στηριζόμενο σε μεταλλικές δοκούς).

Στον ημιόροφο χωροθετούνται η κουζίνα και ένα υπνοδωμάτιο. Και πάλι η όλη κατασκευή είναι από οπλισμένο σκυρόδεμα, τα δάπεδα έχουν επιστρωθεί με πλακίδια και έχουν τοποθετηθεί κουφώματα αλουμινίου. Μέσα στο χώρο που δημιουργείται στο αυθεντικό άνοιγμα της νότιας όψης έχει τοποθετηθεί η κουζίνα. Το δωμάτιο, παρόλο που διατηρεί την τυπολογία του παλιού με ανοίγματα στο μπροστά χώρο, λόγω έλλειψης φωτισμού και αερισμού, είναι νεωτερική κατασκευή • μέσα σε αυτό έχει δημιουργηθεί wc.

Στον όροφο οι χώροι διαρθρώνονται τυπικά, με το αίθριο στη μέση (πλέον καλύπτεται από υπερυψωμένη πλάκα οπλισμένου σκυροδέματος), στο οποίο οδηγεί η σκάλα και δύο χώρους να ανοίγονται σε αυτό, αριστερά το μεγαλύτερο μεγέθους "σπίτι" και δεξιά το μικρότερο υπνοδωμάτιο. Στο "σπίτι" εμφανίζονται τα κλειδιά των ελκυστήρων της όμορης κατοικίας, η οποία διατηρεί τη θολοδομία. Το χώρο γεφυρώνουν άτακτα τοποθετημένες μεταλλικές δοκοί που υποβαστάζουν την πλάκα. Και εδώ τα δάπεδα καλύπτονται με πλακίδια και τα κουφώματα είναι αλουμινίου.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΣΤΙΣ ΣΕΛ_169-176 [ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α]

ΚΑΤΟΙΚΙΑ 2_

Είναι η δεύτερη κατοικία από αριστερά με πρόσωπο στην ανατολική όψη.

Υπάρχουν δύο είσοδοι στην όψη. Η μία είναι του ισόγειου, που από βοηθητικός χώρος αποθηκών και στάβλων έχει μετατραπεί σε ανεξάρτητη κατοικία. Περιλαμβάνει υπνοδωμάτιο στο βάθος με παράθυρο στον έξω χώρο διημέρευσης. Στην καμάρα κάτω από τη σκάλα έχει τοποθετηθεί κουζίνα ενώ δίπλα σε αυτήν, στο ψηλότερο σημείο, το wc.

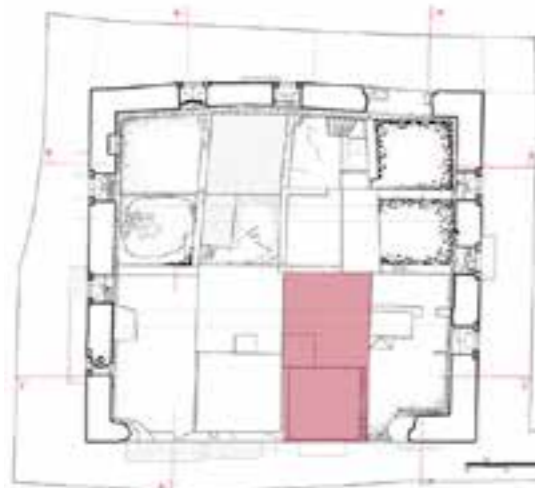
Από την άλλη είσοδο πάνω στο δρόμο ξεκινάει η σκάλα που οδηγεί αρχικά στον ημιόροφο. Εκεί οι δύο χώροι της κατοικίας του τέλους του 19ου αιώνα έχουν συνενωθεί σε έναν, που έχει μετατραπεί σε υπνοδωμάτιο. Στον τοίχο της όψης υπάρχει τζάκι, το μοναδικό της κατοικίας, που μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι εκεί βρισκόταν η κουζίνα. Το δάπεδο έχει επιστρωθεί με πλακίδια.

Η σκάλα καταλήγει στο αίθριο του ορόφου (πλέον καλύπτεται από υπερυψωμένη πλάκα), όπου ανοίγονται και πάλι το "σπίτι" και το μικρότερο δωμάτιο. Στο πρώτο έχει διατηρηθεί το σταυροθόλιο της γ' φάσης (εξηγείται στη συνέχεια) και οι τέσσερις ελκυστήρες του. Το μικρό δωμάτιο καλύπτεται από πλάκα σκυροδέματος που στηρίζεται σε μεταλλικές δοκούς. Τα κουφώματα της κατοικίας είναι μεταλλικά στο ισόγειο και ξύλινα στους ορόφους.

Στους ορόφους έχουν δημιουργηθεί πρόβολοι από μεταλλικές δοκούς και σκυρόδεμα με μεταλλικά κιγλιδώματα.



ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΣΤΙΣ ΣΕΛ_177-182 [ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β]



Η κατοικία αυτή βρίσκεται σε αρκετά κακή κατάσταση συντήρησης, αφενός λόγω της πολύ χαμηλής ποιότητας επεμβάσεων και αφετέρου γιατί παραμένει χρόνια εγκαταλελειμμένο.

Το ισόγειο έχει και πάλι ανεξάρτητη είσοδο από το δρόμο και φαίνεται ότι είχε χρήση αποθήκης, ενώ είχε προηγηθεί χρήση στάβλου. Παραμένει η διαμόρφωση με την ταϊστρα για τα ζώα. Οι τοίχοι από λιθοδομή έχουν παραμείνει ανεπίχριστοι. Καλύπτεται με πλάκα από οπλισμένο σκυρόδεμα.

Είτε απευθείας από το δρόμο, είτε από την αποθήκη ισογείου βρίσκει κανείς τη σκάλα, μία σύνθετη πρόχειρη κατασκευή, με το πρώτο της μέρος να αποτελείται από λιθόκτιστη βάση, μονολιθικά σκαλοπάτια και βαθμοφόρους από οπλισμένο σκυρόδεμα.

Φτάνει στον ημιόροφο, που είναι χώρος ανοικτός στο κλιμακοστάσιο. Το δάπεδό του (εμφανής πλάκα) τέμνει εν μέρει τα ανοίγματα του ισογείου. Η πλάκα της οροφής στηρίζεται σε οξειδωμένες μεταλλικές δοκούς. Ο τοίχος της όψης, από πρόχειρη λιθοδομή μειωμένου πάχους συμπληρώνεται με chainage μπετόν, μέσα στο οποίο είναι πακτωμένες οι μεταλλικές δοκοί του εξώστη του ορόφου.

Η σκάλα (από μπετόν πολύ μειωμένης αντοχής) οδηγεί στη συνέχεια στον όροφο που διαιρείται πάλι σε τρεις χώρους. Η όλη κατασκευή είναι πολύ πρόχειρη, κυριαρχούν οι τοίχοι από μονή αποδιοργανωμένη οππολινθοδομή, ακόμα και στον εξωτερικό τοίχο.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΣΤΙΣ ΣΕΛ183-189 [ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ]



Η κατοικία στη βορειοανατολική γωνία του πύργου αποτελείται από έναν μόνο ισόγειο όροφο με ξύλινο πατάρι. Καλύπτεται από απλή καμάρα διπλού ύψους (όροφος και ημιόροφος). Το άνοιγμα στο δρόμο, με χαμηλωμένο ανακουφιστικό τόξο δεν είναι καθόλου επιμελημένο. Η πόρτα εισόδου είναι ξύλινη με στέγαστρο από λαμαρίνα.

Σε μία από τις καμάρες κάτω από τη σκάλα υπάρχει ίχνος τοιχοποιίας της αρχικής φάσης του πύργου.

Η σκάλα οδηγεί στο πατάρι και εν συνεχεία στο δώμα, που βρίσκεται στο επίπεδο του πρώτου ορόφου του πύργου. Είναι το μόνο σημείο από το οποίο μπορούμε να αντλήσουμε πληροφορίες για το επίπεδο αυτό. Βλέπουμε έτσι τα ίχνη των σταυροθολίων, τις γενέσεις τους που δίνουν τις περασίες των πεσσών, την πατούρα του δαπέδου του πρώτου ορόφου. Είναι επίσης το σημείο που ενδείκνυται για τη μελέτη του σχηματισμού των παραθύρων του πύργου.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΣΤΙΣ ΣΕΛ190-197 [ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Δ]

ΚΑΤΟΙΚΙΑ 5



Υπάρχουν και σε αυτή την περίπτωση δύο εισοδοι στην όψη. Η μία είναι του ισογείου, που από βοηθητικός χώρος έχει μετατραπεί σε ανεξάρτητη κατοικία. Στο βάθος βρίσκεται η κουζίνα, ενώ στην καμάρα κάτω από τη σκάλα έχει τοποθετηθεί το κρεβάτι και δίπλα σε αυτήν, στο ψηλότερο σημείο, το wc. Το δάπεδο έχει επιστρωθεί με πλακίδια.

Από την άλλη είσοδο πάνω στο δρόμο ξεκινάει η σκάλα που οδηγεί αρχικά στον ημιόροφο. Εκεί βρίσκεται η κουζίνα με το τζάκι, κοντά στο παράθυρο που βγάζει σε μικρό μπαλκονάκι. Τα ντουλάπια είναι χωνευτά σε θυρίδες στους τοίχους. Στο βάθος του επιπέδου, που, στο σύνολό του διατηρεί τη μορφή του περασμένου αιώνα βρίσκεται ένα υπνοδωμάτιο με παράθυρο στην κουζίνα και τουαλέτα κάτω από τη σκάλα.

Η σκάλα καταλήγει στο αίθριο του ορόφου (πλέον καλύπτεται) όπου ανοίγονται και πάλι το "σπίτι" και το μικρότερο δωμάτιο. Η θολοδομία έχει καθαιρεθεί, οπότε και οι τρεις χώροι καλύπτονται από πλάκες. Υπάρχει και ένα επιπλέον δωμάτιο στο πάνω επίπεδο, στο οποίο οδηγεί μια στενότερη σκάλα από μπετόν. Τα κουφώματα της κατοικίας είναι ξύλινα και έχουν προστεθεί μικροί εξώστες και στους δύο ορόφους.



ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΣΤΙΣ ΣΕΛ 198-205 [ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ε]

ΚΑΤΟΙΚΙΑ 6

Είναι αναμφισβήτητη η πιο καλοδιατηρημένη κατοικία του συγκροτήματος, καθώς έχει παραμείνει αναλλοίωτη από τα τέλη του 19ου αιώνα οπότε και κατασκευάστηκε.

Από τη μοναδική είσοδο της βόρειας όψης μπαίνει κανείς στο ισόγειο, όπου βρισκόταν ο στάβλος. Εκεί παραμένουν όλες οι αρχικές διαμορφώσεις (σημεία όπου δένονταν τα ζώα, ταΐστρες), όπως όταν ήταν σε χρήση. Οι τοίχοι είναι ανεπίχριστοι και το δάπεδο από πατημένο χώμα.

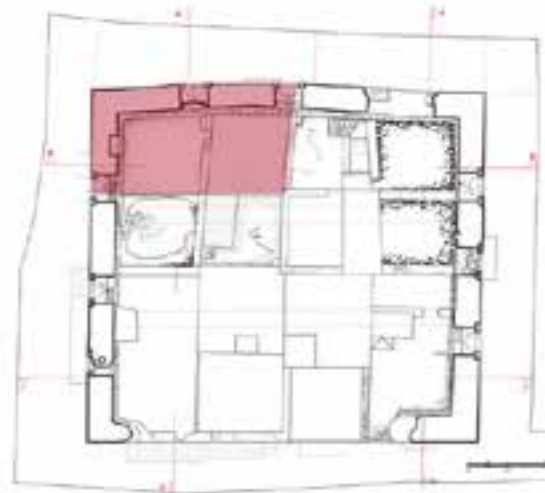
Στα δεξιά, παίρνοντας κανείς την σκάλα, που καλύπτεται από διαδοχικές στενές καμάρες που κλιμακώνονται σε ύψος, οδηγείται αρχικά στον ημιόροφο. Αριστερά βρίσκεται το δωμάτιο με το τζάκι και δεξιά ένα άλλο που χρησίμευε για αποθήκευση ακαθάριστης μαστίχας, καρπών και ρούχων. Καλύπτεται από συνεχή απλή καμάρα.

Σε αυτή την περίπτωση το αίθριο παραμένει ανοικτό. Αριστερά βρίσκεται το "σπίτι", καλυμμένο με σταυροθόλιο και δεξιά η κουζίνα που διατηρεί τον εξοπλισμό της (τζάκι, μαρμάρινο νεροχύτη). Στις όψεις δεν υπάρχουν εξώστες.

Η συγκεκριμένη κατοικία θα προταθεί για διατήρηση ώστε να αποτελέσει τεκμήριο αυτής της φάσης του πύργου.



ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΣΤΙΣ ΣΕΛ 208-213



Η είσοδος της ισόγειας αποθήκης βρίσκεται στη νότια πλευρά του πύργου. Κατασκευάστηκε το 1884 και είναι ένας επιμήκης χώρος με απλή καμάρα διπλού ύψους και ενδιάμεσο ξύλινο πατάρι που έχει επισκευαστεί σχετικά πρόσφατα. Το περιθύρωμα είναι αρκετά επιμελημένο, με εγχάρρακτη την ημερομηνία κατασκευής. Στα αριστερά υπάρχουν ενδείξεις επικοινωνίας με την όμορη κατοικία στα ανατολικά, μέσα σε τόξα πληρωμένα με λιθοδομή. Όλος ο χώρος παραμένει ανεπίχριστος.



Στον όροφο έχει κανείς πρόσβαση από τη δύση. Εκεί υπάρχουν εκτεταμένες αλλοιώσεις. Η θολοδομία της γ' φάσης του πύργου έχει καθαιρεθεί, παραμένουν όμως οι γενέσεις των σταυροθολίων, καθώς και τα κλειδιά των ελκυστήρων. Τα σταυροθόλια αντικαταστάθηκαν με πλάκες από θολίσκους οπτόπλινθων στηριζόμενους σε μεταλλικές δοκούς διατομής διπλού T, ετοιμόρροπες σήμερα, που εν μέρει έχουν καλυφθεί με πλαστικές ψευδοροφές.



Λόγω των πολλών αλλοιώσεων, πληροφορίες για την αρχική μορφή της κατοικίας μπορούμε να αντλήσουμε από την κατοικία 8, που φαίνεται να ήταν ανάλογη.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΣΤΙΣ ΣΕΛ_214-218
[ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ζ]



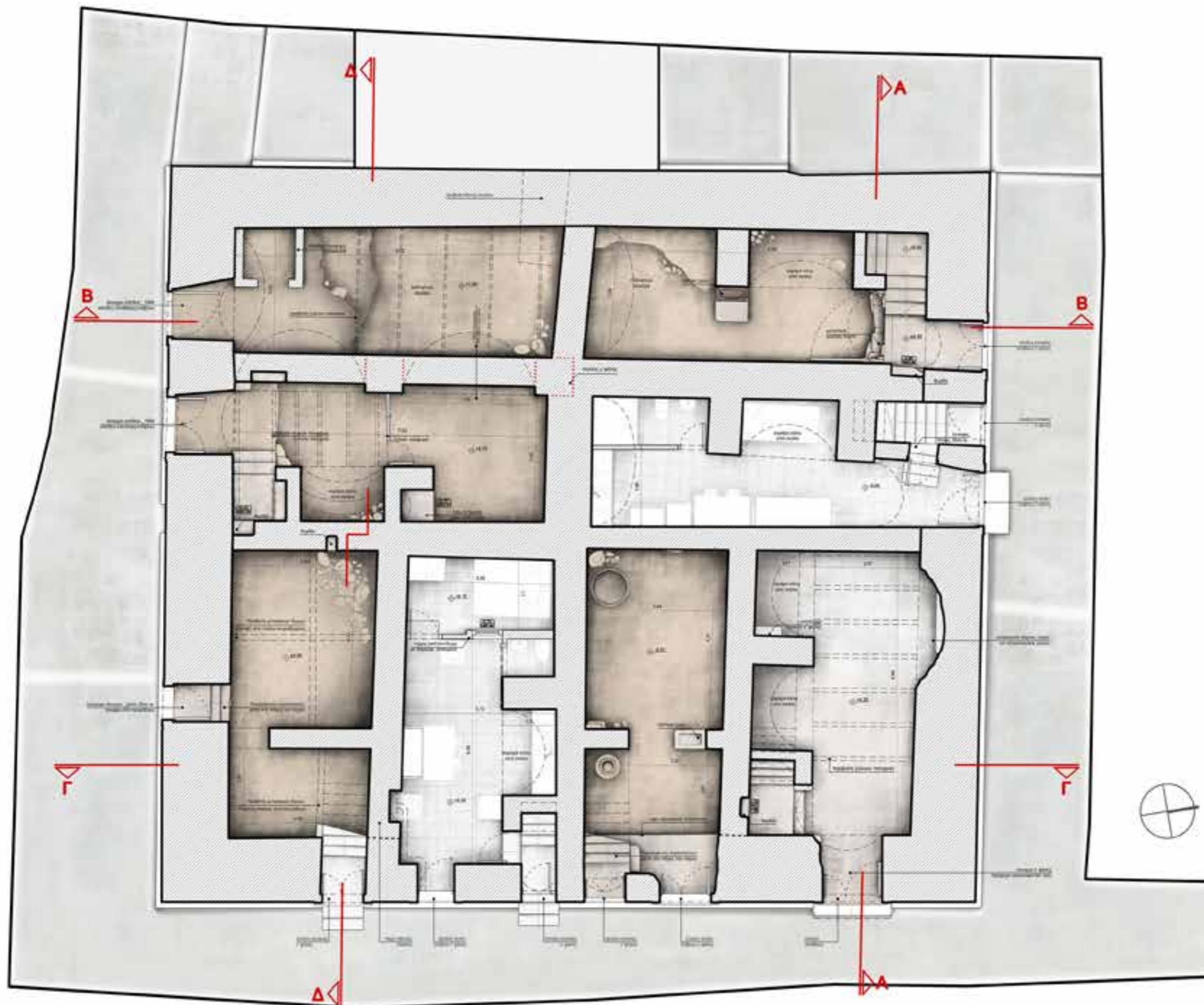
Η είσοδος είναι από τη νότια όψη και είναι κοινή τόσο για την ισόγεια αποθήκη όσο και για την κατοικία του ορόφου. Κατασκευάστηκε το 1884 και είναι ένας επιμήκης χώρος με απλή καμάρα διπλού ύψους και ενδιάμεσο ξύλινο πατάρι, γενικά παρουσιάζει παρόμοια χαρακτηριστικά με το ισόγειο της κατοικίας 7, με το οποίο και επικοινωνούσε. Το περιθύρωμα είναι και πάλι επιμελημένο, παρόμοιας μορφής με το δίπλα.



Στα δεξιά της εισόδου ξεκινάει η σκάλα για τον όροφο, που καταλήγει στο αίθριο (παραμένει ασκεπές). Και πάλι αριστερά βρίσκεται το "σπίτι", του οποίου η οροφή, ίδιας δομής με της κατοικίας 7 έχει καταρρεύσει. Τα χρώματα και οι διακοσμήσεις, οι φεγγίτες με τα πολύχρωμα τζαμάκια παραμένουν σχεδόν αναλλοίωτα. Διακρίνονται στους τοίχους ίχνη πεσσών της πρώτης φάσης, καθώς και οι γενέσεις των σταυροθολίων μεταγενέστερης φάσης. Δεξιά βρίσκεται η κουζίνα που καλύπτεται με πλάκα οπλισμένου σκυροδέματος.



ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΣΤΙΣ ΣΕΛ_219-226
[ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Η]



ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
 Δ.Π.Μ.Σ. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ
 ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ Α':
 ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ
 ΚΤΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΩΝ

Μεταπτυχιακή Διπλωματική εργασία

ΓΕΝΟΥΑΤΙΚΟΣ ΟΧΥΡΩΜΑΤΙΚΟΣ ΠΥΡΓΟΣ
 ΣΤΟ ΠΥΡΓΙ ΤΗΣ ΧΙΟΥ

θέμα
 ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΚΑΙ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ ΚΤΙΡΙΟΥ

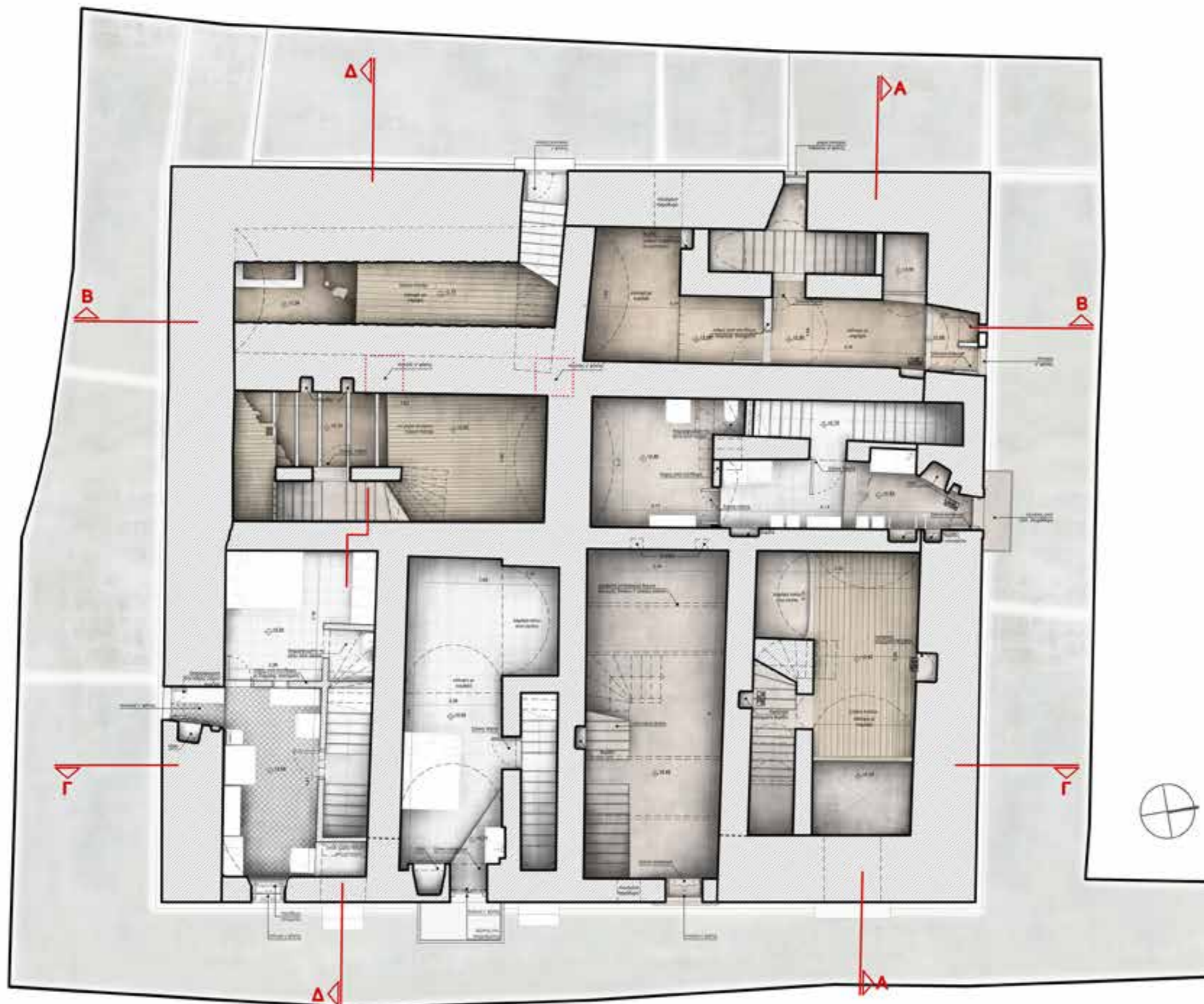
σχεδία
 Κάτοψη Ισογείου

Α/Α σχεδίου

A01

κλίμακα 1:100

ΜΠΕΝΕΤΟΥ Άννα, Αρχ. Μηχ.



ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
 Δ.Π.Μ.Σ. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ
 ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ Α':
 ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ
 ΚΤΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΩΝ

Μεταπτυχιακή Διαπαιδαγωγική εργασία

ΓΕΝΟΥΑΤΙΚΟΣ ΟΧΥΡΩΜΑΤΙΚΟΣ ΠΥΡΓΟΣ
 ΣΤΟ ΠΥΡΓΙ ΤΗΣ ΧΙΟΥ

θέμα
 ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΚΑΙ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ ΚΤΙΡΙΟΥ

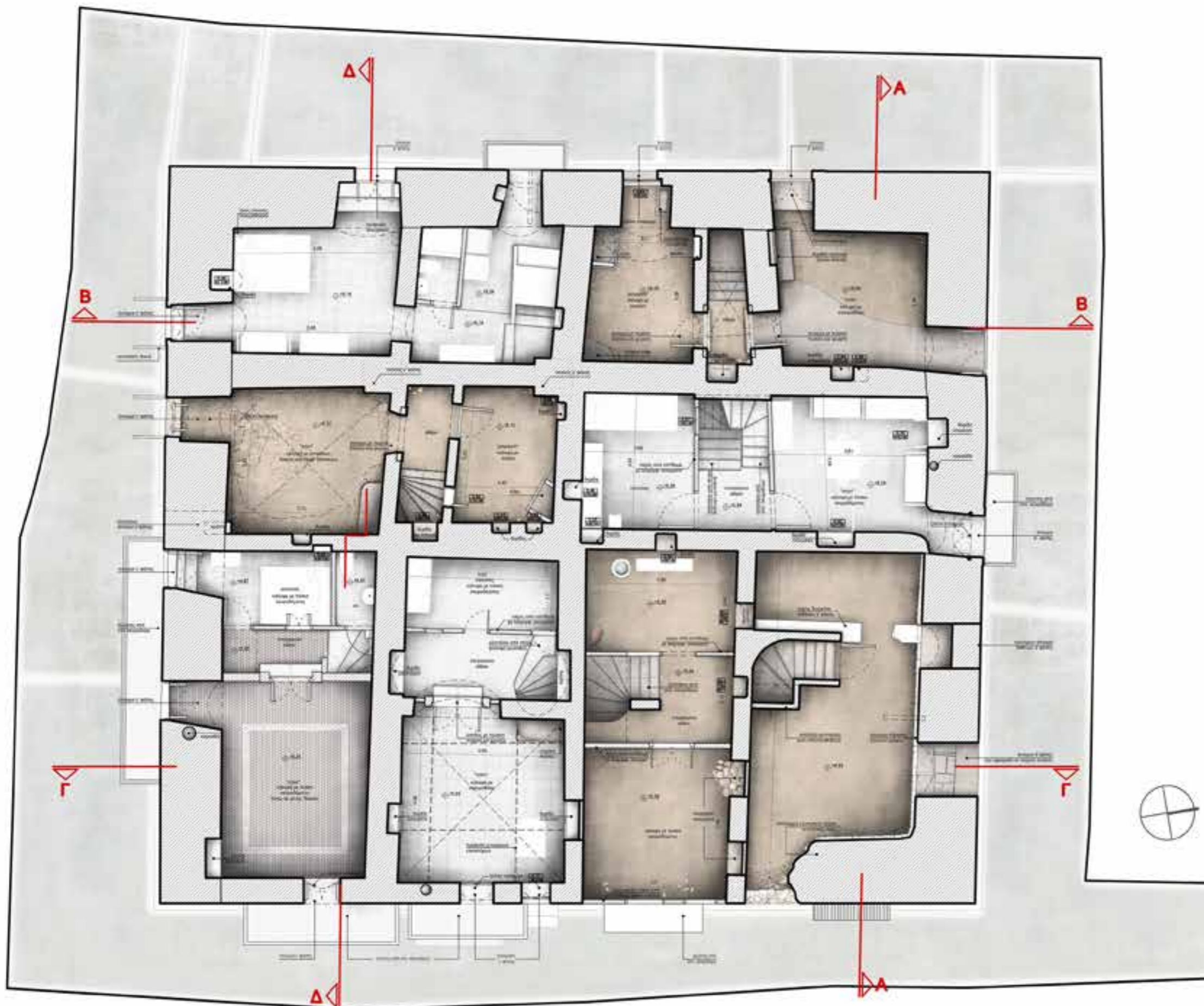
σχέδιο
 Κάτοψη Ημιορόφου

Α/Α σχεδίου

A02

κλίμακα 1:100

ΜΠΕΝΕΤΟΥ Άννα, Αρχ. Μηχ.



ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
 Δ.Π.Μ.Σ. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ
 ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ Α':
 ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ
 ΚΤΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΩΝ

Μεταπτυχιακή Διπλωματική εργασία

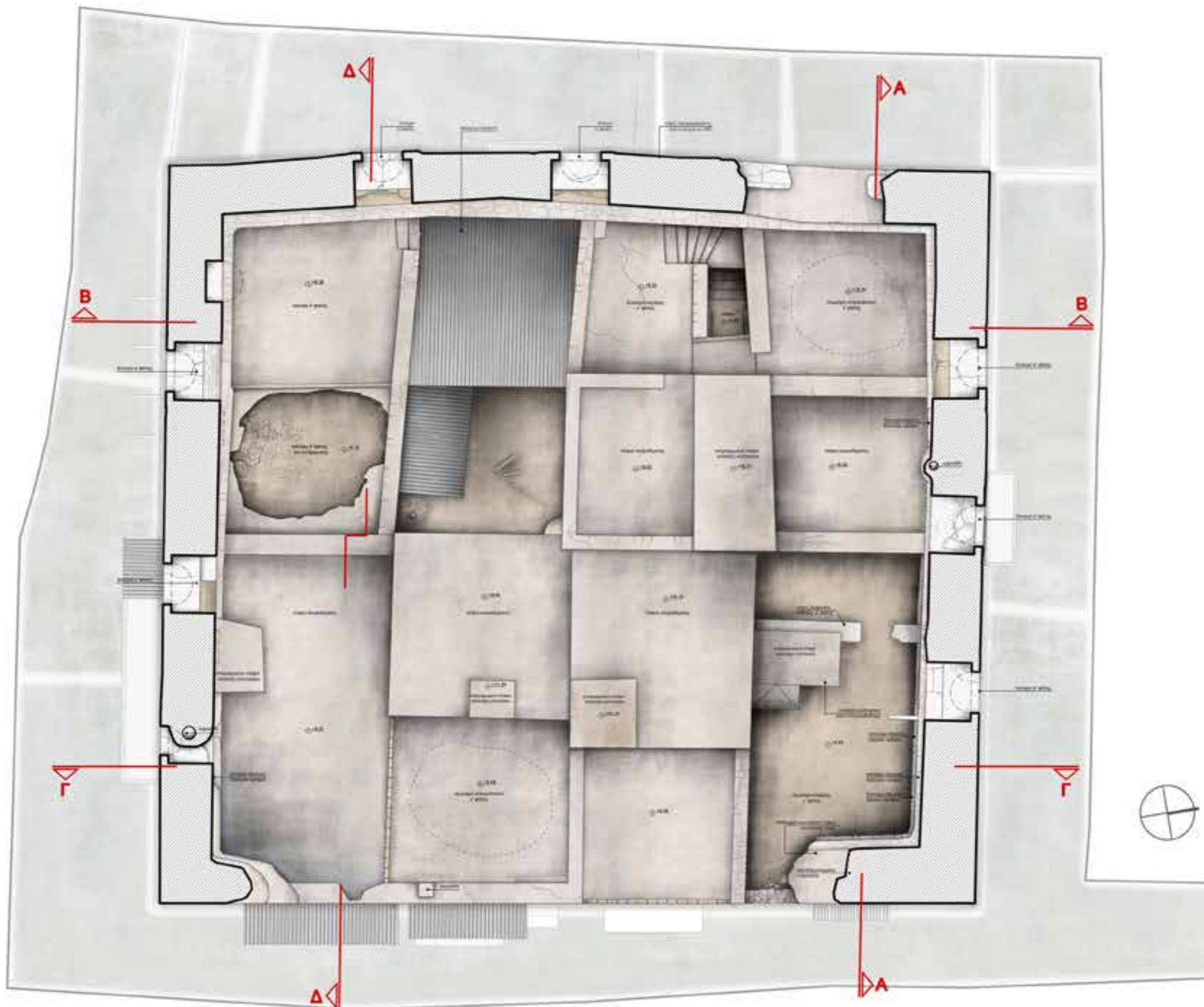
ΓΕΝΟΥΑΤΙΚΟΣ ΟΧΥΡΩΜΑΤΙΚΟΣ ΠΥΡΓΟΣ
 ΣΤΟ ΠΥΡΓΙ ΤΗΣ ΧΙΟΥ

θέμα
 ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΚΑΙ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ ΚΤΙΡΙΟΥ

σχέδιο
 Κάτοψη 1ου ορόφου

Α/Α σχέδιου
A03 κλίμακα 1:100

ΜΠΕΝΕΤΟΥ Άννα, Αρχ. Μηχ.



ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
 Δ.Π.Μ.Σ. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ
 ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ Α':
 ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ
 ΚΤΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΩΝ

Μεταπτυχιακή Διπλωματική εργασία

ΓΕΝΟΥΑΤΙΚΟΣ ΟΧΥΡΩΜΑΤΙΚΟΣ ΠΥΡΓΟΣ
 ΣΤΟ ΠΥΡΓΙ ΤΗΣ ΧΙΟΥ

θέμα

ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΚΑΙ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ ΚΤΙΡΙΟΥ

σχέδιο

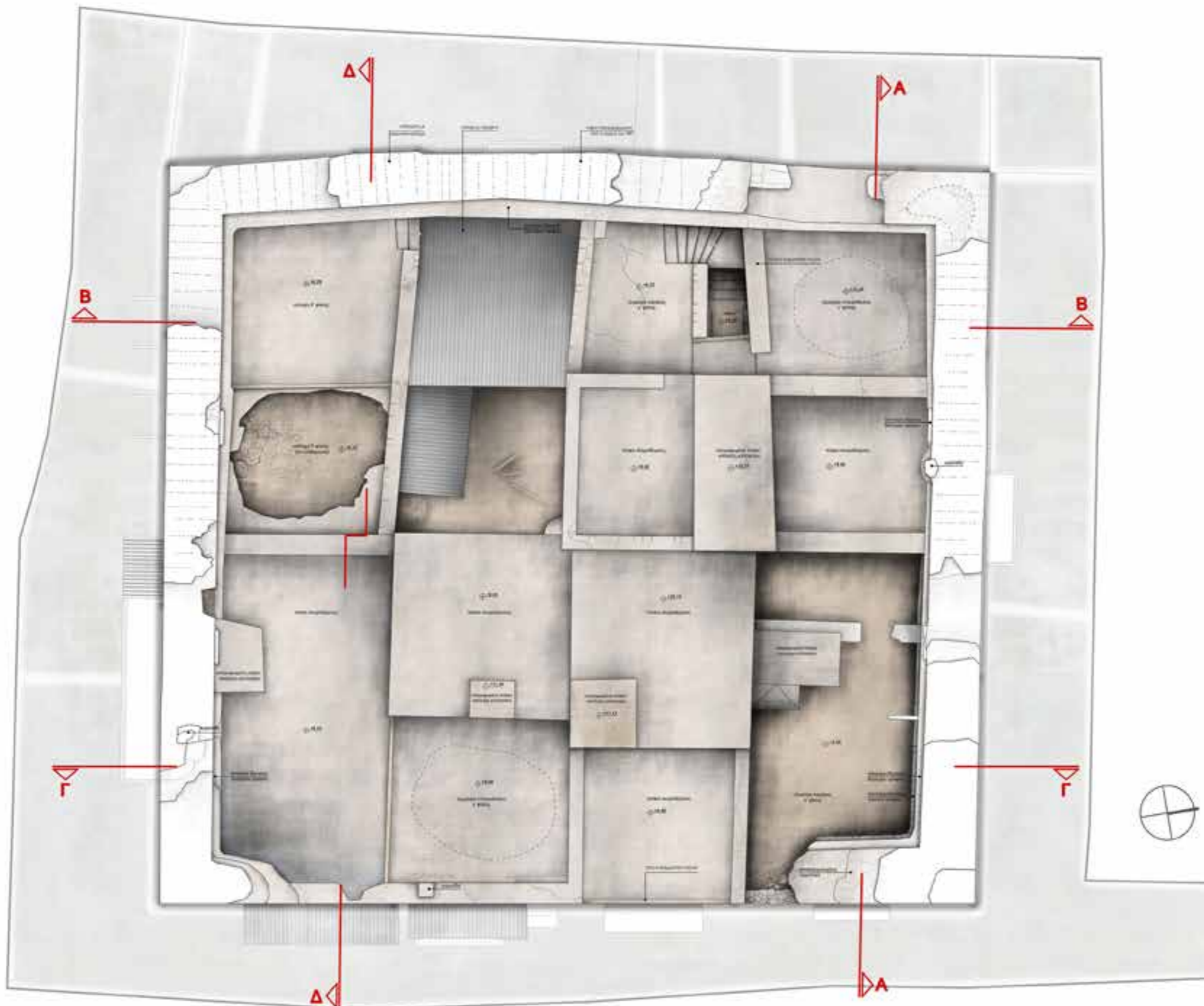
Κάτοψη 2ου ορόφου

Α/Α σχέδιου

A04

κλίμακα 1:100

ΜΠΕΝΕΤΟΥ Άννα, Αρχ. Μηχ.



ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
 Δ.Π.Μ.Σ. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ
 ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ Α':
 ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ
 ΚΤΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΩΝ

Μεταπτυχιακή Διπλωματική εργασία

ΓΕΝΟΥΑΤΙΚΟΣ ΟΧΥΡΩΜΑΤΙΚΟΣ ΠΥΡΓΟΣ
 ΣΤΟ ΠΥΡΓΙ ΤΗΣ ΧΙΟΥ

θέμα

ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΚΑΙ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ ΚΤΙΡΙΟΥ

σχέδιο

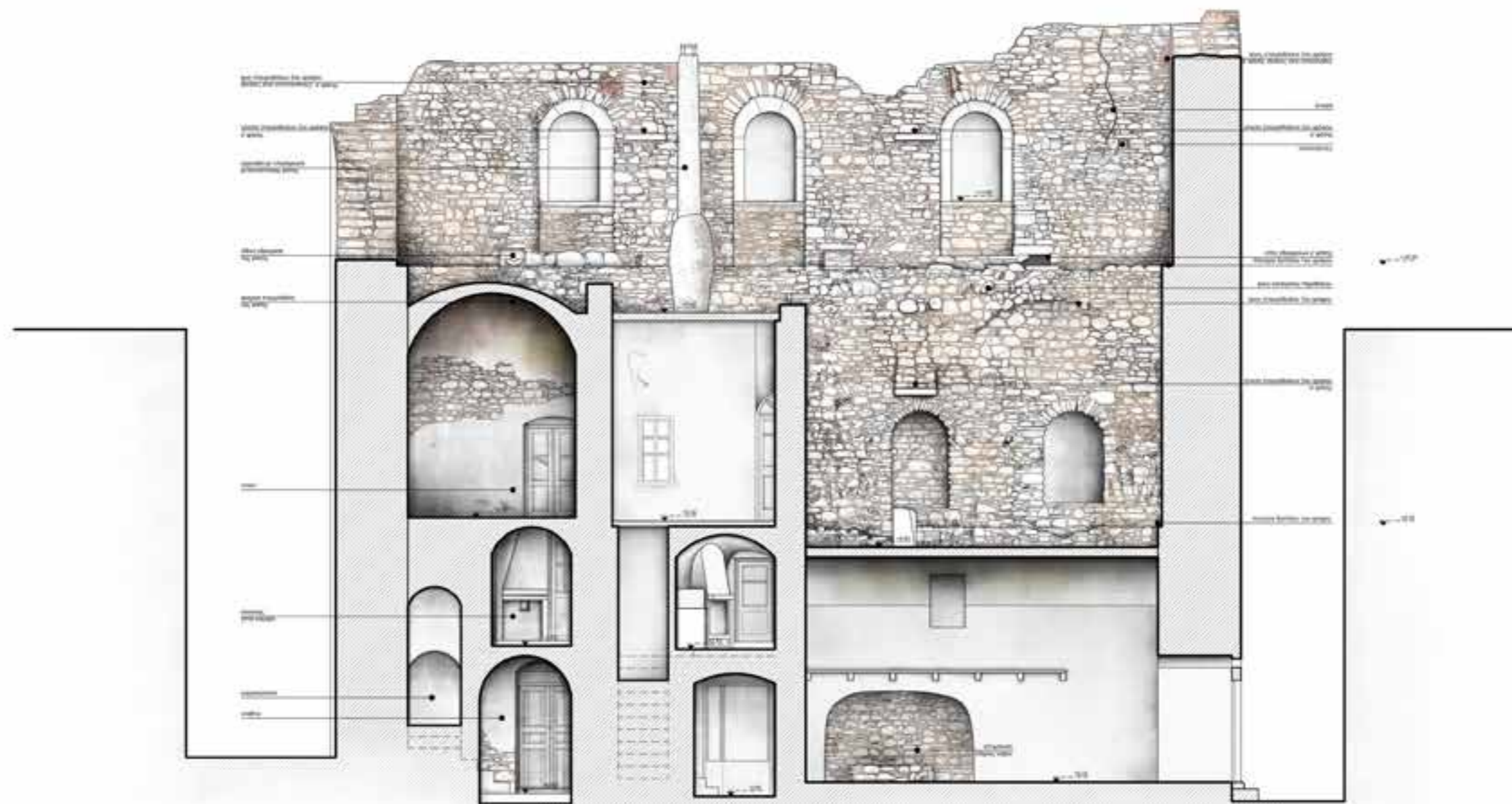
Γενική Κάτοψη

Α/Α σχέδιου

A05

κλίμακα 1:100

ΜΠΕΝΕΤΟΥ Άννα, Αρχ. Μηχ.



ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
 Δ.Π.Μ.Σ. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ
 ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ Α':
 ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ
 ΚΤΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΩΝ

Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία

ΓΕΝΟΥΑΤΙΚΟΣ ΟΧΥΡΩΜΑΤΙΚΟΣ ΠΥΡΓΟΣ
 ΣΤΟ ΠΥΡΓΙ ΤΗΣ ΧΙΟΥ

06/20

ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΚΑΙ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ ΚΤΙΡΙΟΥ

σχέδιο

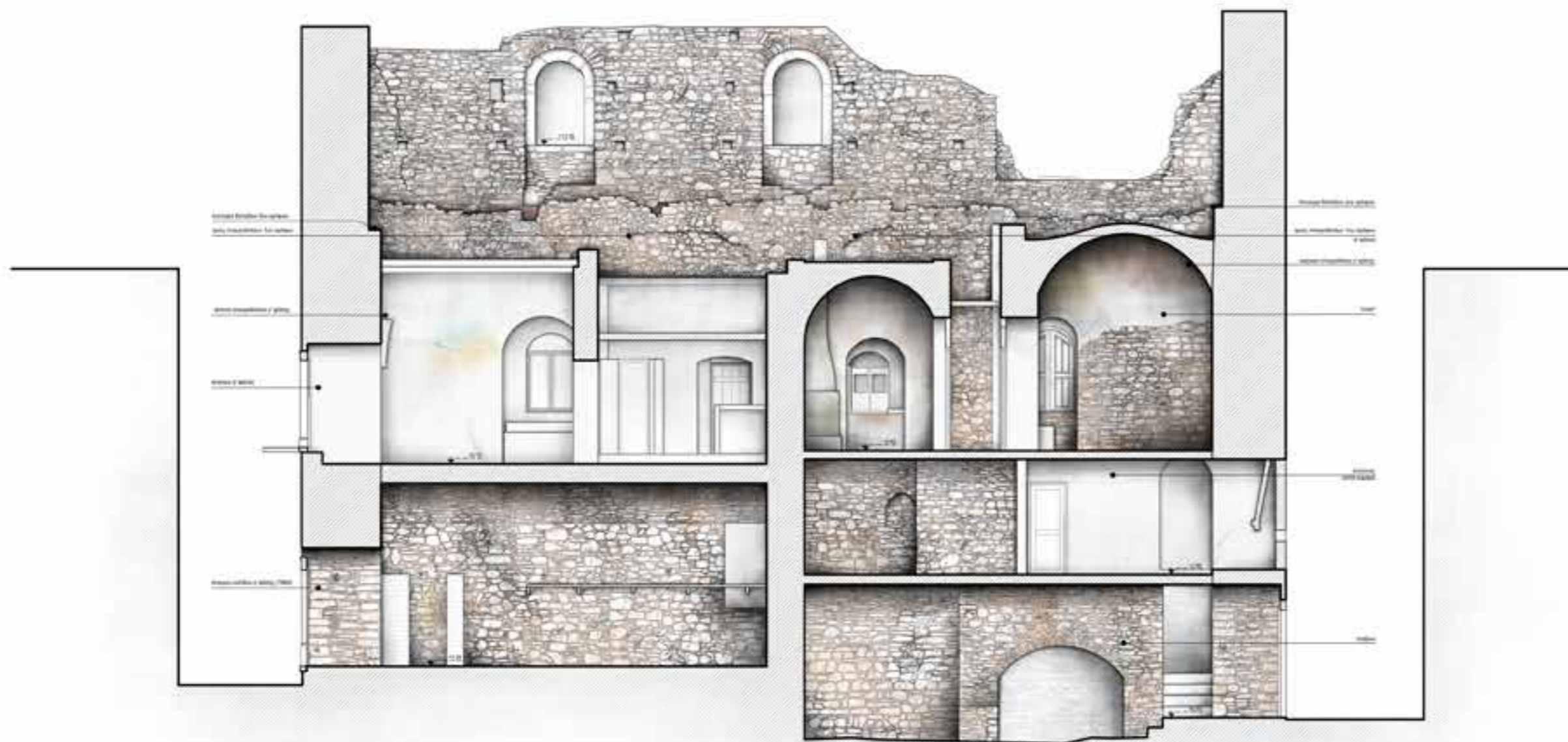
Τομή Α-Α

Α/Α σχεδίου

A06

κλίμακα 1:100

ΜΠΕΝΕΤΟΥ Άννα, Αρχ. Μηχ.



ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
 Δ.Π.Μ.Σ. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ
 ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ Α':
 ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ
 ΚΤΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΩΝ

Μεταπτυχιακή Διπλωματική εργασία

ΓΕΝΟΥΑΤΙΚΟΣ ΟΧΥΡΩΜΑΤΙΚΟΣ ΠΥΡΓΟΣ
 ΣΤΟ ΠΥΡΓΙ ΤΗΣ ΧΙΟΥ

θέμα

ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΚΑΙ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ ΚΤΙΡΙΟΥ

στέλεχος

Τομή Β-Β

Α/Α στέλεχος

A07

κλίμακα 1:100

ΜΠΕΝΕΤΟΥ Άννα, Αρχ. Μηχ.



ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
 Δ.Π.Μ.Σ. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ
 ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ Α':
 ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ
 ΚΤΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΩΝ

Μεταπτυχιακή Διπλωματική εργασία

ΓΕΝΟΥΑΤΙΚΟΣ ΟΧΥΡΩΜΑΤΙΚΟΣ ΠΥΡΓΟΣ
 ΣΤΟ ΠΥΡΓΙ ΤΗΣ ΧΙΟΥ

θέμα

ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΚΑΙ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ ΚΤΙΡΙΟΥ

σχέδιο

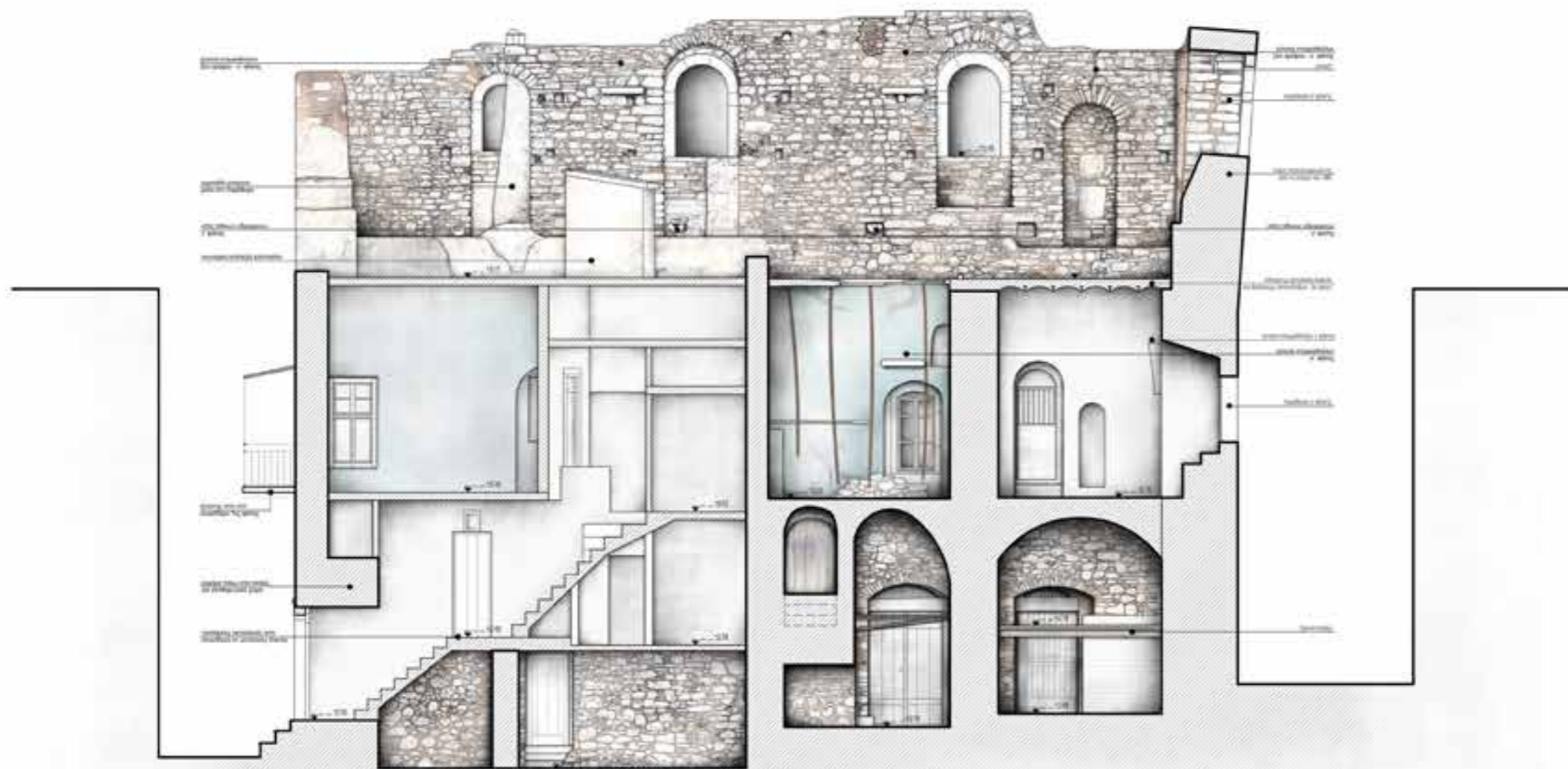
Τομή Γ-Γ

Α/Α σχεδίου

A08

κλίμακα 1:100

ΜΠΕΝΕΤΟΥ Άννα, Αρχ. Μηχ.



ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
 Δ.Π.Μ.Σ. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ
 ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ Α΄:
 ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ
 ΚΤΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΩΝ

Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία

ΓΕΝΟΥΑΤΙΚΟΣ ΟΧΥΡΩΜΑΤΙΚΟΣ ΠΥΡΓΟΣ
 ΣΤΟ ΠΥΡΓΙ ΤΗΣ ΧΙΟΥ

θέμα

ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΚΑΙ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ ΚΤΙΡΙΟΥ

σχέδιο

Τομή Δ-Δ

Α/Α σχεδίου

A09

κλίμακα 1:100

ΜΠΕΝΕΤΟΥ Άννα, Αρχ. Μηχ.



ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
 Δ.Π.Μ.Σ. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ
 ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ Α':
 ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ
 ΚΤΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΩΝ

Μεταπτυχιακή Διπλωματική εργασία

ΓΕΝΟΥΑΤΙΚΟΣ ΟΧΥΡΩΜΑΤΙΚΟΣ ΠΥΡΓΟΣ
 ΣΤΟ ΠΥΡΓΙ ΤΗΣ ΧΙΟΥ

θέμα

ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΚΑΙ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ ΚΤΙΡΙΟΥ

στέδιο

Ανατολική Όψη

Α/Α στέδιου

A10

κλίμακα 1:100

ΜΠΕΝΕΤΟΥ Άννα, Αρχ. Μηχ.



ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
 Δ.Π.Μ.Σ. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ
 ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ Α':
 ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ
 ΚΤΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΩΝ

Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία

ΓΕΝΟΥΑΤΙΚΟΣ ΟΧΥΡΩΜΑΤΙΚΟΣ ΠΥΡΓΟΣ
 ΣΤΟ ΠΥΡΓΙ ΤΗΣ ΧΙΟΥ

06/20

ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΚΑΙ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ ΚΤΙΡΙΟΥ

σχήμα

Νότια Όψη

Α/Α σχήμου

A11

κλίμακα 1:100

ΜΠΕΝΕΤΟΥ Άννα, Αρχ. Μηχ.



ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
 Δ.Π.Μ.Σ. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ
 ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ Α':
 ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ
 ΚΤΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΩΝ

Μεταπτυχιακή Διπλωματική εργασία

ΓΕΝΟΥΑΤΙΚΟΣ ΟΧΥΡΩΜΑΤΙΚΟΣ ΠΥΡΓΟΣ
 ΣΤΟ ΠΥΡΓΙ ΤΗΣ ΧΙΟΥ

θέμα

ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΚΑΙ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ ΚΤΙΡΙΟΥ

σχέδιο

Δυτική Όψη

Α/Α σχεδίου

A12

κλίμακα 1:100

ΜΠΕΝΕΤΟΥ Άννα, Αρχ. Μηχ.



ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
 Δ.Π.Μ.Σ. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ
 ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ Α':
 ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ
 ΚΤΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΩΝ

Μεταπτυχιακή Διπλωματική εργασία

ΓΕΝΟΥΑΤΙΚΟΣ ΟΧΥΡΩΜΑΤΙΚΟΣ ΠΥΡΓΟΣ
 ΣΤΟ ΠΥΡΓΙ ΤΗΣ ΧΙΟΥ

θέμα

ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΚΑΙ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ ΚΤΙΡΙΟΥ

σχεδίο

Βόρεια Όψη

Α/Α σχεδίου

A13

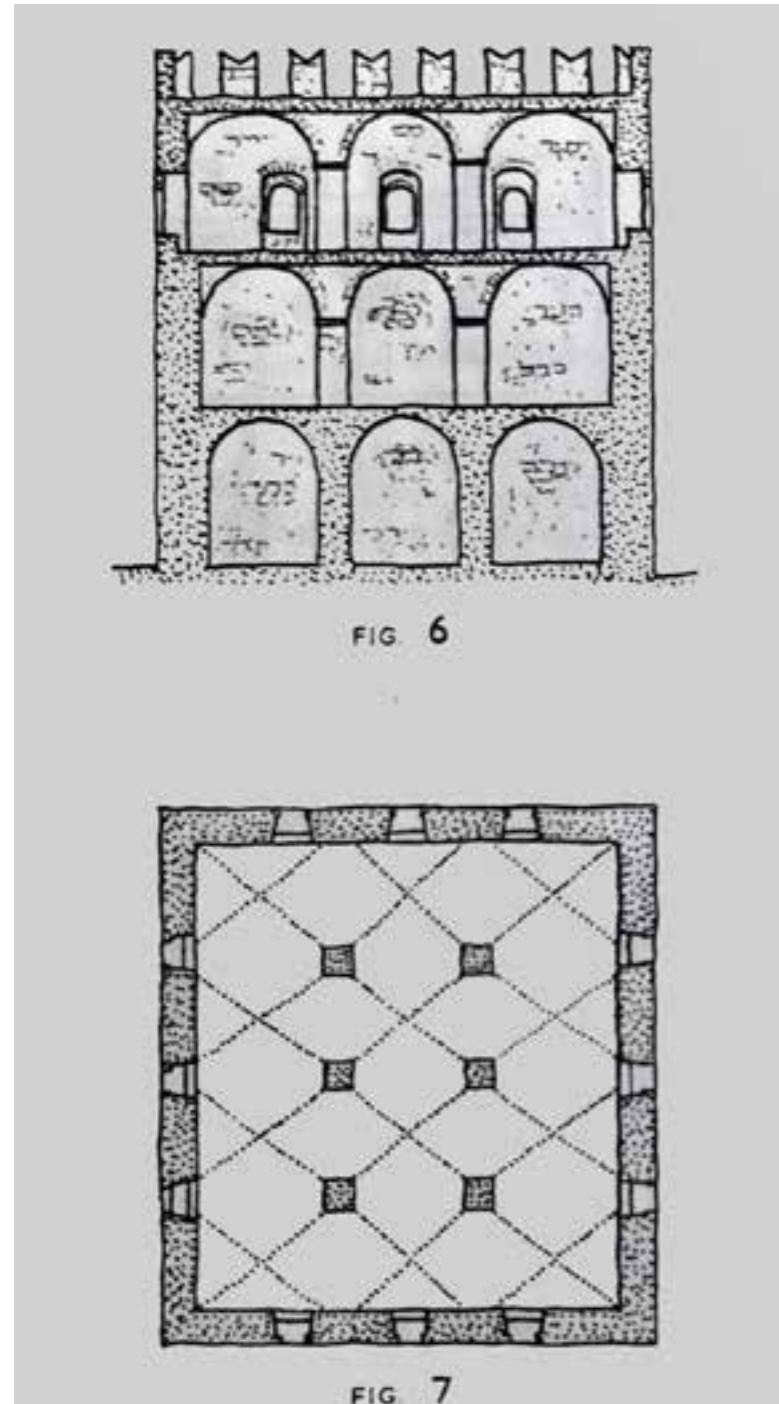
κλίμακα 1:100

ΜΠΕΝΕΤΟΥ Άννα, Αρχ. Μηχ.

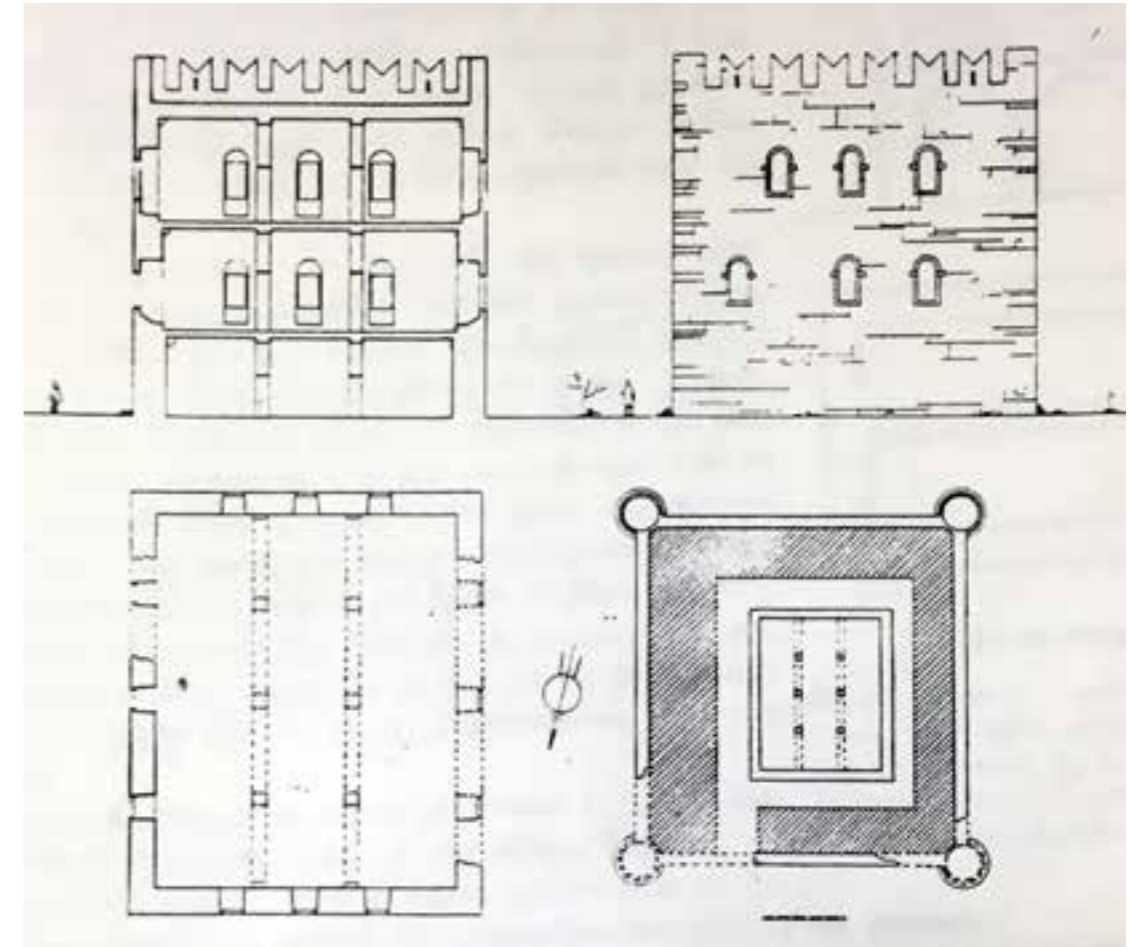
Β. 4. Ι. ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ ΓΕΝΟΥΑΤΙΚΟΥ ΠΥΡΓΟΥ

Παρά τις σημαντικές αλλοιώσεις, το ενδιαφέρον που προκάλεσε ο οικισμός σε περιηγητές, φωτογράφους και αρχιτέκτονες, κατά καιρούς, άφησε πλούσιο υλικό τεκμηρίωσης για την αρχική μορφή του πύργου.

Ο Arnold Smith, το 1937, αναπαριστά τον πύργο ως ένα τριόροφο κτήριο με έξι πεσσούς και συνεπώς δώδεκα σταυροθόλια σε κάθε επίπεδο, συμμετρικά ανοίγματα σε κάθε όψη και επάλξεις σε σχήμα χελιδνοουράς.



ARNOLD SMITH, 1937
ΓΡΑΦΙΚΗ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΥΡΓΟΥ



ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΜΠΟΥΡΑΣ, 1960
ΓΡΑΦΙΚΗ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΥΡΓΟΥ

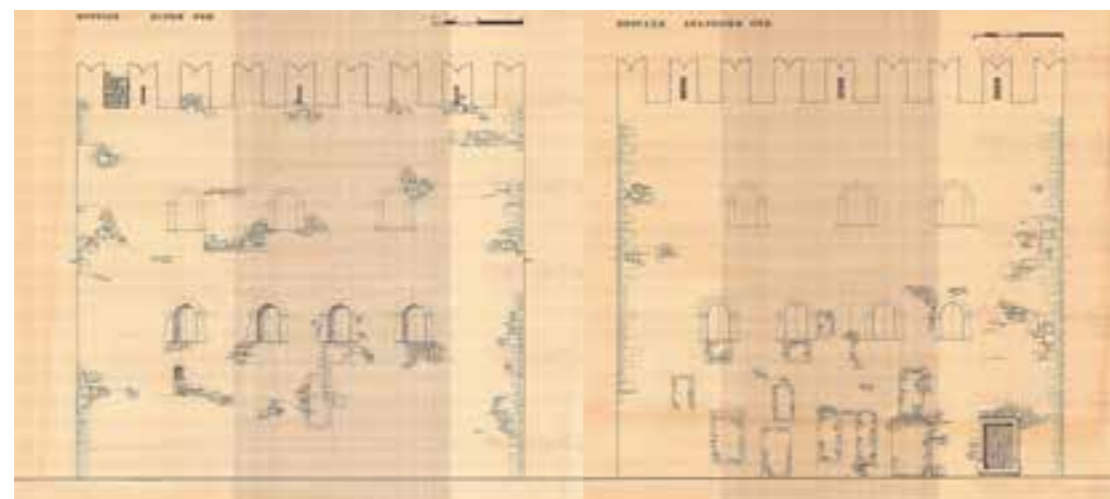
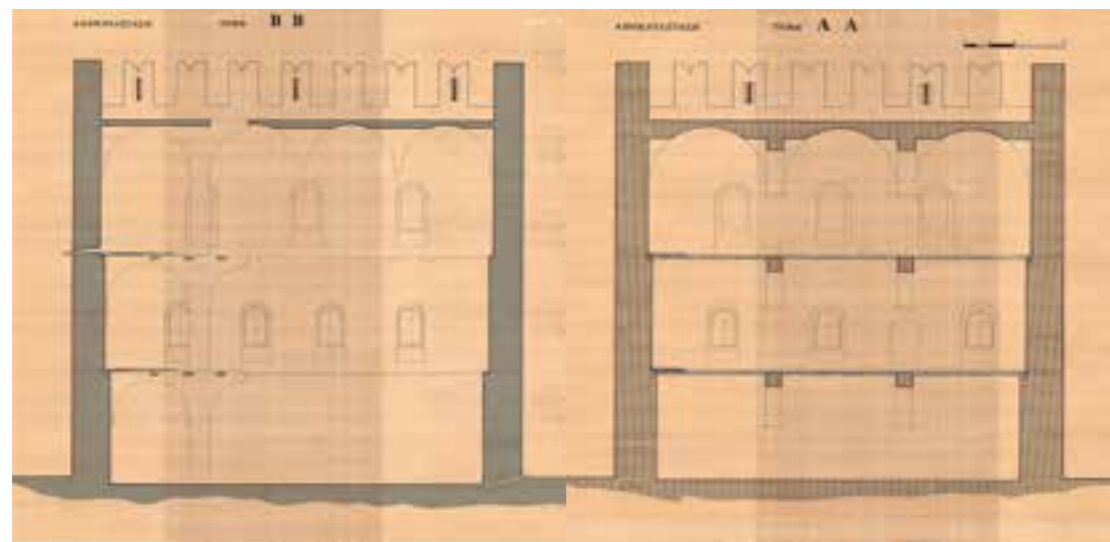
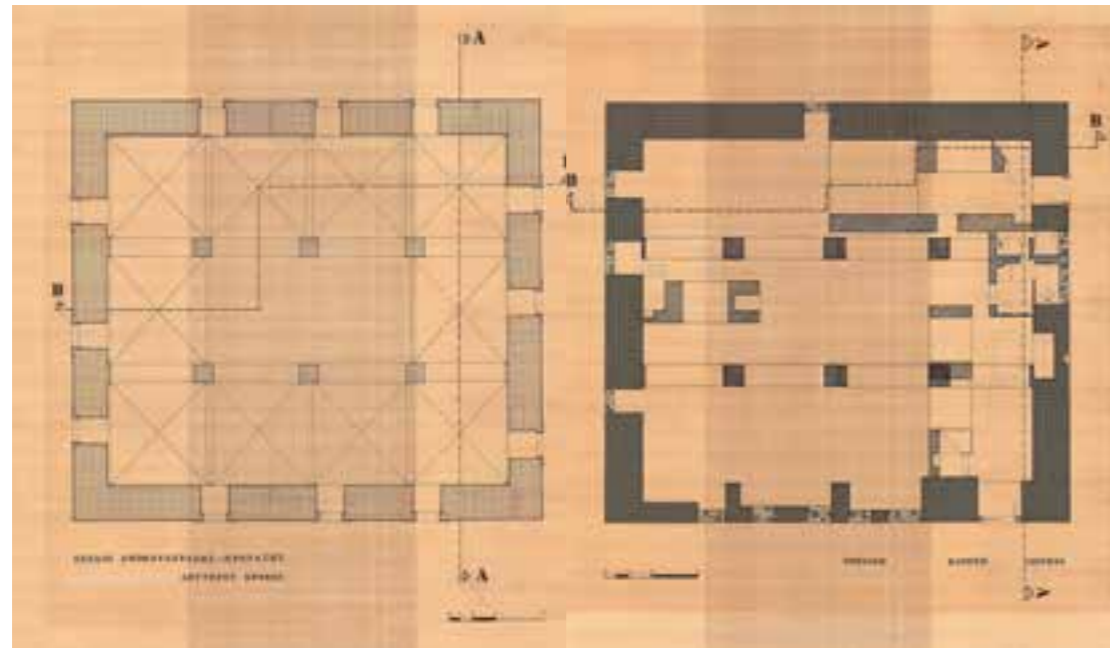
Το 1960 ο Χαράλαμπος Μπούρας αναπαριστά το μνημείο με ξύλινα πατώματα, υποστηριζόμενα από δύο σειρές τόξων [τέσσερα σε κάθε σειρά, στηριζόμενα σε τρεις πεσσούς.]

Αναφέρει συγκεκριμένα:

...παρόλο που στο εσωτερικό του δε σώζεται τίποτα πια, διακρίνονται οι γενέσεις των τόξων που κρατούσαν το δώμα και οι τρύπες των ξύλινων δοκαριών. Φαίνεται δε ότι αρχικά υπήρχαν έξι πεσσοί, σε δύο σειρές. Στους ορόφους υπάρχουν τρία παράθυρα σε κάθε πλευρά, που περιβάλλονται με πώρινα πλαίσια, ενώ στο ισόγειο δε φαίνεται να υπήρχαν ανοίγματα. Σήμερα δε σώζονται πια οι παλαιές επάλξεις, με τις οποίες το γενικό ύψος θα έφτανε τα 18 μέτρα περίπου. Τα πάχη των τοίχων κυμαίνονται από 1.50 - 1.70 μ.

*Γύρω από τον πύργο σχηματίζεται μεγάλος περίβολος, με τείχος και μικρούς στρογγυλούς πύργους στις γωνίες διαστάσεων 43 επί 38 μ. σήμερα σώζονται μόνο δύο πύργοι στο νοτιά, ενώ μέσα από το τείχος χτίστηκαν σπίτια. Έτσι δε διακρίνεται η πύλη της εισόδου και άλλες λεπτομέρειες. Οι πύργοι έχουν ύψος 10 μέτρα και διάμετρο περίπου 4, 40 μ.**

*Χαράλαμπος Μπούρας, Το Ελληνικό Λαϊκό Σπίτι, Ε.Μ.Π. 1960



ΑΠΟ ΤΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΤΗΣ ΜΑΡΙΑΣ ΞΥΔΑ, ΑΠΘ. 1973_ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ Χ. ΜΠΟΥΡΑΣ



ΦΩΤΟ PERNOT

Καθοριστικό ρόλο στην εξαγωγή συμπερασμάτων που αφορούν στην αρχική μορφή του πύργου είχαν οι φωτογραφίες που ακολούθησαν το μεγάλο σεισμό της Χίου. Λόγω της κατάρρευσε της ανατολικής όψης διακρίνεται καθαρά σε αυτές η δομή του στο εσωτερικό. Φαίνεται ότι στους ορόφους υπήρχαν σταυροθόλια, των οποίων διακρίνονται οι γενέσεις. Ερωτηματικά υπάρχουν μόνο για τη θολοδομία του ισογείου, τα οποία θα δούμε στη συνέχεια ότι προκύπτουν από αναλογίες με άλλους πύργους της ίδιας εποχής.



ΦΩΤΟ ΤΣΙΜΑ-ΠΑΠΑΧΑΤΖΗΔΑΚΗ

Οι πληροφορίες που αντλούμε από τις φωτογραφίες επαληθεύονται από παρατηρήσεις στο σημερινό δώμα (δεύτερο όροφο πύργου) όπου οι περιμετρικοί τοίχοι είναι απογυμνωμένοι. Διακρίνονται καθαρά οι γενέσεις των σταυροθολίων στις περσιές των πεσσών, καθώς και τα ίχνη των καμάρων και στις δύο διευθύνσεις.



Διατηρούνται οι μονολιθικές βάσεις στις γενέσεις των σταυροθολίων, ενώ έχουν μείνει και υπολείμματα από θολίτες από οπτόπλινθους. Δε διακρίνουμε κανένα ίχνος ξυλοδεσιάς, ή έδρασης ξύλινων δοκών [οι συνεχείς σε σειρά οπές χρησίμευαν για τα ικριώματα κατά την κατασκευή] οπότε συμπεραίνουμε ότι ο πύργος ήταν εξολοκλήρου από λιθοδομή.



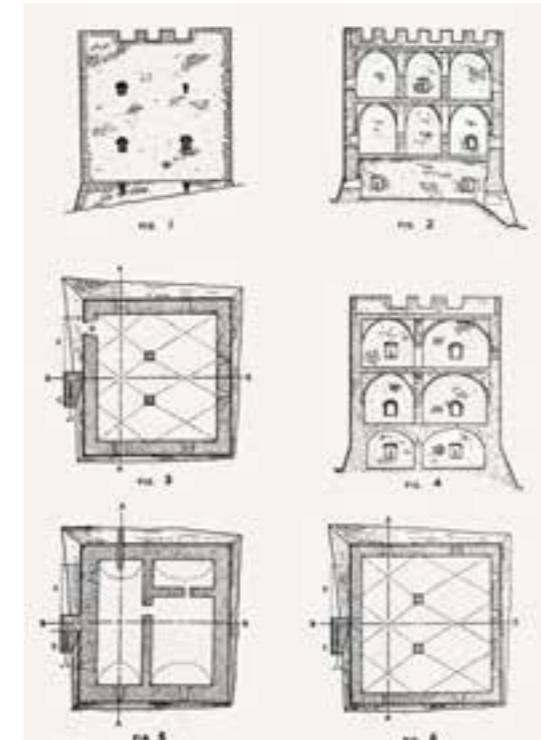
ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Πύργοι της ίδιας εποχής στο νησί:



ΠΥΡΓΟΣ ΔΩΤΙΩΝ.

Βρίσκεται στην πιο εύφορη περιοχή της Χίου, που ελέγχει οπτικά μεγάλη έκταση των νοτιοχώρων. Ισχυρό ορθογώνιο περιτείχισμα, περιβάλλει τον ελεύθερο χώρο στο μέσον του οποίου ορθώνεται ο πύργος. Πολεμίστρες διατρυπούσαν τις πλευρές του προτειχίσματος και στις γωνίες υπήρχαν μικροί κυκλικού πύργου από τους οποίους σώζονται σήμερα σε ερειπειώδη κατάσταση οι τρεις. Ο πύργος είναι σχεδόν τετράγωνος (14,30μ. επί 15,70 μ.) τριώροφο, θολοσκέπαστο άλλοτε, με επάλξεις στην επίστεψη. Το ισόγειο ήταν δίχωρο και καμαροσκεπές, χρησιμοποιούταν για αποθήκη και δεν επικοινωνούσε εσωτερικά με τον υπόλοιπο πύργο. Ο δεύτερος και ο τρίτος όροφος, των οποίων η κάλυψη επιτυγχανόταν με σταυροθόλια που στηρίζονταν σε δύο λιθόκτιστους πεσσούς στο μέσον των δωματίων είχαν μεγάλα ανοίγματα. Καμία θολωτή στέγασση δε σώζεται σήμερα παρά μόνο τα ίχνη των γενέσεων στους πλαγίους τοίχους. Η κύρια είσοδος ανοίγεται στη νότια όψη του ορόφου και η πρόσβαση σε αυτή γινόταν μέχρι ενός σημείου με λιθόκτιστη εξωτερική σκάλα με 13-14 βαθμίδες που στένευε από κάτω προς τα πάνω και κατέληγε σ' ένα πλατύσκαλο: για την υπόλοιπη απόσταση (τέσσερα περίπου μέτρα) χρησιμοποιούσαν ξύλινη ανασυρόμενη σκάλα για λόγους ασφαλείας. Η είσοδος προστατεύεται από «ζεματίστρες» ή «φονιάδες», που προεξέχουν πάνω από την πόρτα. Στο δώμα υπήρχε στηθαίο και επάλξεις, τα οποία εν μέρει διατηρούνται. Εξάιρεση αποτελούσε η δυτική πλευρά που είναι στραμμένη προς το βουνό και εξαρχής δε διέθετε επάλξεις. Ο πύργος σώζει όλο του το ύψος (18 μ.) και τις επάλξεις στις δύο πλευρές. Η νότια πλευρά το άρχισε να λιθολογείται από το 1935 και εξής από τους περιοίκους για την κατασκευή των αγροτόσπιτών τους. Η τοιχοποιία είναι επιμελημένη: πελεκημένοι λίθοι με διάσπαρτες πλίνθους στους αρμούς και συνδετικό κονίαμα. Διακρίνονται οι οριζόντιοι αρμοί των σταδίων κατασκευής του κτηρίου. Στο ισόγειο η τοιχοποιία ενισχύεται εξωτερικά από κεκλιμένο πόδιο (σκάρπα) που διατρυπάται από τέσσερα ανοίγματα που είχαν ρόλο φωταγωγού και πολεμίστρες.



ΠΥΡΓΟΣ ΔΩΤΙΩΝ
ΓΡΑΦΙΚΗ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ARNOLD SMITH



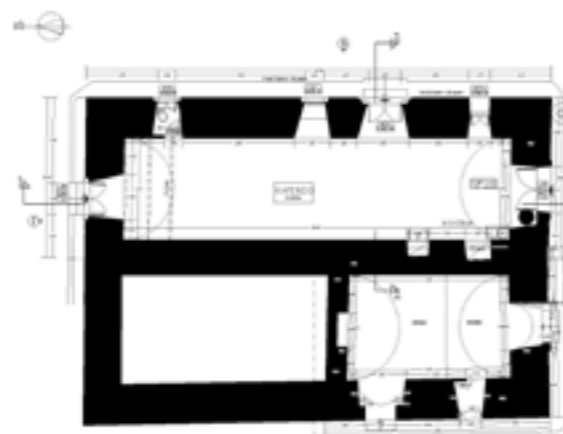
Λόγω της απουσίας αλλοιώσεων φαίνεται ότι στο ισόγειο υπήρχαν απλές καμάρες, ενώ στους δύο ορόφους σταυροθόλια. Αυτό ακριβώς φαίνεται να υποστηρίζει και ο Smith στην αναπαράσταση του 1937.

Ο χρόνος κατασκευής του οχυρώματος παραμένει άγνωστος. Λόγω έλλειψης πηγών, μόνο τα συγκριτικά στοιχεία με άλλα μνημεία της Γενουατοκρατίας και κυρίως ομοιότητες με το κεντρικό οχύρωμα του Πυργίου και των πυργόπουλων των Μεστών, τοποθετούν την κατασκευή του στην πρώτη περίοδο της Γενουατοκρατίας στη Χίο (14ο αι.). Υπάρχει όμως και η άποψη ότι προηγείται του 1346 (της κατάληψης δηλ. από τους Γενουάτες), βασισμένη σε μία πληροφορία από ένα ανέκδοτο χειρόγραφο που αναφέρει ότι όταν κατέλαβαν το νησί οι Γενουάτες βρήκαν τέσσερα βυζαντινά οχυρά, ένα από τα οποία συμπεραίνεται ότι είναι ο πύργος στα Δώτια. Έχει διατυπωθεί η υπόθεση ότι αρχικά είχε σχεδιαστεί στη θέση αυτή να δημιουργηθεί ένα χωριό αλλά για αδιευκρίνιστους λόγους αυτή η προοπτική δεν ευοδώθηκε.



ΠΥΡΓΟΣ ΟΛΥΜΠΩΝ.

Οι Ολύμποι εμφανίζουν τα τυπικά χαρακτηριστικά οχυρωμένων οικισμών της Χίου και διατηρούνται σε αρκετά καλή κατάσταση. Στο μέσον του χωριού υψώνεται ο αμυντικός πύργος, διαστάσεων 12 επί 18 περίπου. Σώζεται το ισόγειο που αποτελείται από δύο μεγάλους καμαροσκέπαστους χώρους και τον όροφο, χωρίς όμως την κάλυψή του. Ο πύργος των Ολύμπων μαζί με τον πύργο του Πυργίου είναι οι μόνοι κεντρικοί αμυντικοί πύργοι που έχουν διασωθεί στην περιοχή των Μαστιχοχωρίων.



ΠΥΡΓΟΣ ΟΛΥΜΠΩΝ
ΚΑΤΟΨΗ ΙΣΟΓΕΙΟΥ_ΣΗΜΕΡΑ [Γ. ΛΟΥΚΑΣ]

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

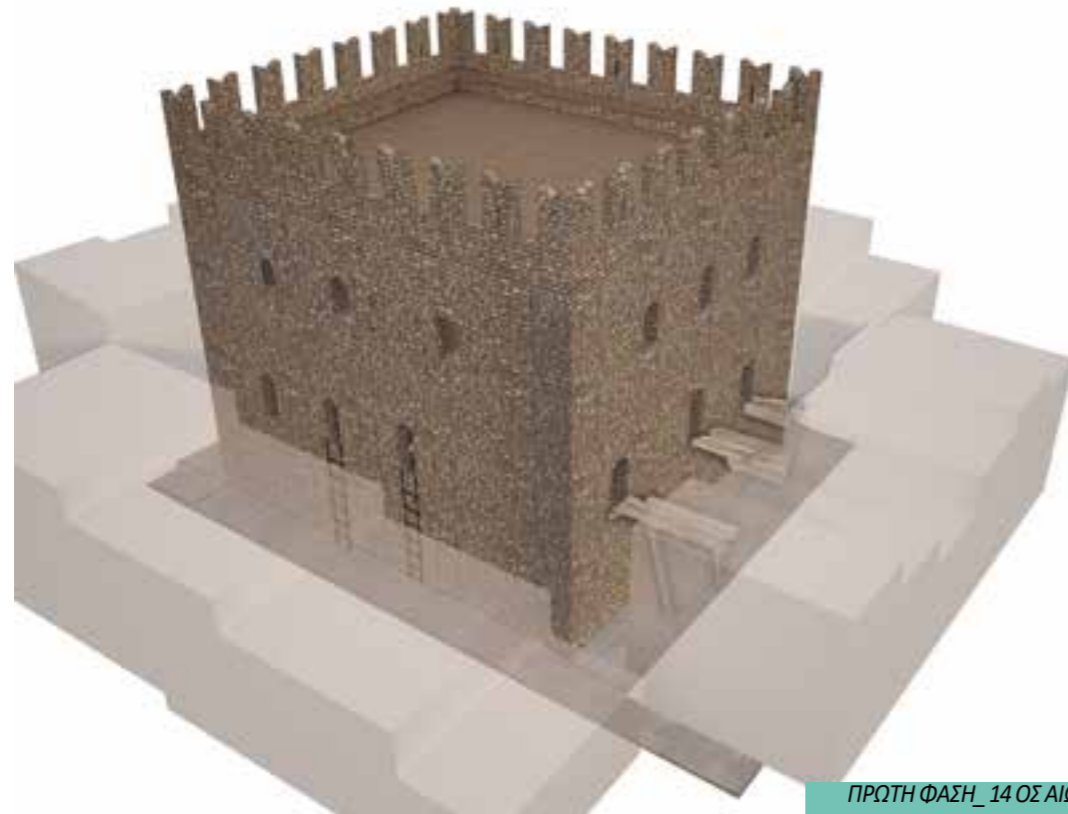
Από τα παραπάνω συμπεραίνουμε ότι στο ισόγειο του πύργου υπήρχαν απλές καμάρες ενώ στους δύο ορόφους σταυροθόλια. Με το σεισμό του 1881 κατέρρευσε σχεδόν όλο το εσωτερικό [οι δύο όροφοι και τμήμα του ισογείου]. Οι κατοικίες που ήρθαν στη συνέχεια να χτιστούν στο εσωτερικό του ακολούθησαν άλλο κάναβο, που μόνο στη μία διεύθυνση συμπίπτει με τον αρχικό, πράγμα που μας δίνει και τη διεύθυνση των καμάρων του ισογείου.



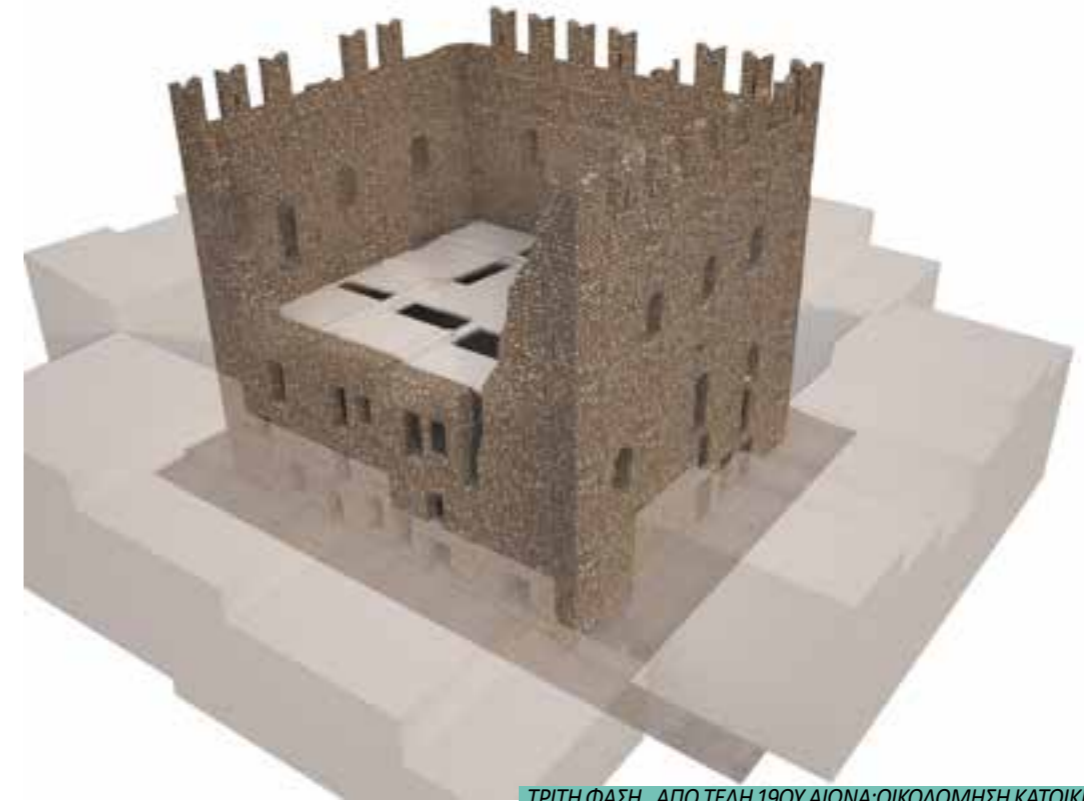
ΥΠΑΡΧΟΥΣΑ ΤΟΙΧΟΠΟΙΙΑ ΟΡΟΦΟΥ
ΜΕ ΚΟΚΚΙΝΟ ΧΡΩΜΑ ΣΗΜΕΙΩΝΟΝΤΑΙ ΟΙ ΠΕΣΣΟΙ ΤΗΣ Α΄ΦΑΣΗΣ

Η τεκμηρίωση του εξωτερικού του πύργου [το αρχικό ύψος, η μορφή των επάλξεων, οι θέσεις και η μορφή των ανοιγμάτων] μπορεί να γίνει με βεβαιότητα από τις πληροφορίες που μας δίνουν οι φωτογραφίες της εποχής.

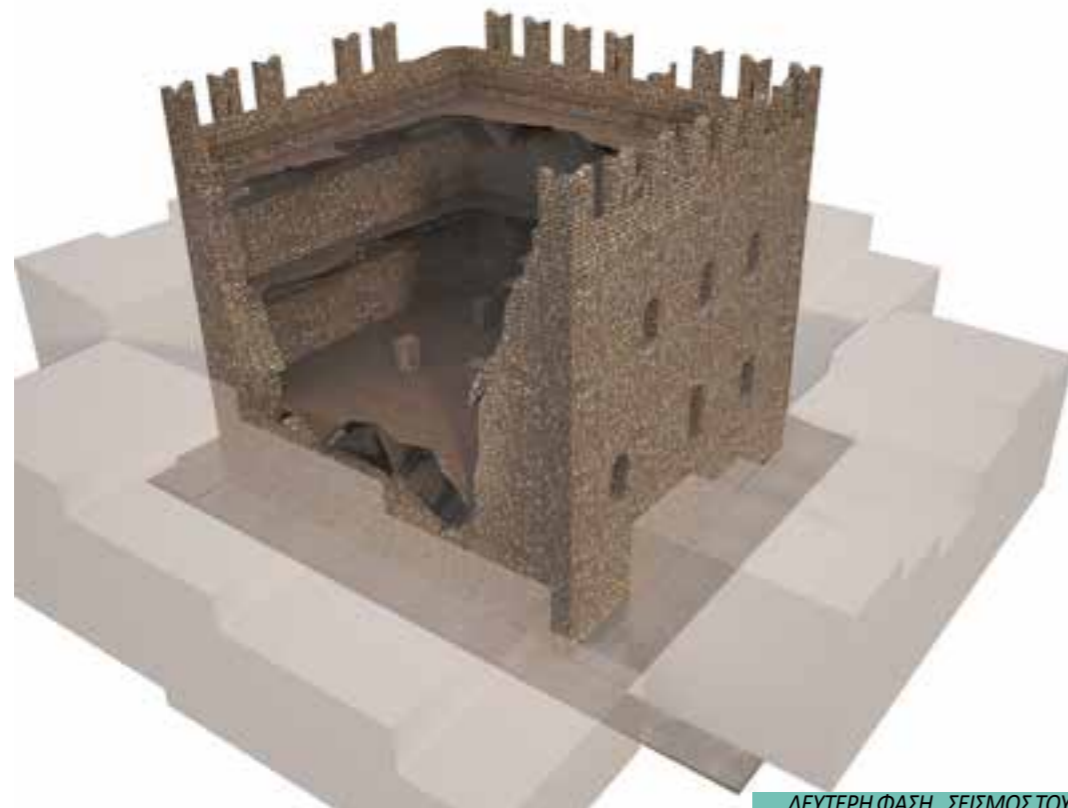
ΕΞΕΛΙΞΗ ΠΥΡΓΟΥ -ΦΑΣΕΙΣ



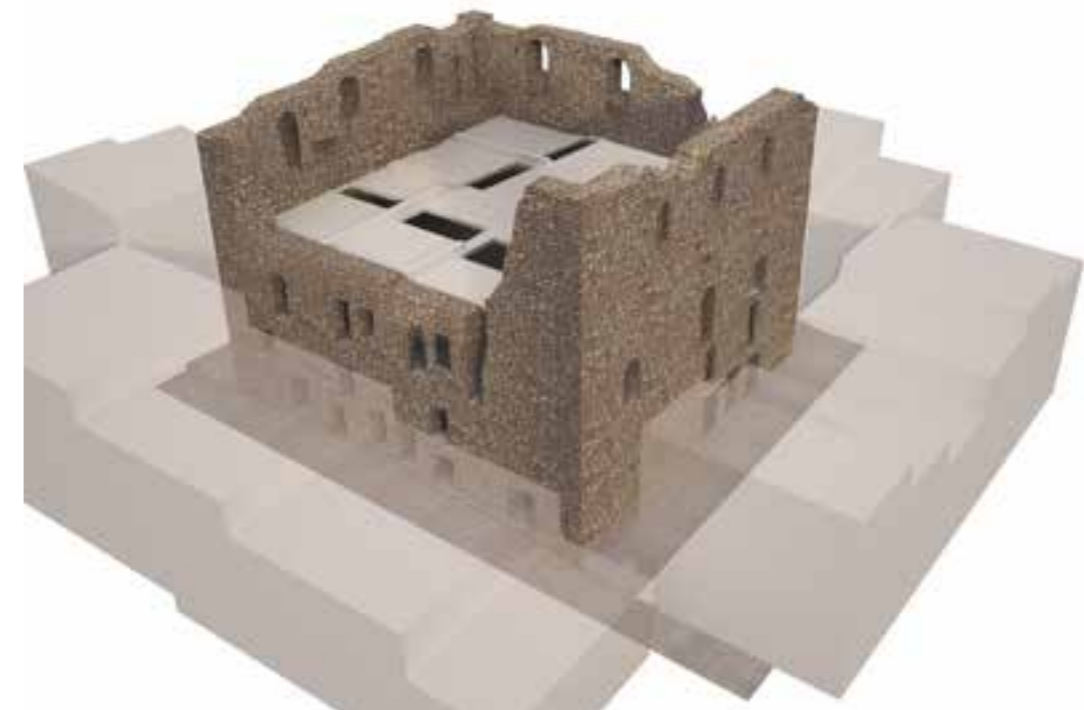
ΠΡΩΤΗ ΦΑΣΗ_ 14 ΟΣ ΑΙΩΝΑΣ



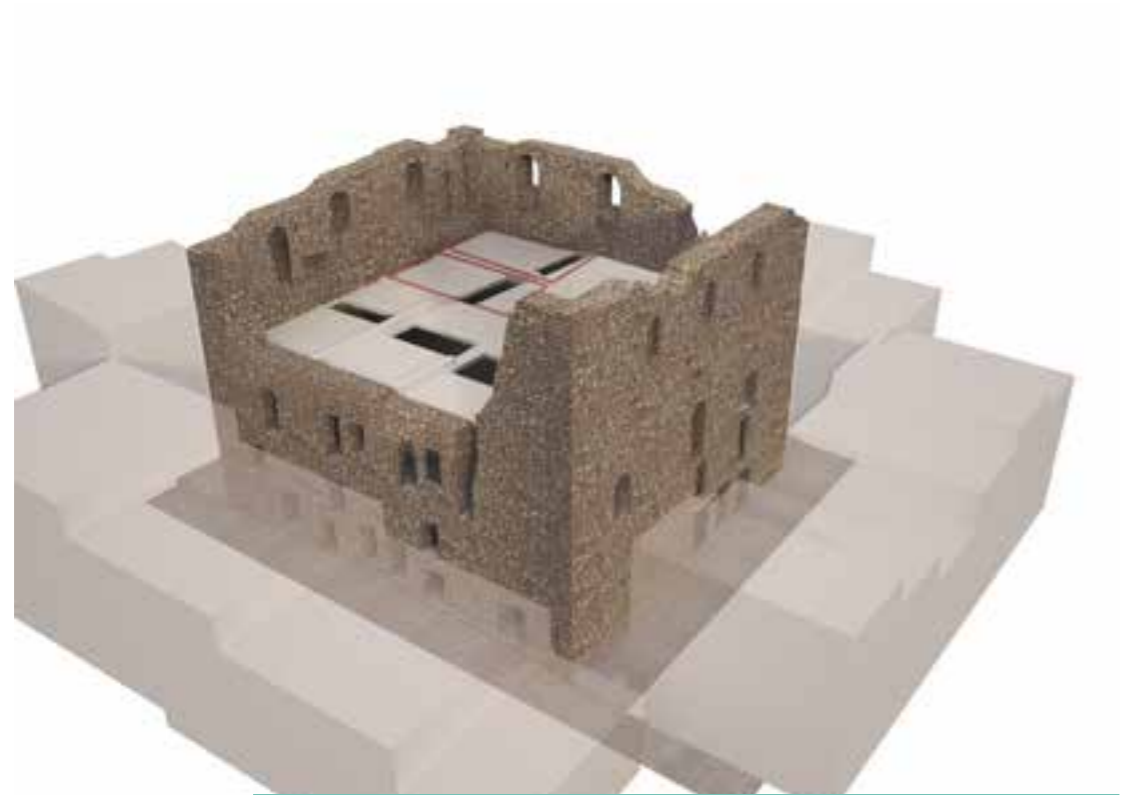
ΤΡΙΤΗ ΦΑΣΗ_ ΑΠΟ ΤΕΛΗ 19ΟΥ ΑΙΩΝΑ: ΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗ ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ



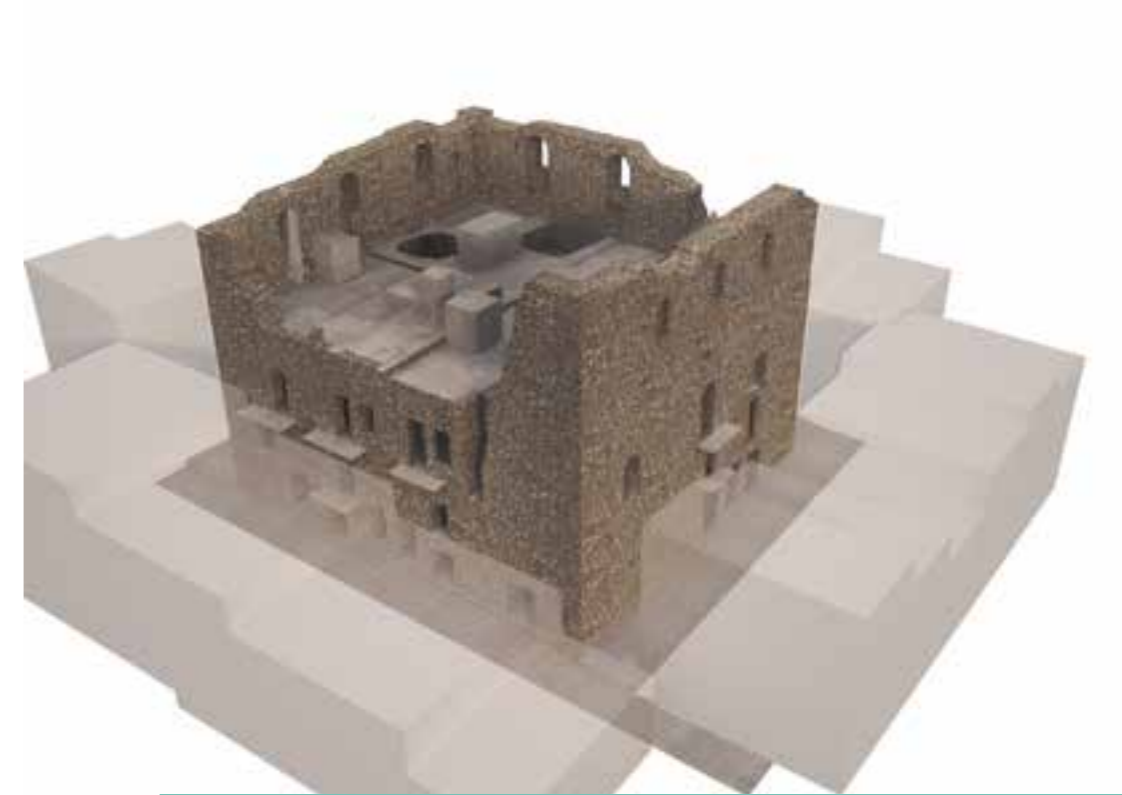
ΔΕΥΤΕΡΗ ΦΑΣΗ_ ΣΕΙΣΜΟΣ ΤΟΥ 1881



ΤΕΤΑΡΤΗ ΦΑΣΗ_ 1937: ΚΑΘΑΙΡΕΣΗ ΤΩΝ ΑΝΩ ΤΡΙΩΝ ΜΕΤΡΩΝ ΤΟΥ ΠΥΡΓΟΥ



ΠΕΜΠΤΗ ΦΑΣΗ_ ΚΑΘΑΙΡΕΣΕΙΣ ΘΟΛΩΝ_ ΧΡΗΣΗ ΣΙΔΗΡΟΔΟΚΩΝ



ΕΒΔΟΜΗ ΦΑΣΗ_ ΜΕΣΑ - ΤΕΛΗ ΕΙΚΟΣΤΟΥ ΑΙ: ΕΝΤΑΤΙΚΗ ΧΡΗΣΗ ΣΚΥΡΟΔΕΜΑΤΟΣ ΓΙΑ ΔΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΞΩΣΤΕΣ



ΕΚΤΗ ΦΑΣΗ_ ΜΕΣΑ ΕΙΚΟΣΤΟΥ ΑΙ: ΚΛΕΙΣΙΜΟ ΑΙΘΡΙΩΝ_ ΠΛΑΚΕΣ ΣΚΥΡΟΔΕΜΑΤΟΣ



ΟΓΔΟΗ ΦΑΣΗ_ ΣΗΜΕΡΑ: ΕΚΤΕΤΑΜΕΝΕΣ ΑΛΛΟΙΩΣΕΙΣ



Ο ΝΕΟΣ ΦΟΡΕΑΣ _ΤΟ ΝΕΟ ΚΤΗΡΙΟΛΟΓΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Η πρόθεση της πρότασης είναι να αποκτήσει και πάλι η πύργος δημόσιο χαρακτήρα. Αυτό απαιτεί την καθαίρεση των ανεξάρτητων κατοικιών που υπάρχουν σήμερα, καθώς οι περισσότερες από αυτές είναι πολύ αλλοιωμένες. Προτείνεται να μετατραπεί σε πολιτιστικό κέντρο του οικισμού, το οποίο θα περιλαμβάνει μουσείο, αίθουσα πολλαπλών χρήσεων, γραφεία και βιβλιοθήκη του πολιτιστικού συλλόγου του Πυργίου.

Ο πύργος πρέπει να αποκτήσει και πάλι την αρχική του μορφή εξωτερικά, με όλο του το ύψος και τις επάλξεις στη στέψη. Θα καθαιρεθούν όλες οι υπάρχουσες δομές, πλην δύο εσωτερικών τοίχων που, όπως φαίνεται στα σχέδια είναι της πρώτης φάσης, και μιας ολόκληρης κατοικίας που θα αποτελέσει τεκμήριο της παρούσας κατάστασης και θα μετατραπεί σε οικομυσείο. Το μουσειολογικό πρόγραμμα: ο επισκέπτης μπαίνει στο ισόγειο από είσοδο στην ανατολική όψη. Μετά την έκδοση εισιτηρίου, μέσω του κλιμακοστασίου ή του ανελκυστήρα οδηγείται στην αίθουσα του ημιορόφου, που είναι αφιερωμένη στο κτήριο και τις φάσεις του. Στη συνέχεια οδηγείται στο δώμα με τις επάλξεις, περιηγείται στον περιδρόμο όπου παίρνει πληροφορίες για το οχυρωματικό δίκτυο της εποχής της γενουατοκρατίας. Μετά ακολουθούν οι τρίτη και τέταρτη θεματική ενότητα (3- Πυργί - πολεοδομία και 4-κοινωνία) και τέλος μπαίνει στον όροφο του οικομυσείου (5η ενότητα) και κατεβαίνοντάς το ξαναβρίσκεται στο ισόγειο, που έχει την επιλογή να μπει στο καφέ ή καταστημα ή να οδηγηθεί στην έξοδο.

Η πρόταση εστιάζει σε δύο άξονες: Α) στη στερέωση/ ενίσχυση της υπάρχουσας λιθοδομής και στην απομάκρυνση των σημαντικότερων αλλοιώσεων και Β) στη δημιουργία ενός ανεξάρτητου φορέα που θα τοποθετηθεί μέσα στο κέλυφος του πύργου από ελαφρύ υλικό (ξύλο).

Τα υποστυλώματα του φορέα τοποθετούνται στα σημεία όπου βρίσκονταν οι πεσσοί της πρώτης φάσης. Η μορφή τους παραπέμπει σε αυτή των σταυροθολίων, με καμπύλες δοκούς να ξεκινούν από ένα ύψος του υποστυλώματος υπό γωνία 45 μοιρών με τις κύριες δοκούς και να καταλήγουν σε χιαστί δευτερεύουσες δοκούς μέσα στα πλαίσια. Η μορφή των ξύλινων πλασιών με την καμπύλη δοκό αυξάνει την δυσκαμψία του φορέα για οριζόντια (σεισμική) φόρτιση και ταυτόχρονα μεγαλώνει την δυσκαμψία του οριζόντιου διαφράγματος.

Στα οριζόντια διαφράγματα των τριών σταθμών θα υπάρχουν 2 κόντρα πλακέ πάχους 2,5 εκατοστών το καθένα στις δύο διευθύνσεις. Θα αγκυρωθούν στην εξωτερική τοιχοποιία με ελάσματα ανά 1,5 μέτρα.

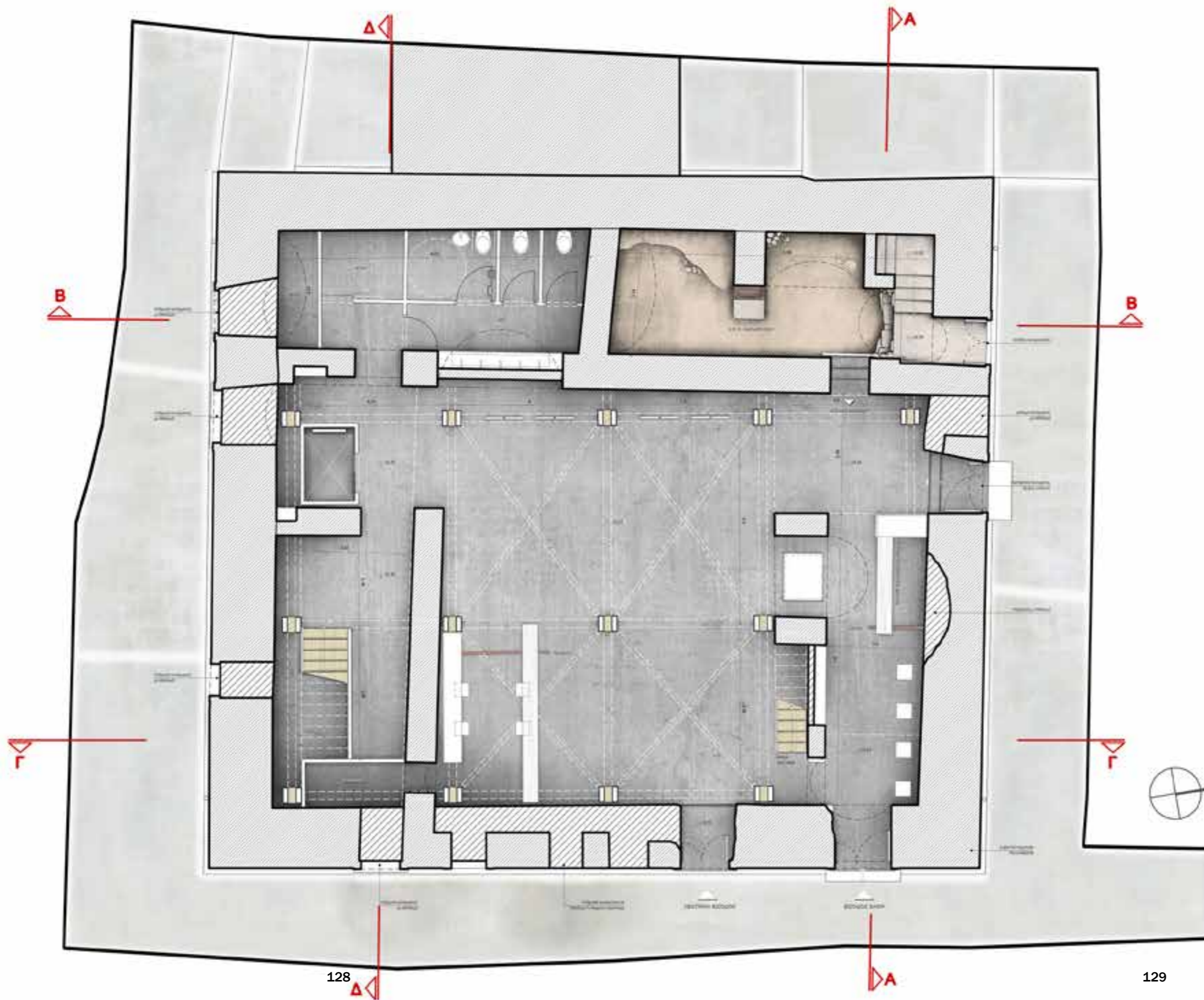
Η καθαίρεση των τοίχων στο εσωτερικό της κατασκευής θα γίνει μετά την ενίσχυση - επέμβαση του εξωτερικού τοίχους του πύργου, ώστε στην φάση των καθαιρέσεων να μην υπάρχει κίνδυνος κατάρρευσης, επομένως οι εργασίες (αρμολόγημα, έννεμα) θα προηγηθούν.

Στην φάση καθαιρέσεως είναι πιθανό να απαιτηθούν μη μεμονωμένες υποστυλώσεις τμημάτων της κατασκευής.

Οι τοίχοι που θα παραμείνουν εσωτερικά θα συνδεθούν με τον περιμετρικό τοίχο. Γνωρίζοντας ότι δεν έχουμε δεδομένα του εδάφους και των συνθηκών θεμελίωσης, υπάρχει πιθανότητα ανάγκης να γίνει ενίσχυση των υφισταμένων θεμελίων της κατασκευής ταυτόχρονα και εφόσον στην εκσκαφή για τη δημιουργία των θεμελίων της νέας ξύλινης κατασκευής υπάρχουν αρχαιολογικά ευρήματα, μπορεί να γίνει η θεμελίωση με χρήση μικροπασσάλων σε κεφαλόδεσμο χωρίς να διαταράξουμε τα ευρήματα.



ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΥ ΝΕΟΥ ΦΟΡΕΑ [BOX IN A BOX]



ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
 Δ.Π.Μ.Σ. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ
 ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ Α':
 ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ
 ΚΤΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΩΝ

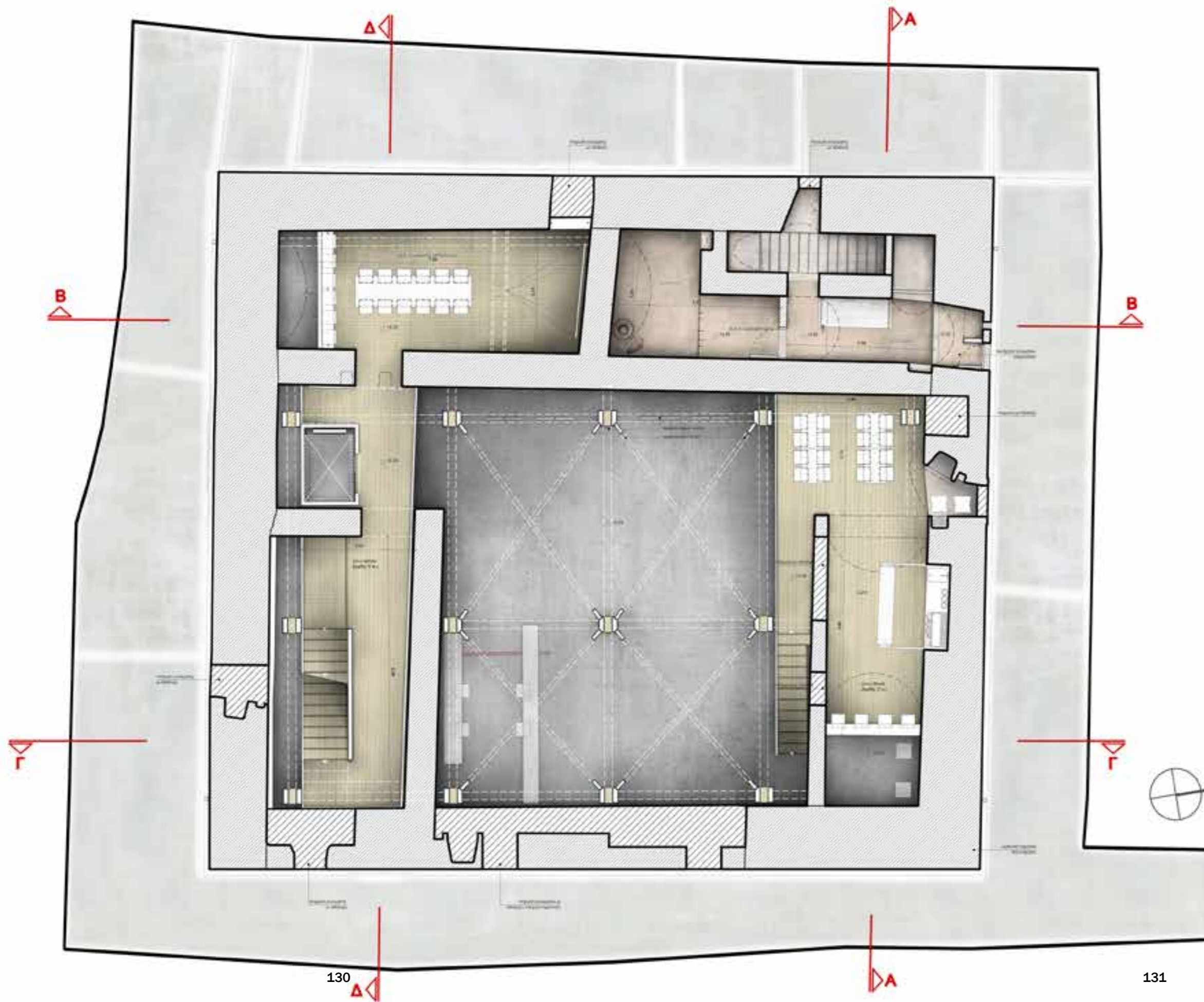
Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία
 ΓΕΝΟΥΑΤΙΚΟΣ ΟΧΥΡΩΜΑΤΙΚΟΣ ΠΥΡΓΟΣ
 ΣΤΟ ΠΥΡΓΙ ΤΗΣ ΧΙΟΥ

Θέμα
 ΠΡΟΤΑΣΗ ΣΤΕΡΕΩΣΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

σχέδιο
 Κάτοψη Ισογείου

Α/Α σχεδίου
Π01 κλίμακα 1:100

ΜΠΕΝΕΤΟΥ ΆΝΝΑ, Αρχ. Μηχ.



ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
 Δ.Π.Μ.Σ. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ
 ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ Α':
 ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ
 ΚΤΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΩΝ

Μεταπτυχιακή Διπλωματική εργασία

ΓΕΝΟΥΑΤΙΚΟΣ ΟΧΥΡΩΜΑΤΙΚΟΣ ΠΥΡΓΟΣ
 ΣΤΟ ΠΥΡΓΙ ΤΗΣ ΧΙΟΥ

Θέμα
 ΠΡΟΤΑΣΗ ΣΤΕΡΕΩΣΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

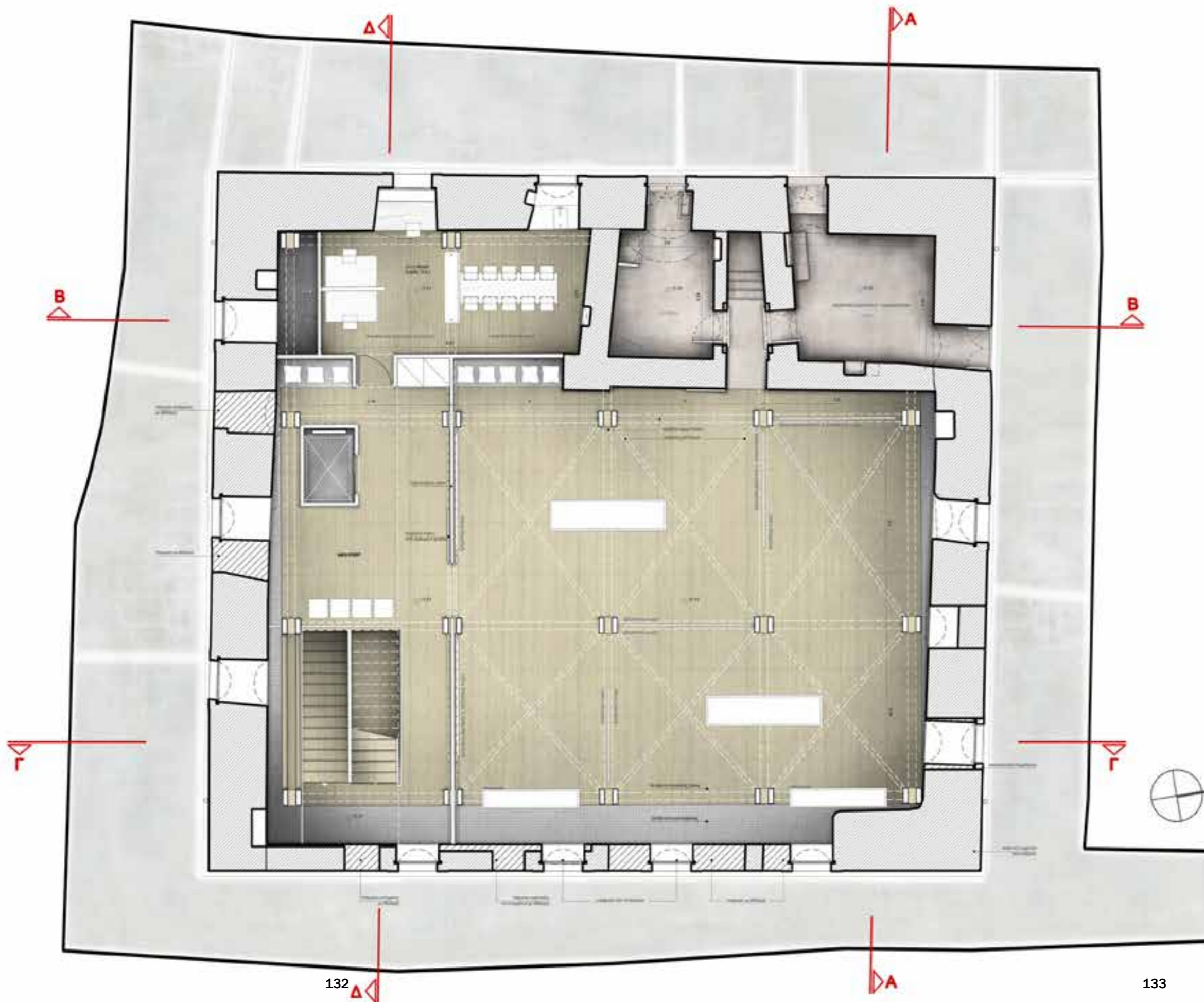
σχέδιο
 Κάτοψη 1ου ορόφου

Α/Α σχεδίου

Π02

κλίμακα 1:100

ΜΠΕΝΕΤΟΥ Άννα, Αρχ. Μηχ.



132

133

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
 Δ.Π.Μ.Σ. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ
 ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ Α':
 ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ
 ΚΤΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΩΝ

Μεταπτυχιακή Διπλωματική εργασία

ΓΕΝΟΥΑΤΙΚΟΣ ΟΧΥΡΩΜΑΤΙΚΟΣ ΠΥΡΓΟΣ
 ΣΤΟ ΠΥΡΓΙ ΤΗΣ ΧΙΟΥ

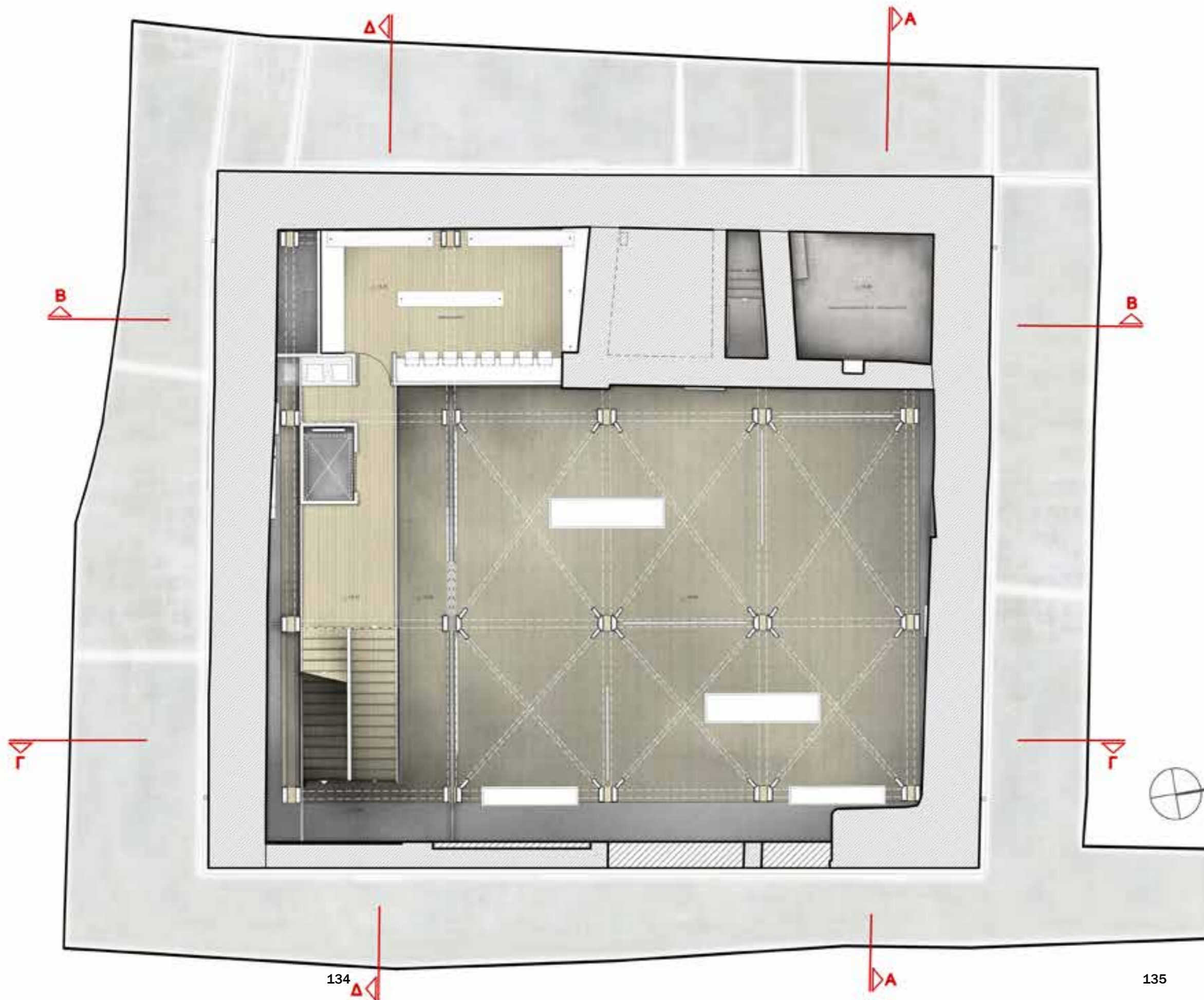
Θέμα
 ΠΡΟΣΤΑΣΗ ΣΤΕΡΕΩΣΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

σχέδιο
 Κάτοψη 2ου ορόφου

Α/Α σχεδίου
Π03

κλίμακα 1:100

ΜΠΕΝΕΤΟΥ Άννα, Αρχ. Μηχ.



ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
 Δ.Π.Μ.Σ. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ
 ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ Α':
 ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ
 ΚΤΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΩΝ

Μεταπτυχιακή Διπλωματική εργασία

ΓΕΝΟΥΑΤΙΚΟΣ ΟΧΥΡΩΜΑΤΙΚΟΣ ΠΥΡΓΟΣ
 ΣΤΟ ΠΥΡΓΙ ΤΗΣ ΧΙΟΥ

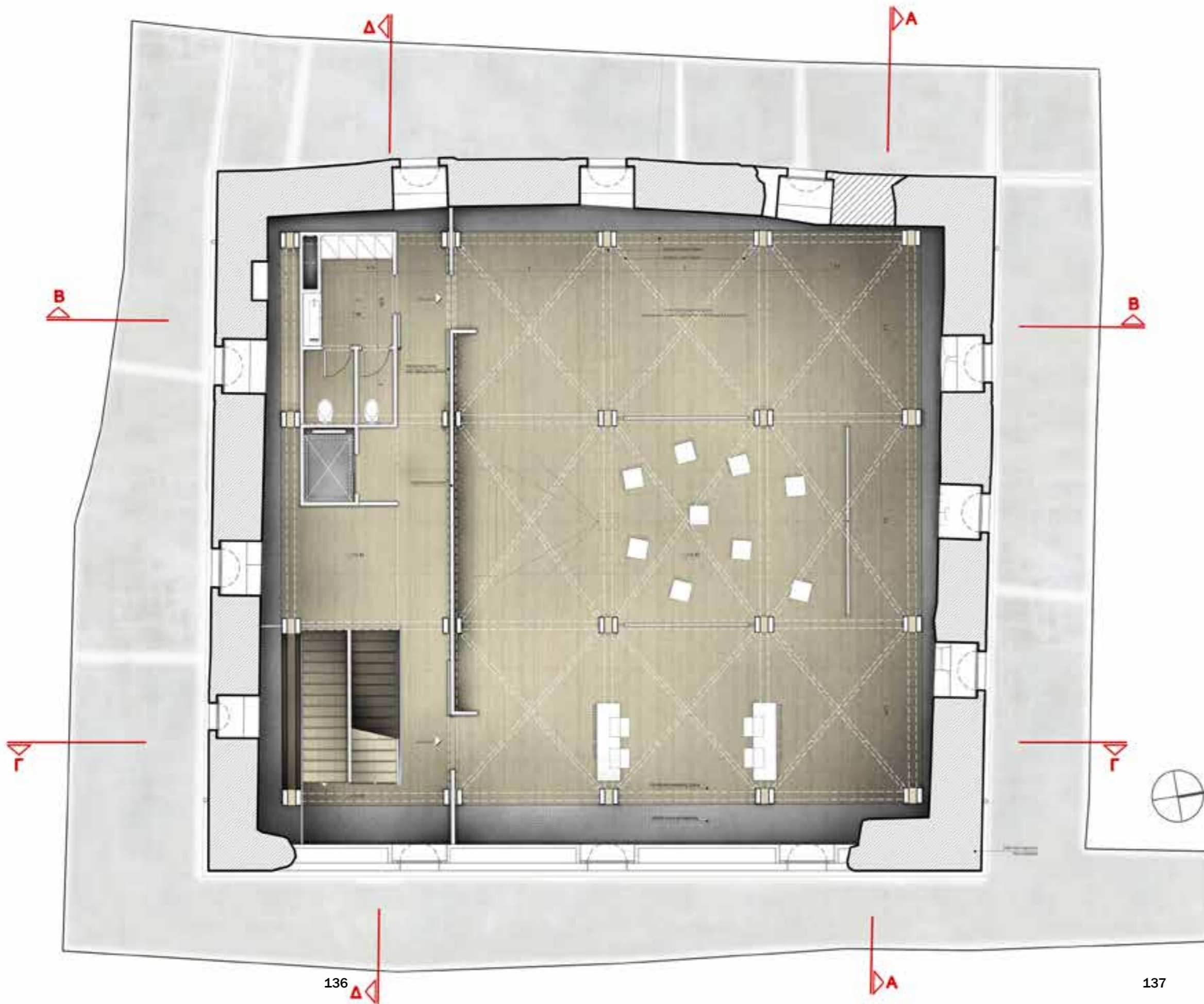
Θέμα
 ΠΡΟΤΑΣΗ ΣΤΕΡΕΩΣΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

σχέδιο
 Κάτοψη 3ου ορόφου

Α/Α σχεδίου
Π04

κλίμακα 1:100

ΜΠΕΝΕΤΟΥ Άννα, Αρχ. Μηχ.



ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
 Δ.Π.Μ.Σ. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ
 ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ Α':
 ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ
 ΚΤΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΩΝ

Μεταπτυχιακή Διπλωματική εργασία

ΓΕΝΟΥΑΤΙΚΟΣ ΟΧΥΡΩΜΑΤΙΚΟΣ ΠΥΡΓΟΣ
 ΣΤΟ ΠΥΡΓΙ ΤΗΣ ΧΙΟΥ

Θέμα

ΠΡΟΤΑΣΗ ΣΤΕΡΕΩΣΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

σχέδιο

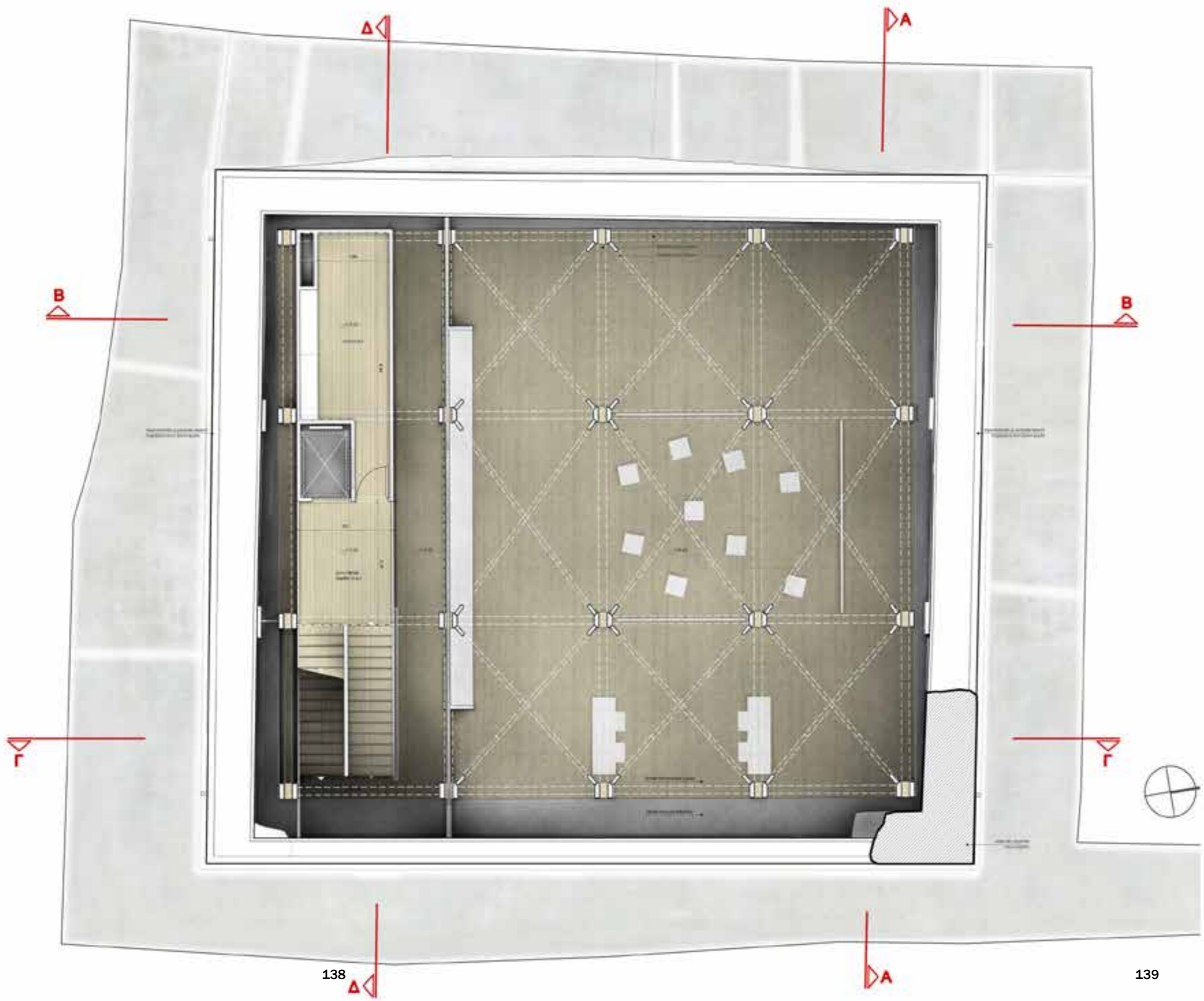
Κάτοψη 4ου ορόφου

Α/Α σχεδίου

Π05

κλίμακα 1:100

ΜΠΕΝΕΤΟΥ Άννα, Αρχ. Μηχ.



138

139

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
 Δ.Π.Μ.Σ. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ
 ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ Α':
 ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ
 ΚΤΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΩΝ

Μεταπτυχιακή Διπλωματική εργασία

ΓΕΝΟΥΑΤΙΚΟΣ ΟΧΥΡΩΜΑΤΙΚΟΣ ΠΥΡΓΟΣ
 ΣΤΟ ΠΥΡΓΙ ΤΗΣ ΧΙΟΥ

Θέμα
 ΠΡΟΤΑΣΗ ΣΤΕΡΕΩΣΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

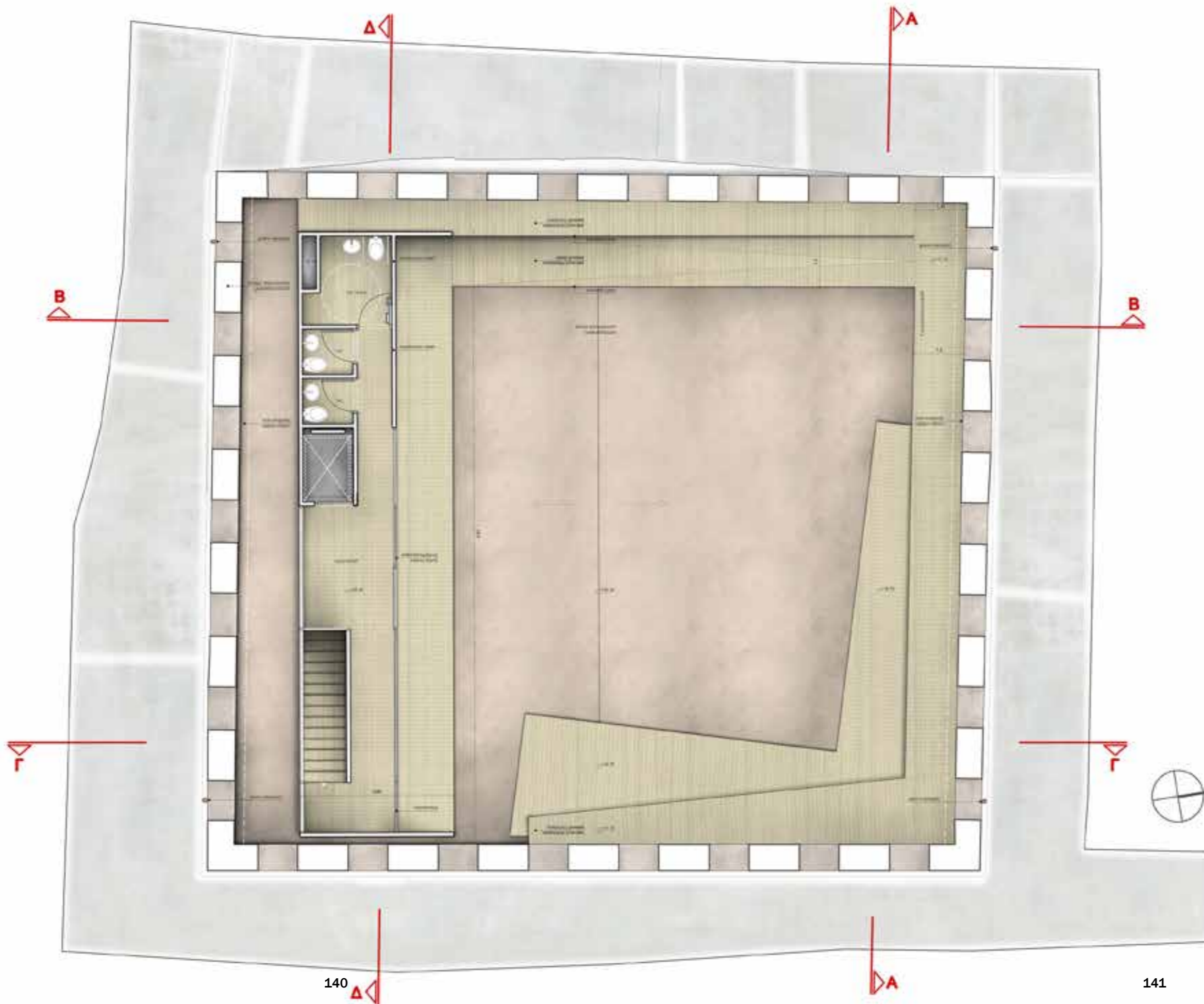
σχέδιο
 Κάτοψη 5ου ορόφου

Α/Α σχεδίου

Π06

κλίμακα 1:100

ΜΠΕΝΕΤΟΥ Άννα, Αρχ. Μηχ.



ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
 Δ.Π.Μ.Σ. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ
 ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ Α':
 ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ
 ΚΤΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΩΝ

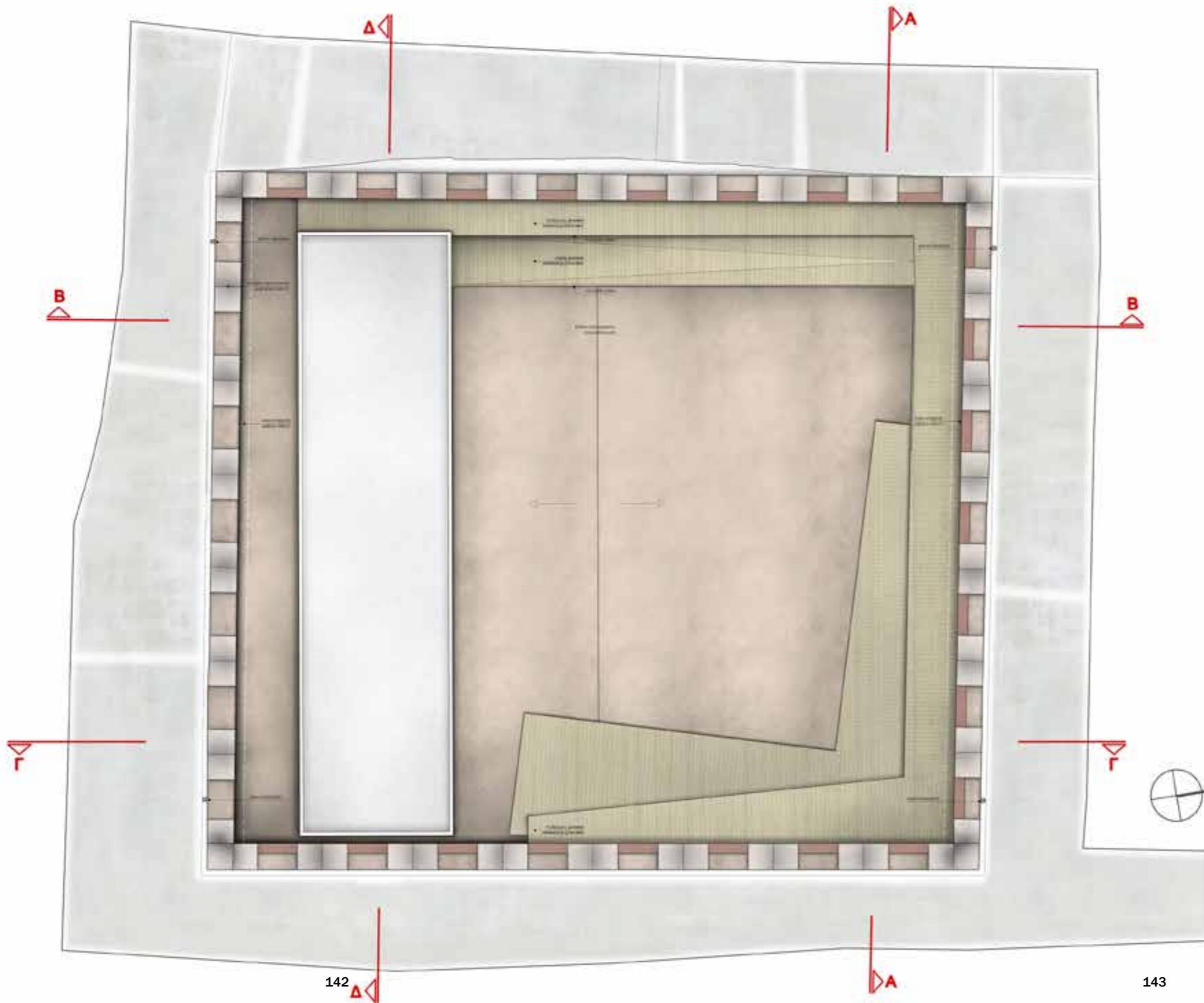
Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία
 ΓΕΝΟΥΑΤΙΚΟΣ ΟΧΥΡΩΜΑΤΙΚΟΣ ΠΥΡΓΟΣ
 ΣΤΟ ΠΥΡΓΙ ΤΗΣ ΧΙΟΥ

Θέμα
 ΠΡΟΤΑΣΗ ΣΤΕΡΕΩΣΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

σχέδιο
 Κάτοψη 6ου ορόφου

ΑΔΑ σχεδίου
Π07 κλίμακα 1:100

ΜΠΕΝΕΤΟΥ ΆΝΝΑ, Αρχ. Μηχ.



ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
 Δ.Π.Μ.Σ. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ
 ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ Α':
 ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ
 ΚΤΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΩΝ

Μεταπτυχιακή Διπλωματική εργασία

ΓΕΝΟΥΑΤΙΚΟΣ ΟΧΥΡΩΜΑΤΙΚΟΣ ΠΥΡΓΟΣ
 ΣΤΟ ΠΥΡΓΙ ΤΗΣ ΧΙΟΥ

Θέμα
 ΠΡΟΤΑΣΗ ΣΤΕΡΕΩΣΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

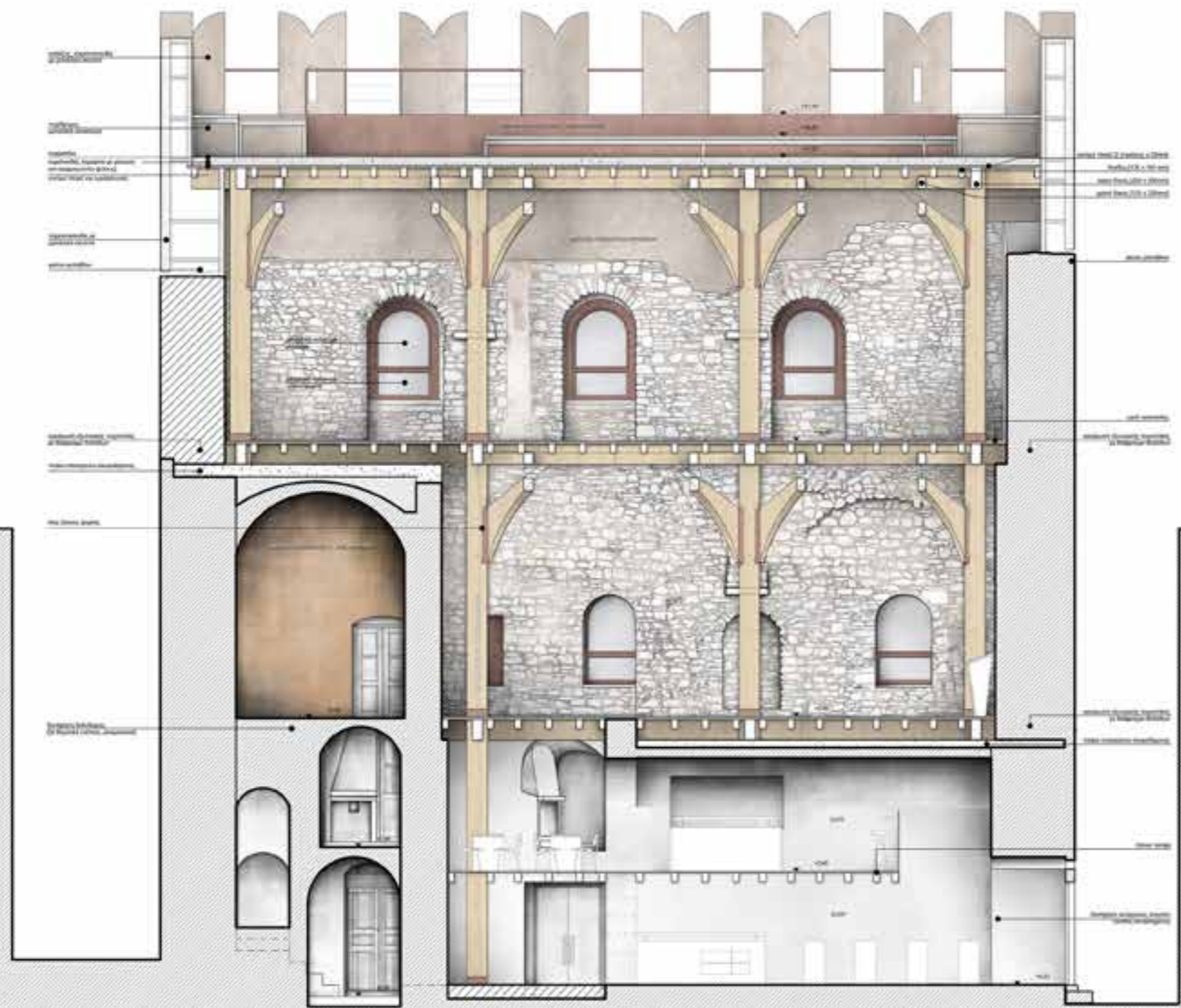
σχέδιο
Γενική Κάτοψη

Α/Α σχεδίου

Π08

κλίμακα 1:100

ΜΠΕΝΕΤΟΥ Άννα, Αρχ. Μηχ.



ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
 Δ.Π.Μ.Σ. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ
 ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ Α':
 ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ
 ΚΤΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΩΝ

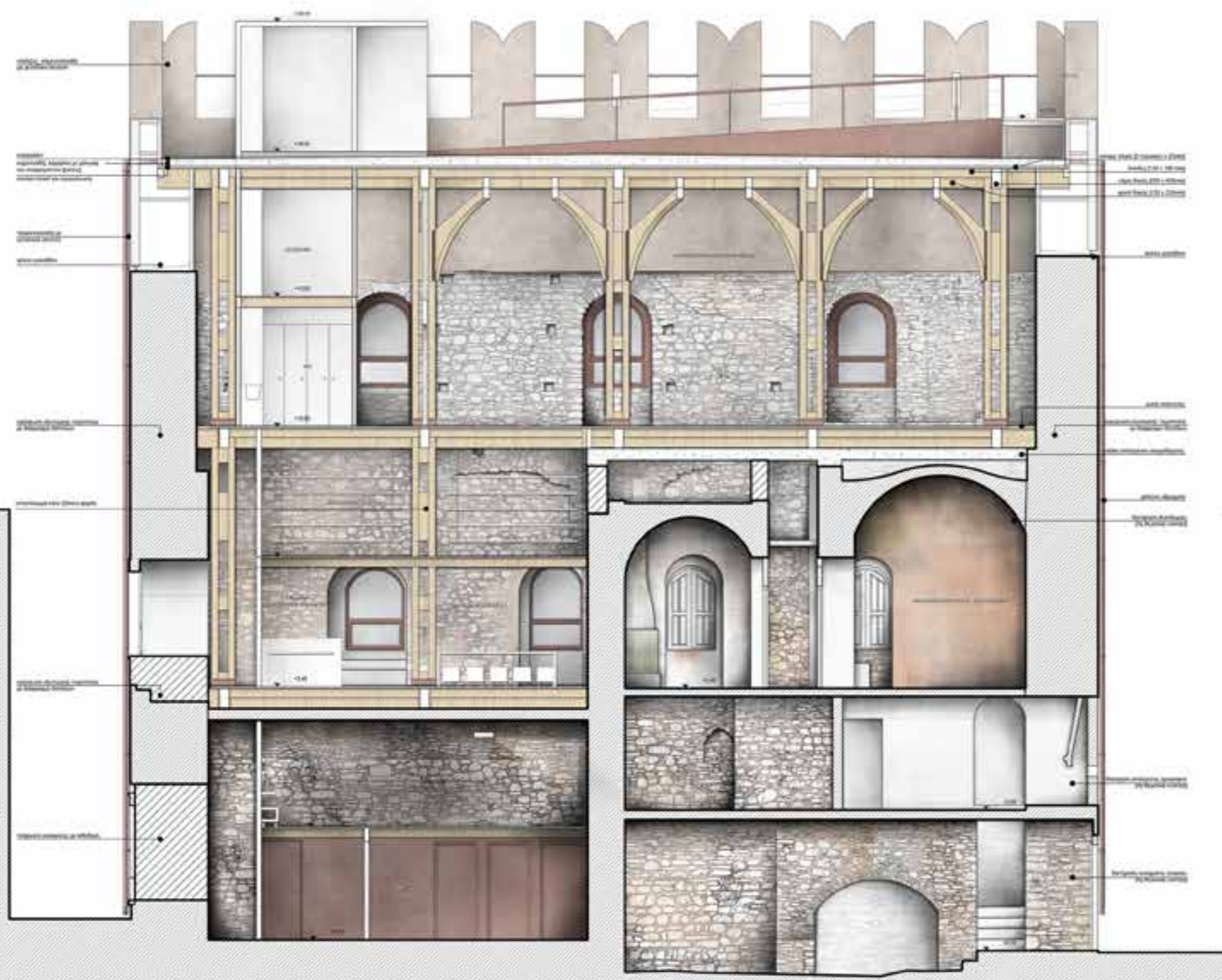
Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία
 ΓΕΝΟΥΑΤΙΚΟΣ ΟΧΥΡΩΜΑΤΙΚΟΣ ΠΥΡΓΟΣ
 ΣΤΟ ΠΥΡΓΙ ΤΗΣ ΧΙΟΥ

Θέμα
 ΠΡΟΣΤΑΣΗ ΣΤΕΡΕΩΣΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

σχέδιο
Τομή Α-Α

Α/Α σχεδίου
Π09 κλίμακα 1:100

ΜΠΕΝΕΤΟΥ Άννα, Αρχ. Μηχ.



ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
 Δ.Π.Μ.Σ. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ
 ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ Α':
 ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ
 ΚΤΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΩΝ
 Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία
 ΓΕΝΟΥΑΤΙΚΟΣ ΟΧΥΡΩΜΑΤΙΚΟΣ ΠΥΡΓΟΣ
 ΣΤΟ ΠΥΡΓΙ ΤΗΣ ΧΙΟΥ
 Θέμα
 ΠΡΟΣΤΑΣΗ ΣΤΕΡΕΩΣΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ
 σχέδιο

Τομή Β-Β

Α/Α σχεδίου
Π10
 κλίμακα 1:100

ΜΠΕΝΕΤΟΥ Άννα, Αρχ. Μηχ.



ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
 Δ.Π.Μ.Σ. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ
 ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ Α':
 ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ
 ΚΤΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΩΝ

Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία

ΓΕΝΟΥΑΤΙΚΟΣ ΟΧΥΡΩΜΑΤΙΚΟΣ ΠΥΡΓΟΣ
 ΣΤΟ ΠΥΡΓΙ ΤΗΣ ΧΙΟΥ

Θέμα
 ΠΡΟΤΑΣΗ ΣΤΕΡΕΩΣΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

σχέδιο

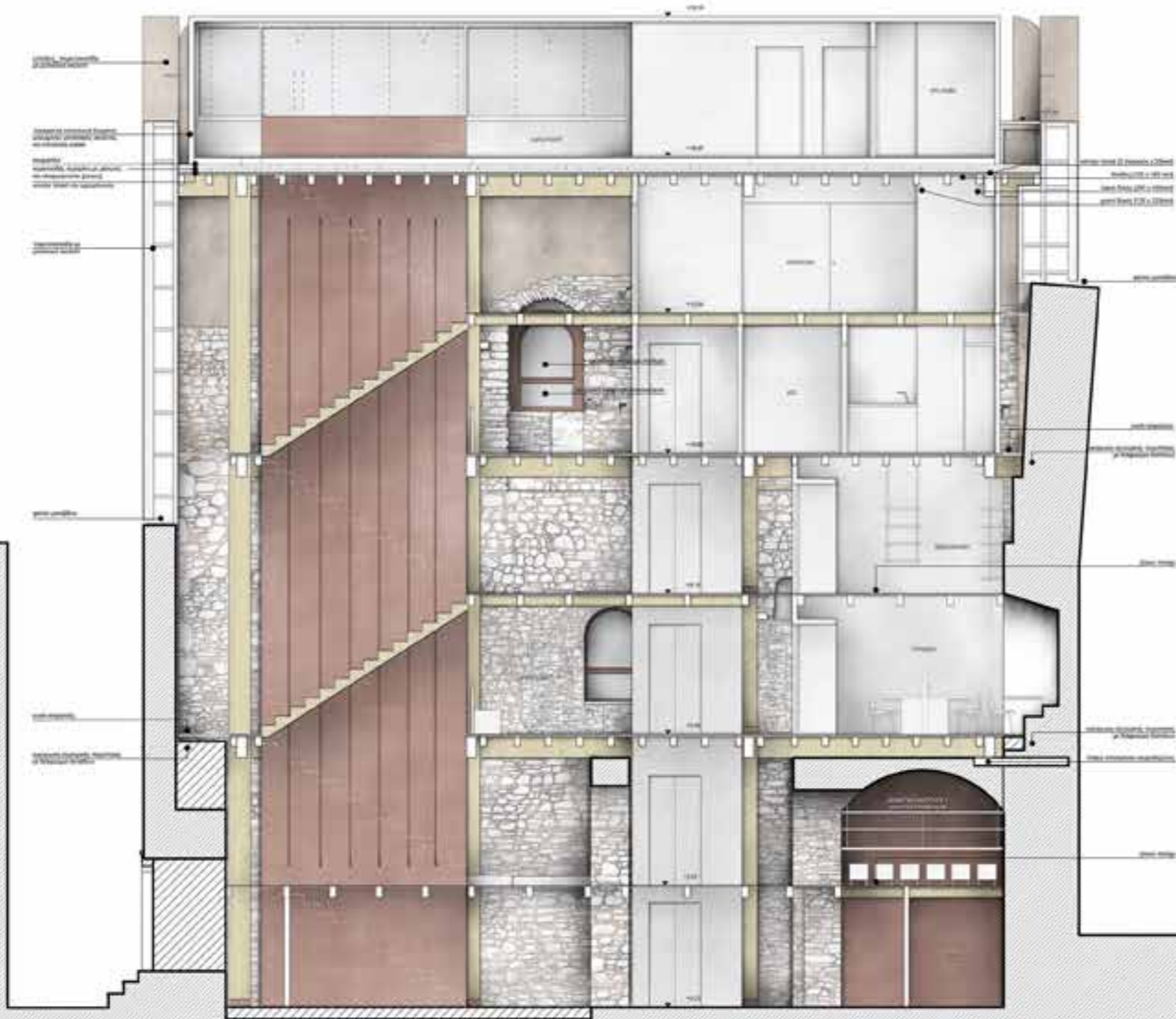
Τομή Γ-Γ

Α/Α σχεδίου

Π11

κλίμακα 1:100

ΜΠΕΝΕΤΟΥ Άννα, Αρχ. Μηχ.



ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
 Δ.Π.Μ.Σ. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ
 ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ Α':
 ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ
 ΚΤΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΩΝ

Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία

ΓΕΝΟΥΑΤΙΚΟΣ ΟΧΥΡΩΜΑΤΙΚΟΣ ΠΥΡΓΟΣ
 ΣΤΟ ΠΥΡΓΙ ΤΗΣ ΧΙΟΥ

Θέμα
 ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΣΤΕΡΕΩΣΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

σχέδιο

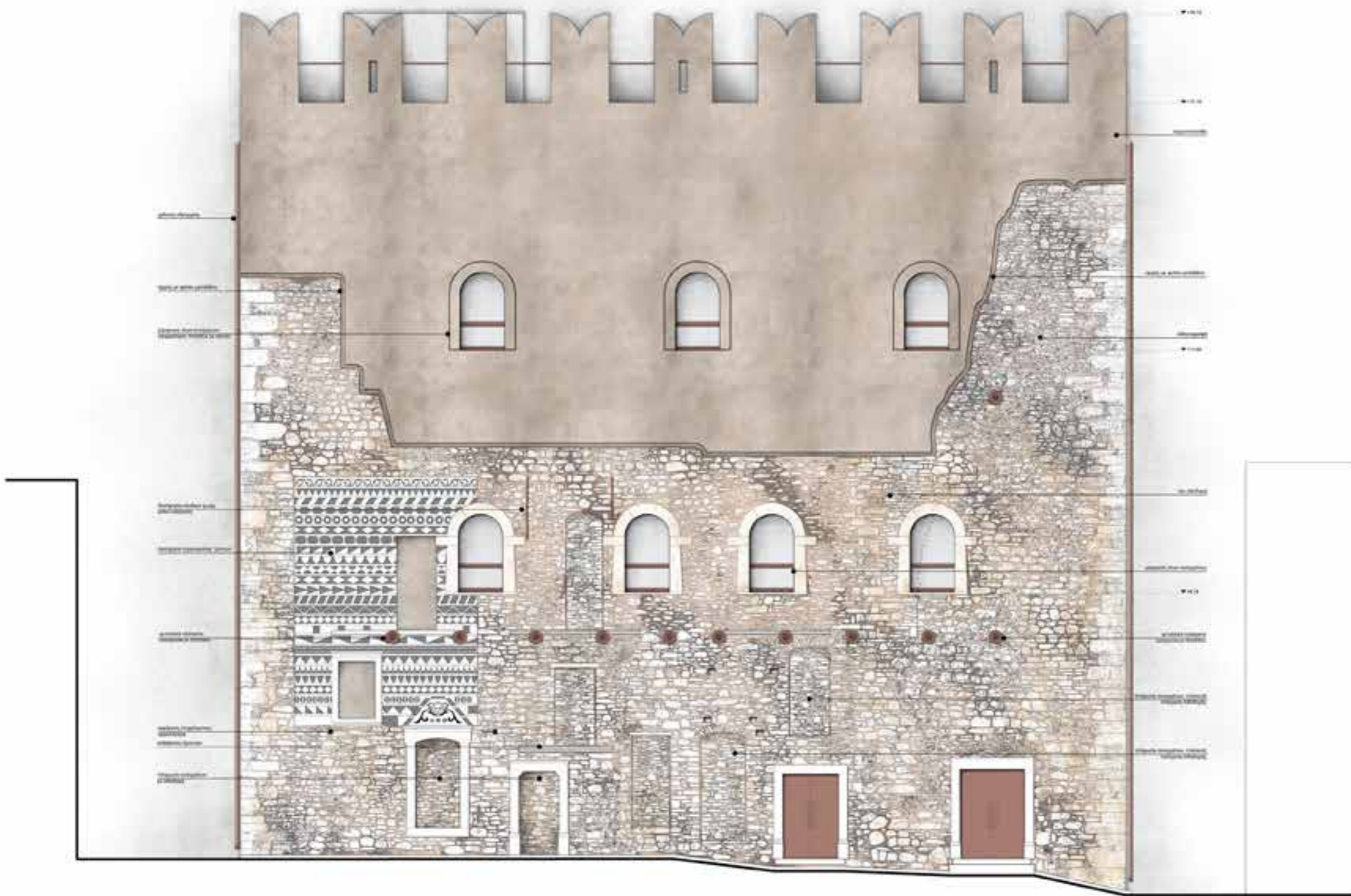
Τομή Δ-Δ

Α/Α σχεδίου

Π12

κλίμακα 1:100

ΜΠΕΝΕΤΟΥ Άννα, Αρχ. Μηχ.



ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
 Δ.Π.Μ.Σ. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ
 ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ Α':
 ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ
 ΚΤΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΩΝ

Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία

ΓΕΝΟΥΑΤΙΚΟΣ ΟΧΥΡΩΜΑΤΙΚΟΣ ΠΥΡΓΟΣ
 ΣΤΟ ΠΥΡΓΙ ΤΗΣ ΧΙΟΥ

Θέμα
 ΠΡΟΤΑΣΗ ΣΤΕΡΕΩΣΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

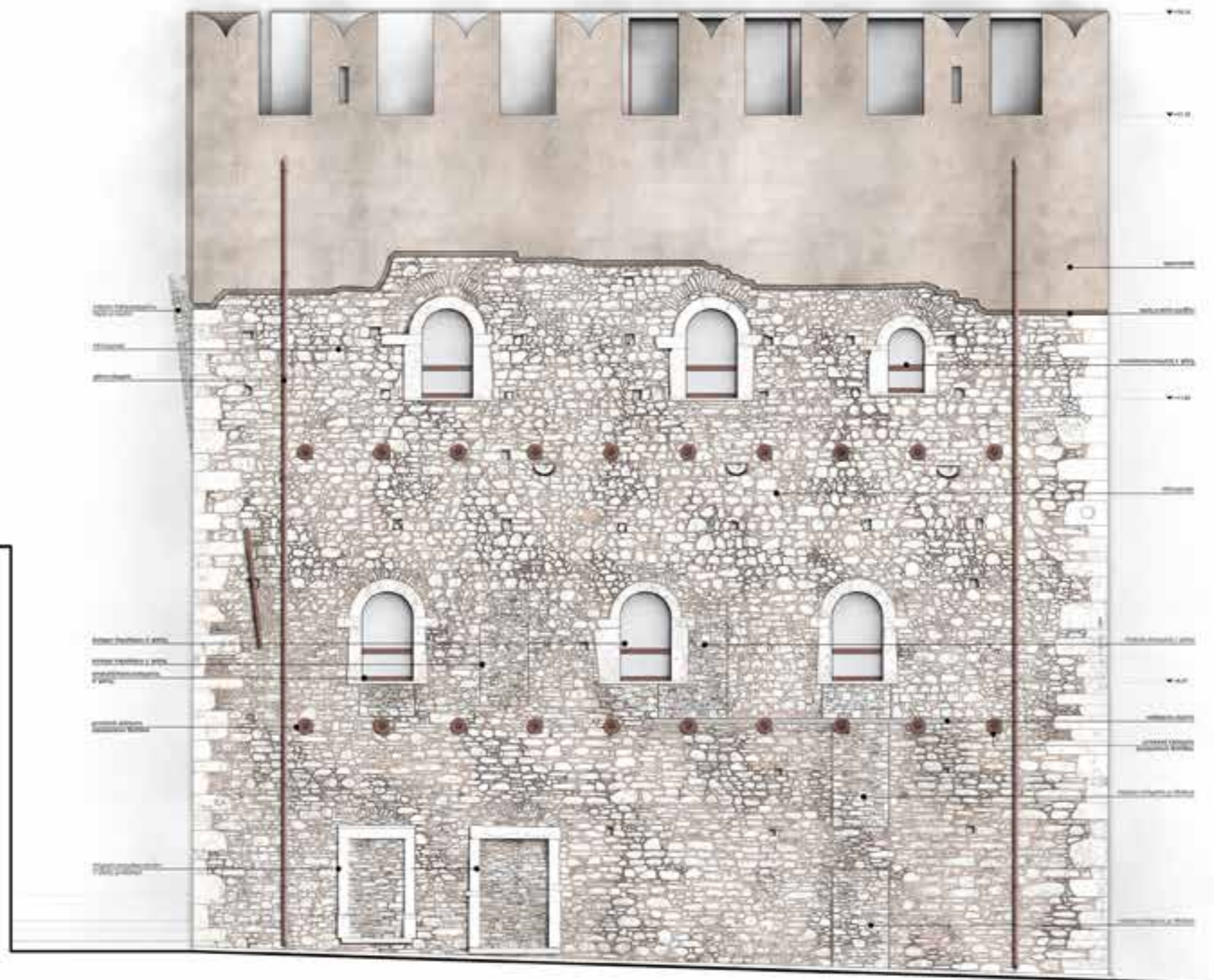
σχέδιο
 Ανατολική Όψη

Α/Α σχεδίου

Π13

κλίμακα 1:100

Μπενέτου Άννα, Αρχ. Μηχ.



ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
 Δ.Π.Μ.Σ. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ
 ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ Α΄ :
 ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ
 ΚΤΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΩΝ

Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία

ΓΕΝΟΥΑΤΙΚΟΣ ΟΧΥΡΩΜΑΤΙΚΟΣ ΠΥΡΓΟΣ
 ΣΤΟ ΠΥΡΓΙ ΤΗΣ ΧΙΟΥ

Θέμα

ΠΡΟΤΑΣΗ ΣΤΕΡΕΩΣΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

σχέδιο

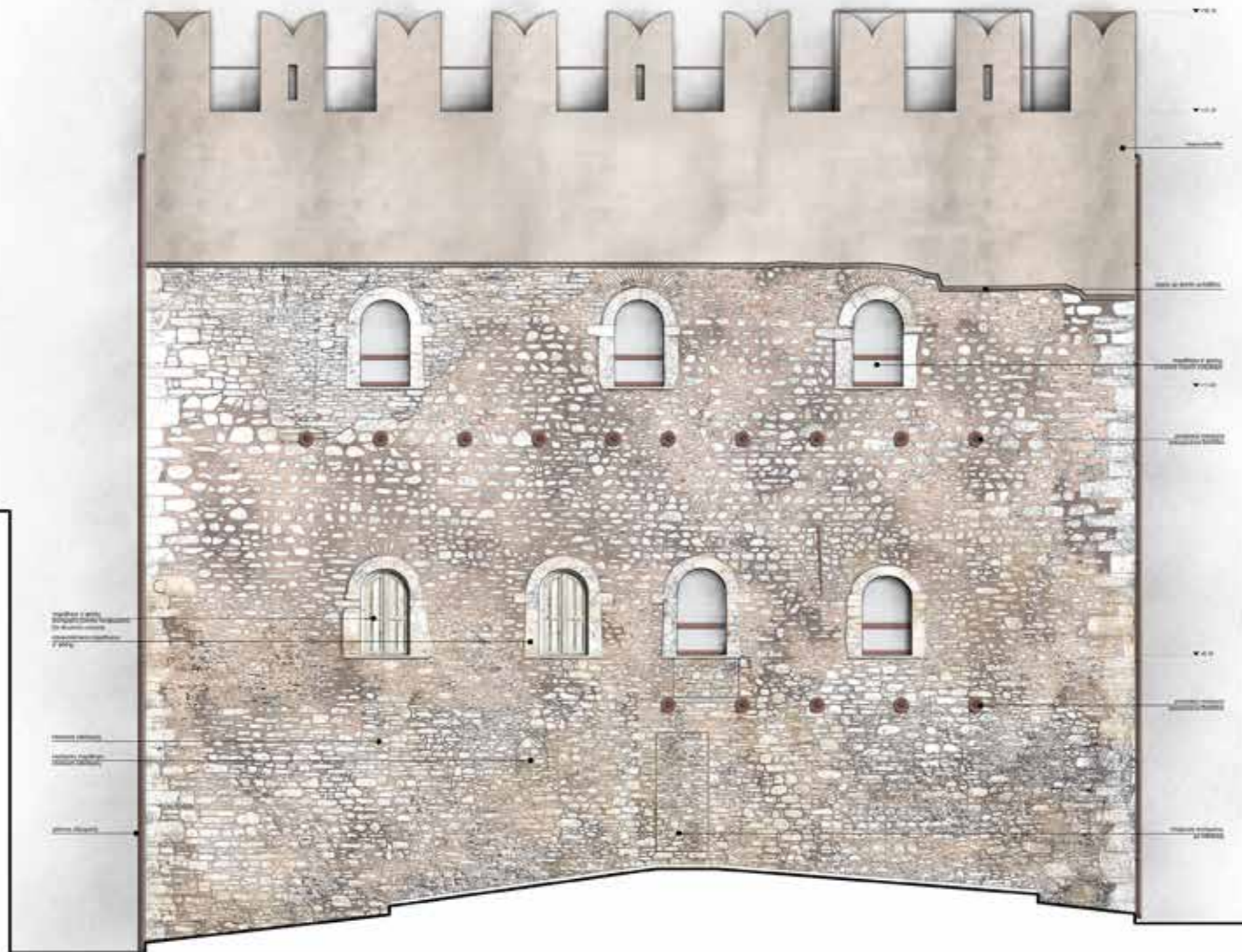
Νότια Όψη

Α/Α σχεδίου

Π14

κλίμακα 1:100

ΜΠΕΝΕΤΟΥ Άννα, Αρχ. Μηχ.



ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
 Δ.Π.Μ.Σ. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ
 ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ Α':
 ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ
 ΚΤΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΩΝ

Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία

ΓΕΝΟΥΑΤΙΚΟΣ ΟΧΥΡΩΜΑΤΙΚΟΣ ΠΥΡΓΟΣ
 ΣΤΟ ΠΥΡΓΙ ΤΗΣ ΧΙΟΥ

Θέμα

ΠΡΟΤΑΣΗ ΣΤΕΡΕΩΣΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

σχέδιο

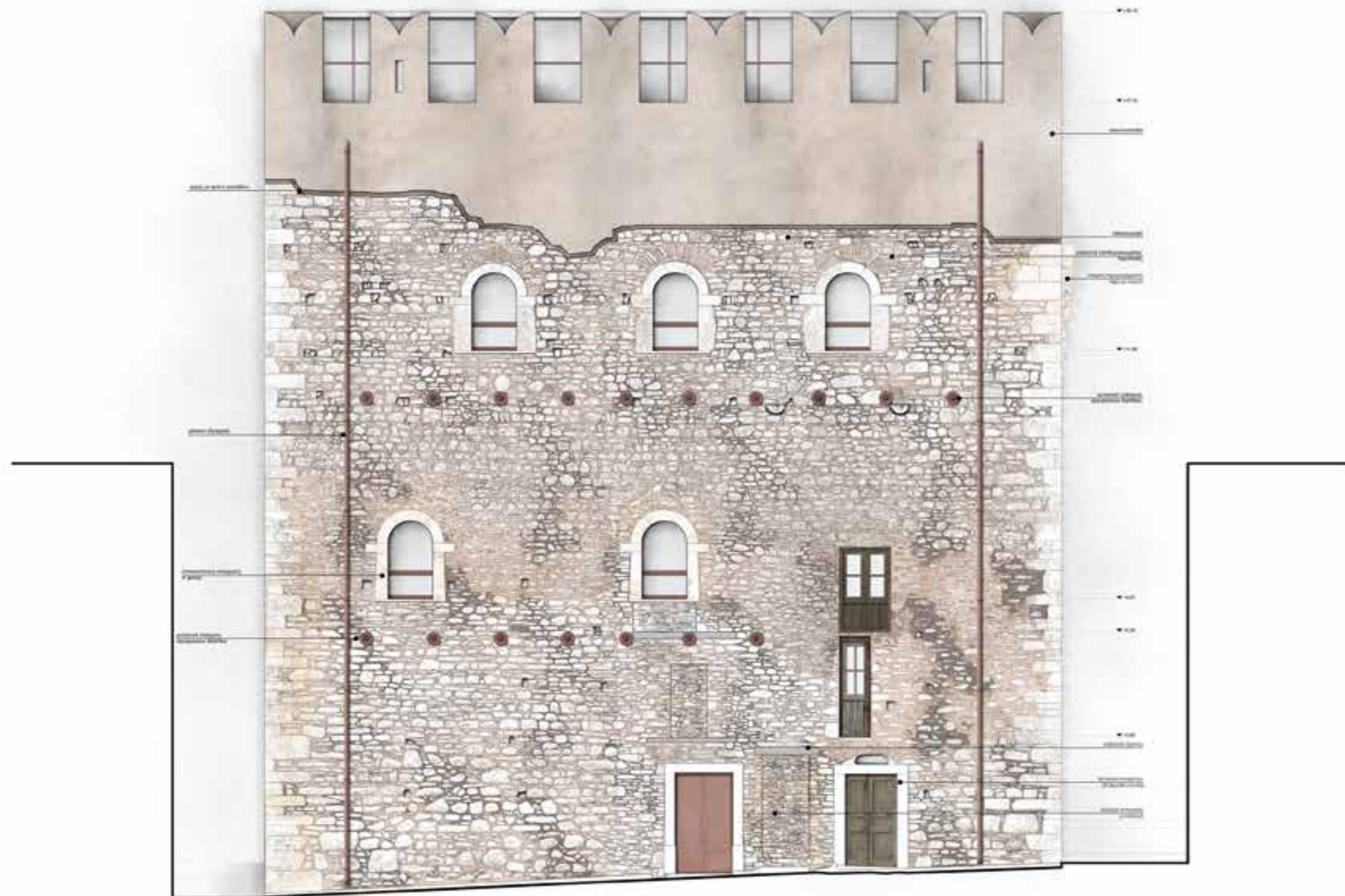
Δυτική Όψη

Α/Α σχεδίου

Π15

κλίμακα 1:100

ΜΠΕΝΕΤΟΥ Άννα, Αρχ. Μηχ.



ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
 Δ.Π.Μ.Σ. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ
 ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ Α':
 ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ
 ΚΤΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΩΝ

Μεταπτυχιακή Διπλωματική εργασία

ΓΕΝΟΥΑΤΙΚΟΣ ΟΧΥΡΩΜΑΤΙΚΟΣ ΠΥΡΓΟΣ
 ΣΤΟ ΠΥΡΓΙ ΤΗΣ ΧΙΟΥ

Θέμα

ΠΡΟΤΑΣΗ ΣΤΕΡΕΩΣΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

σχέδιο

Βόρεια Όψη

Α/Α σχεδίου

Π16

κλίμακα 1:100

ΜΠΕΝΕΤΟΥ Άννα, Αρχ. Μηχ.

ΦΩΤΟΡΕΑΛΙΣΤΙΚΗ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΠΡΟΤΑΣΗΣ



ΙΣΟΓΕΙΟ_ΕΙΣΟΔΟΣ



ΗΜΙΟΡΟΦΟΣ_ΠΡΩΤΗ ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ_ΠΥΡΓΟΣ



ΗΜΙΟΡΟΦΟΣ_ΠΡΩΤΗ ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ_ΠΥΡΓΟΣ



ΠΡΩΤΟΣ ΟΡΟΦΟΣ_ΜΟΥΣΕΙΟ



ΠΑΤΑΡΙ ΠΡΩΤΟΥ ΟΡΟΦΟΥ_ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ



ΔΩΜΑ_ ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΟΧΥΡΩΣΕΩΝ



ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΟΡΟΦΟΣ_ ΔΙΘΟΥΣΑ ΠΟΛΛΑΠΛΩΝ ΧΡΗΣΕΩΝ



ΚΑΤΟΨΗ ΣΤΟΝ ΟΙΚΙΣΜΟ



ΙΣΟΓΕΙΟ_ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΜΟΥΣΕΙΟΥ



ΟΙΚΟΜΟΥΣΕΙΟ: "ΣΠΙΤΙ"



ΙΣΟΓΕΙΟ_ΕΞΟΔΟΣ



ΟΙΚΟΜΟΥΣΕΙΟ: ΚΟΥΖΙΝΑ



ΟΙΚΟΜΟΥΣΕΙΟ: ΑΙΘΡΙΟ Η "ΠΟΥΝΤΙ"



ΟΙΚΟΜΟΥΣΕΙΟ: 'ΚΑΜΑΡΑ'



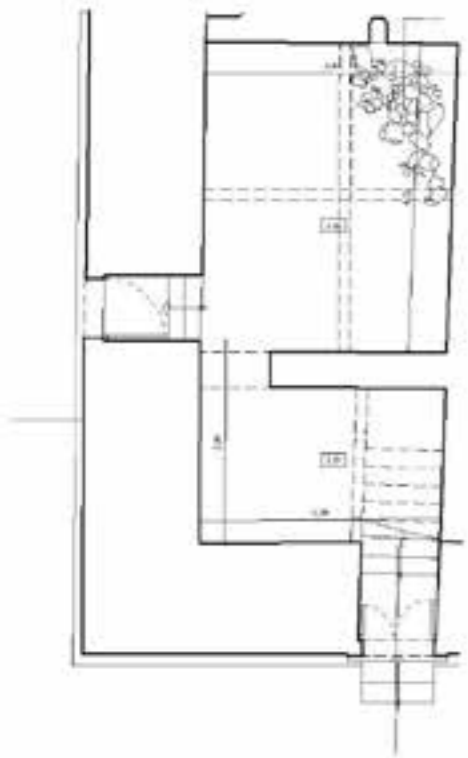
ΟΙΚΟΜΟΥΣΕΙΟ: ΑΠΟΘΗΚΗ



ΟΙΚΟΜΟΥΣΕΙΟ: ΣΤΑΒΛΟΙ



ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ_ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΗ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ



170



171





174



175



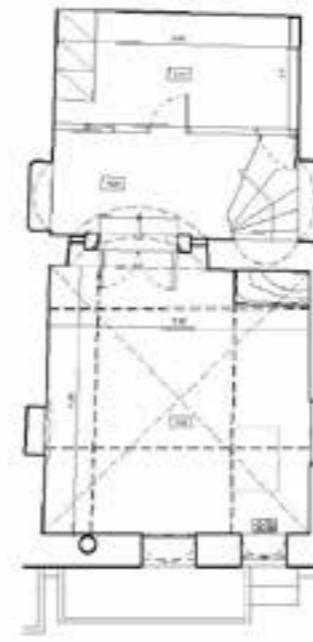
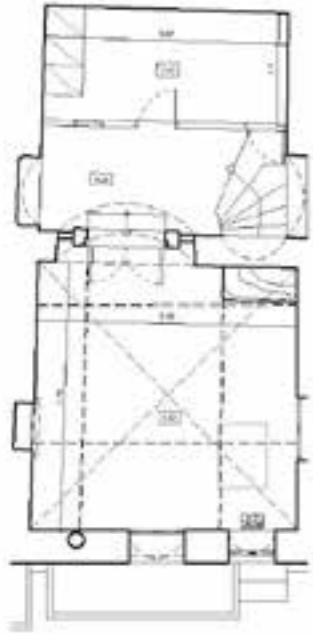


178



179





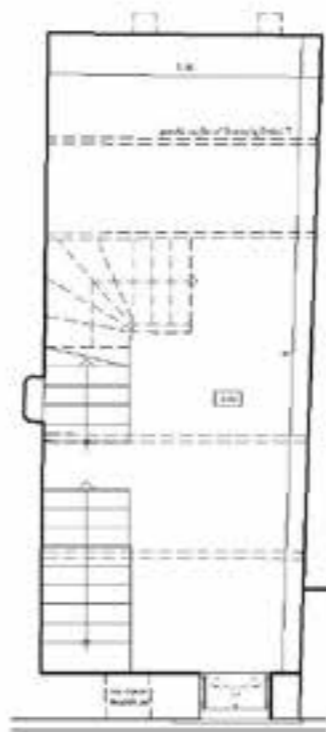
180



181





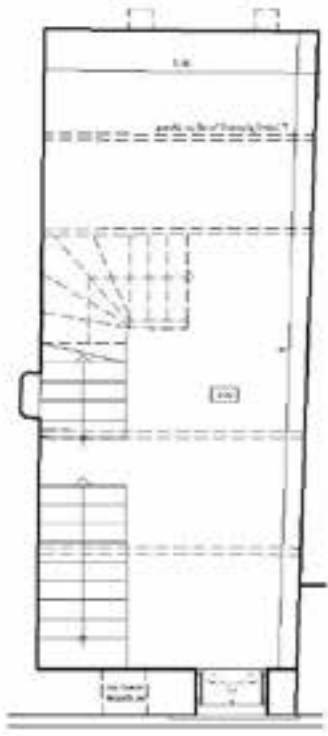


184



185





186



187



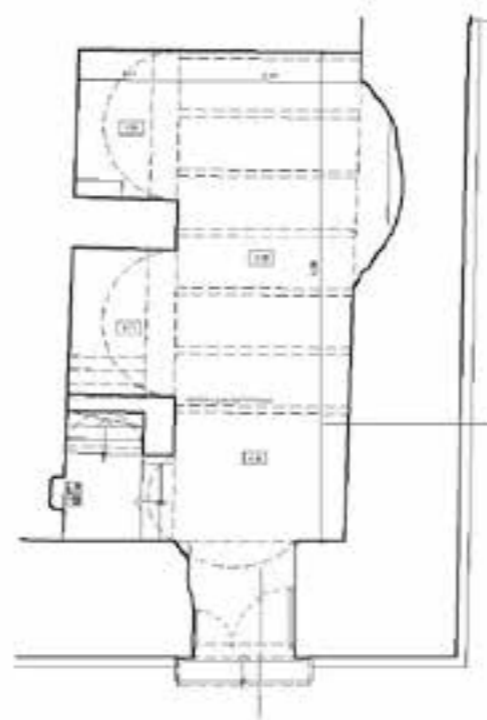
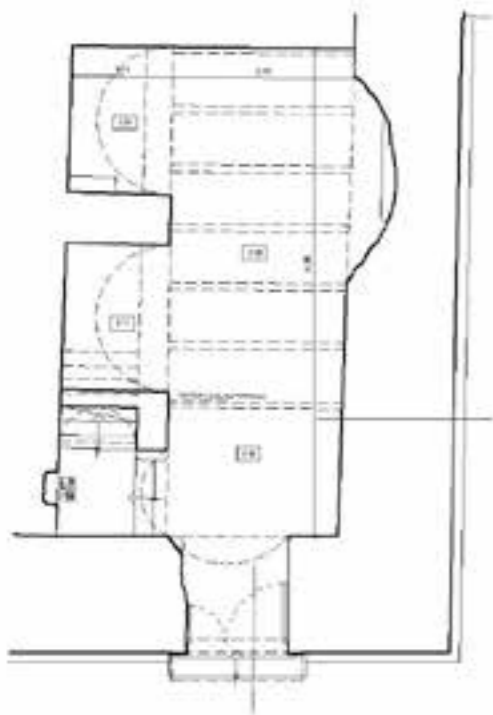


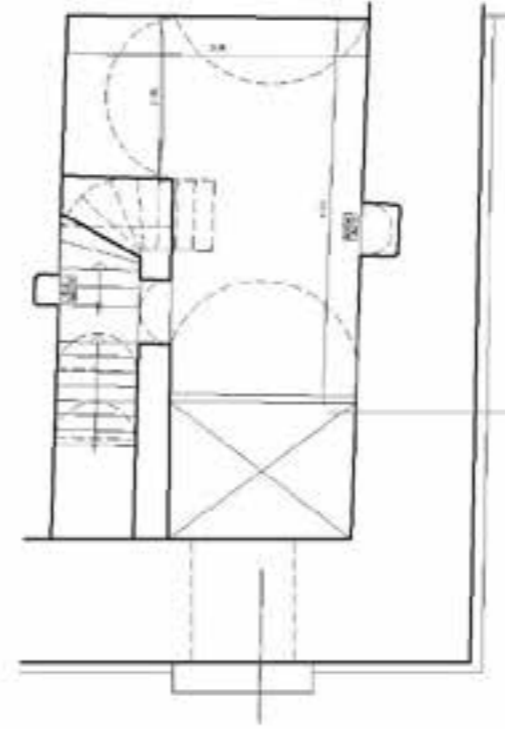
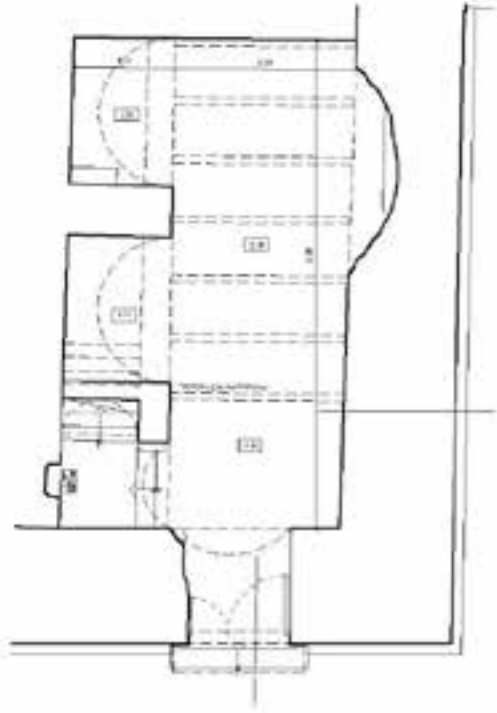
188



189



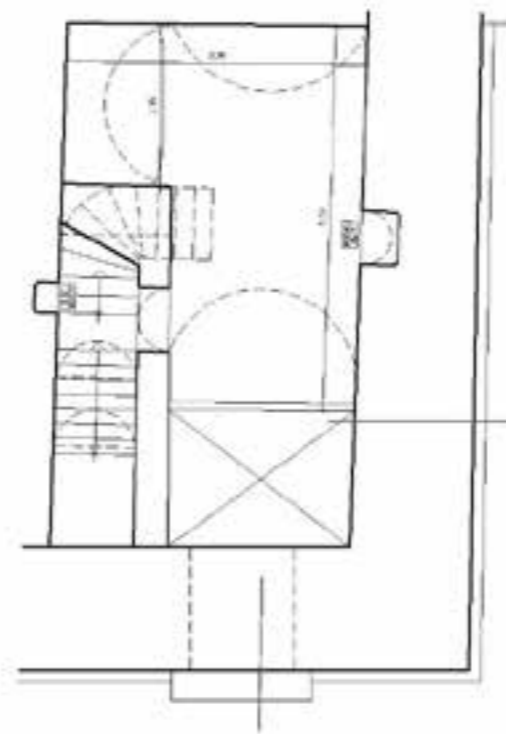
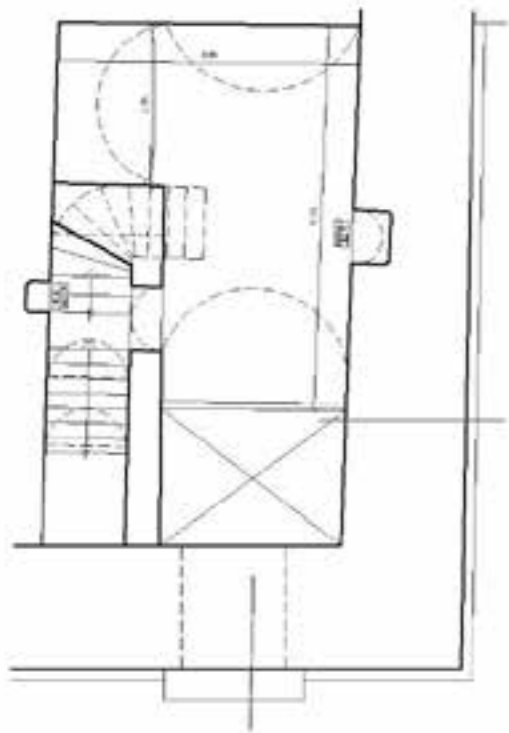




192



193



194



195



196



197







200

201



202



203

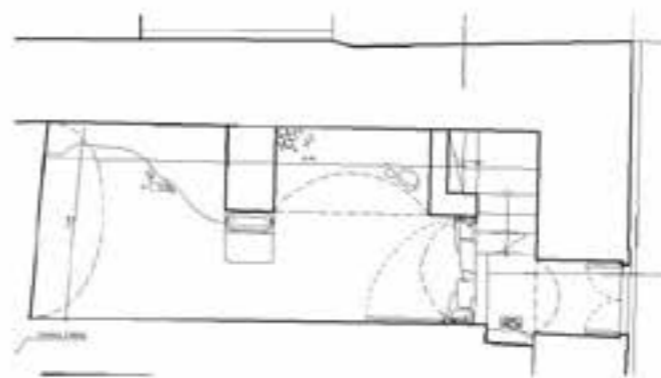
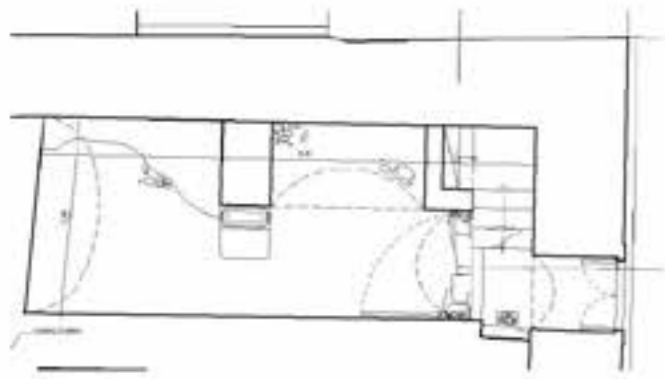




204

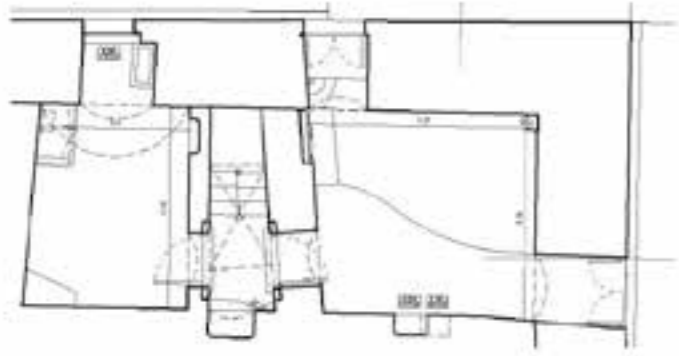


205









212

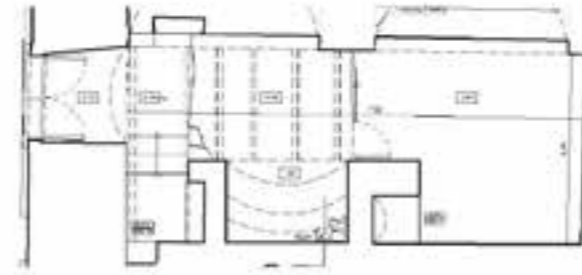


213







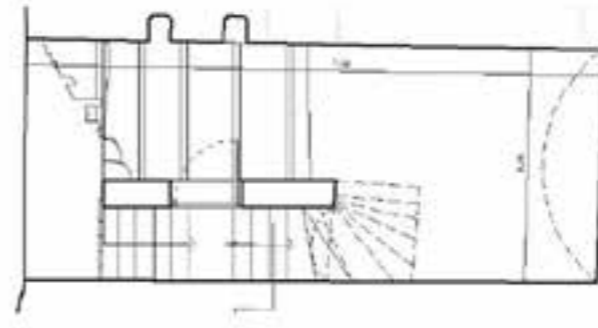
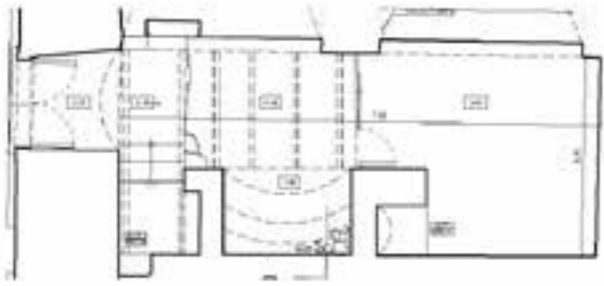


218



219



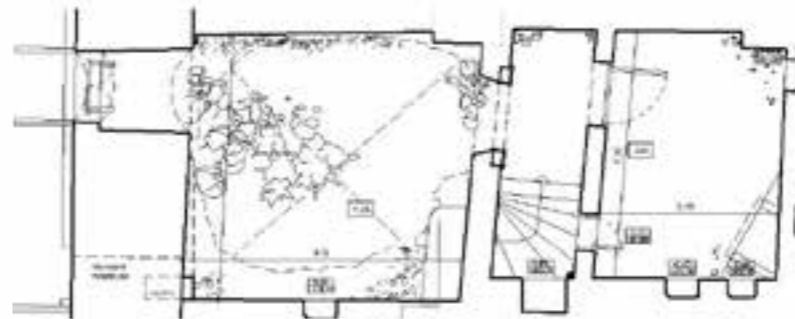
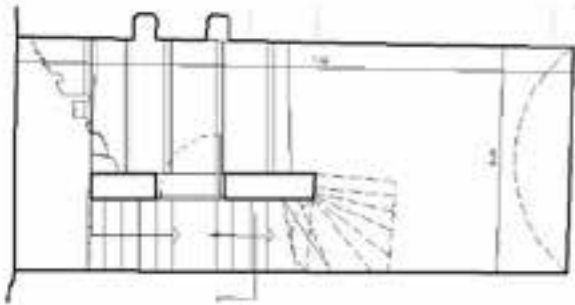


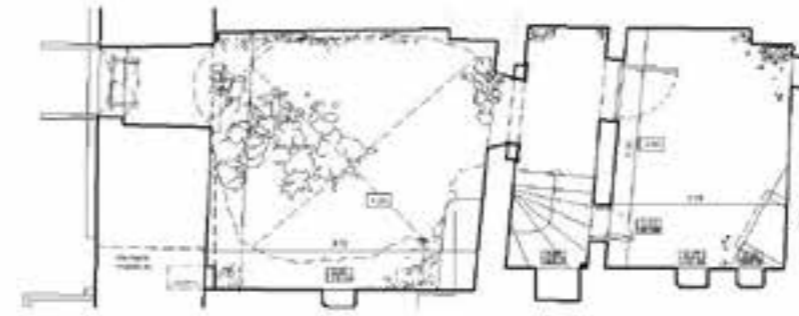
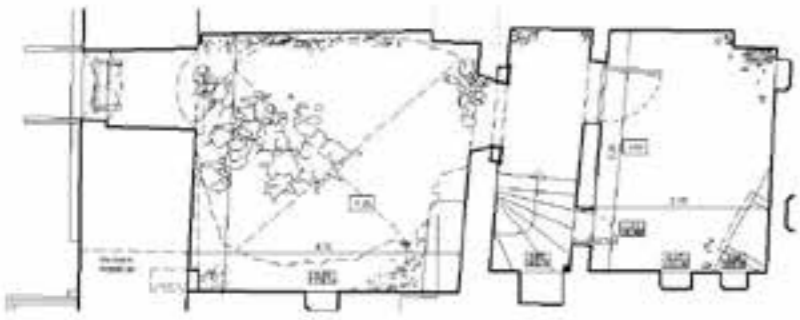
220



221







224



225

